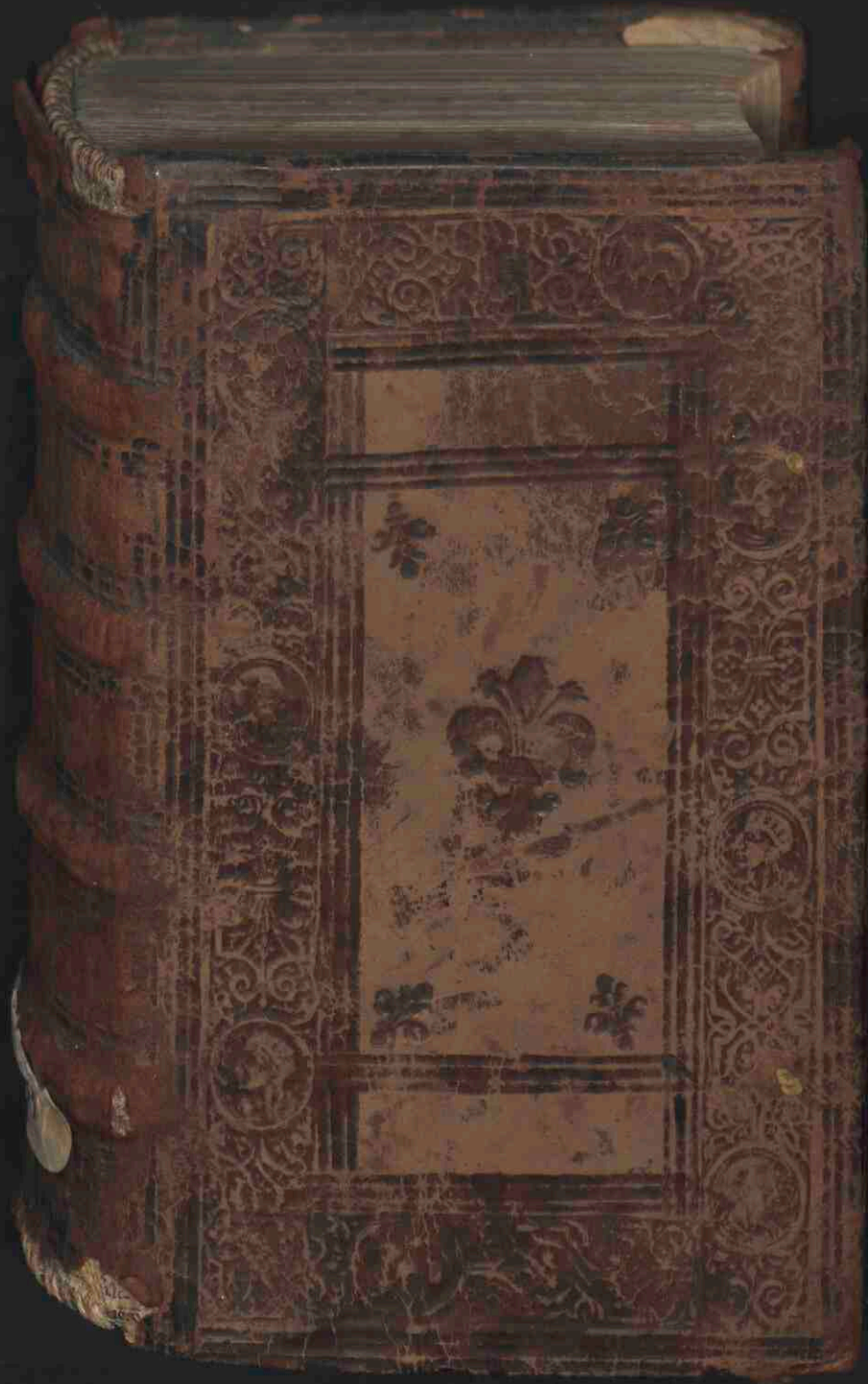

**Pium consilium super Papae Sfondrati dicti Gregorii XIII
monitorialibus ut vocant bullis, & excommunicationis, atque
interdicti in Galliae regem, ecclesiam, & regnum minis, e
Francorum majorum nostrorum exemplis in rebus iisdem
repetitum**

<https://hdl.handle.net/1874/388968>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

S. 26

863

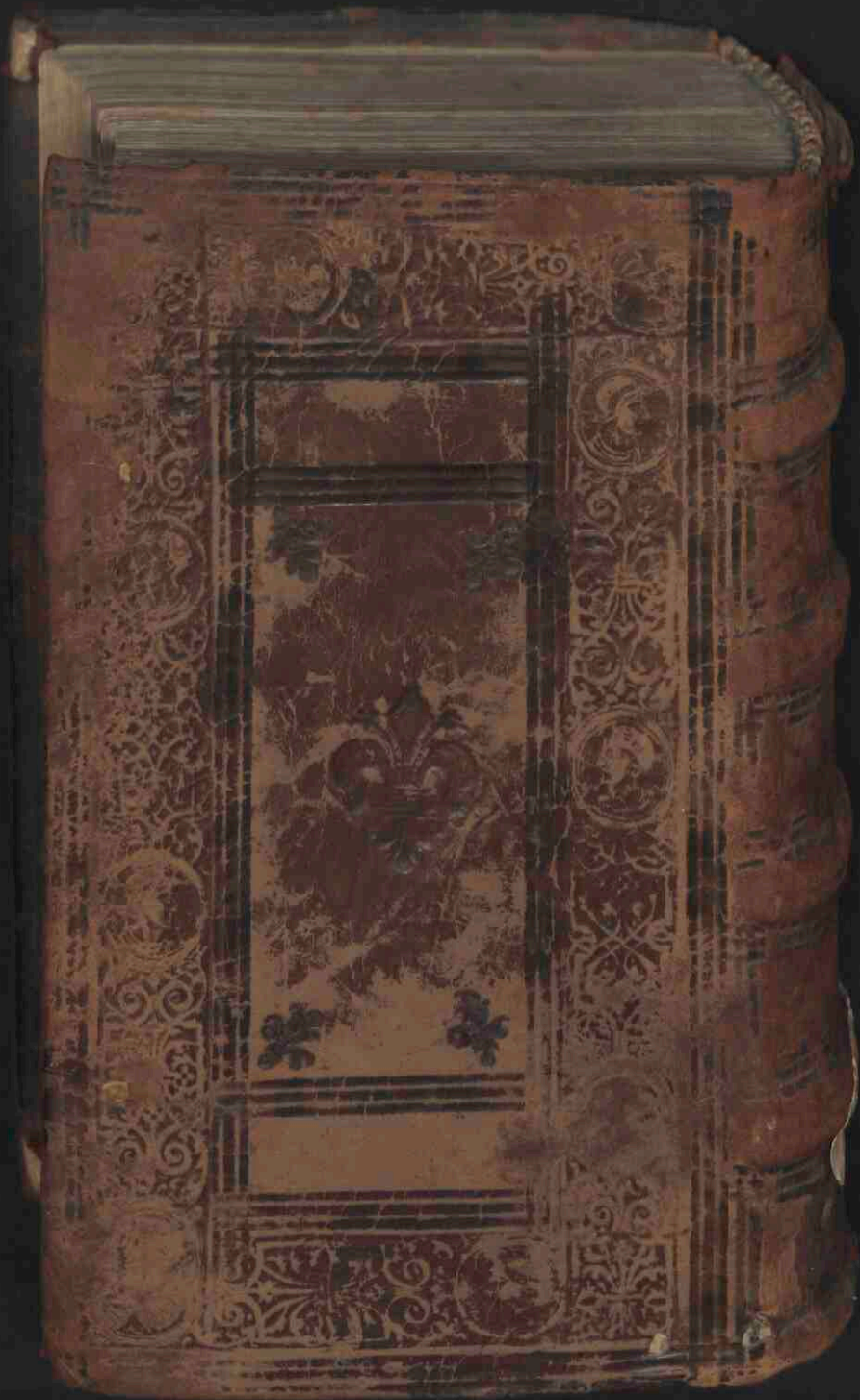

292

R

de Gallia
in Europa

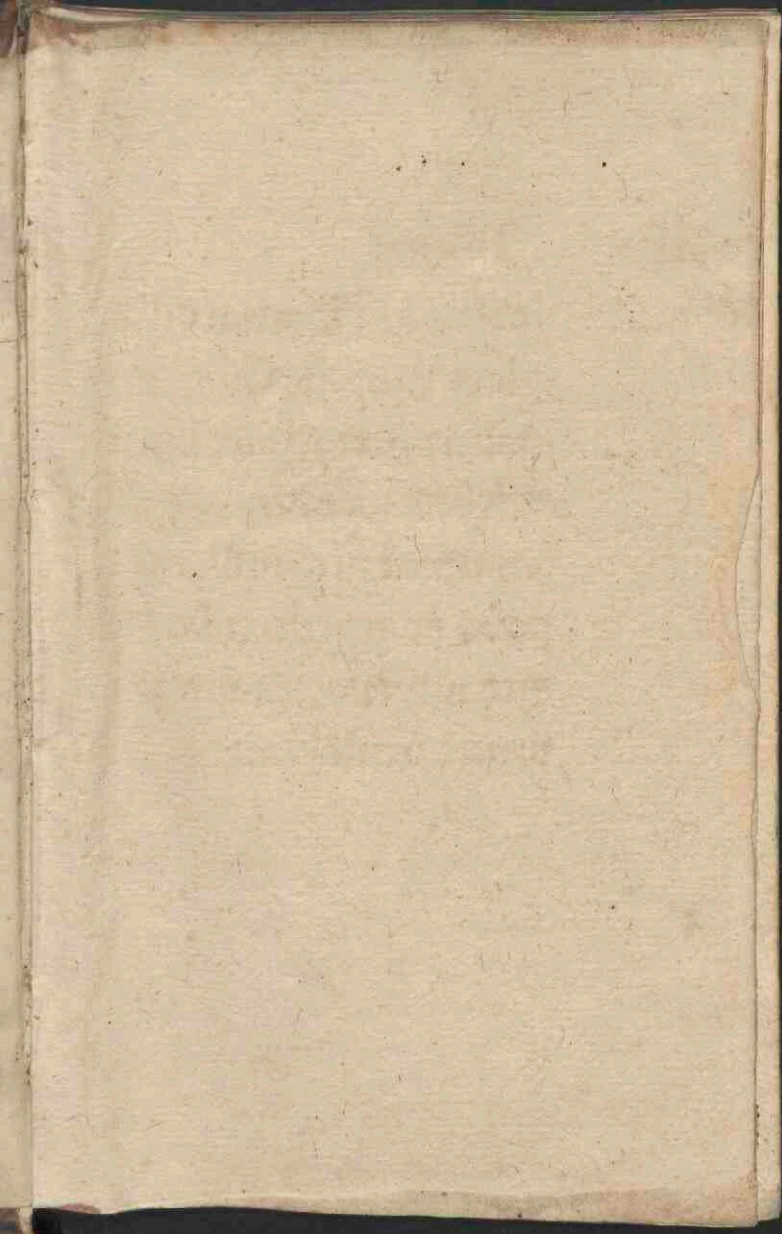

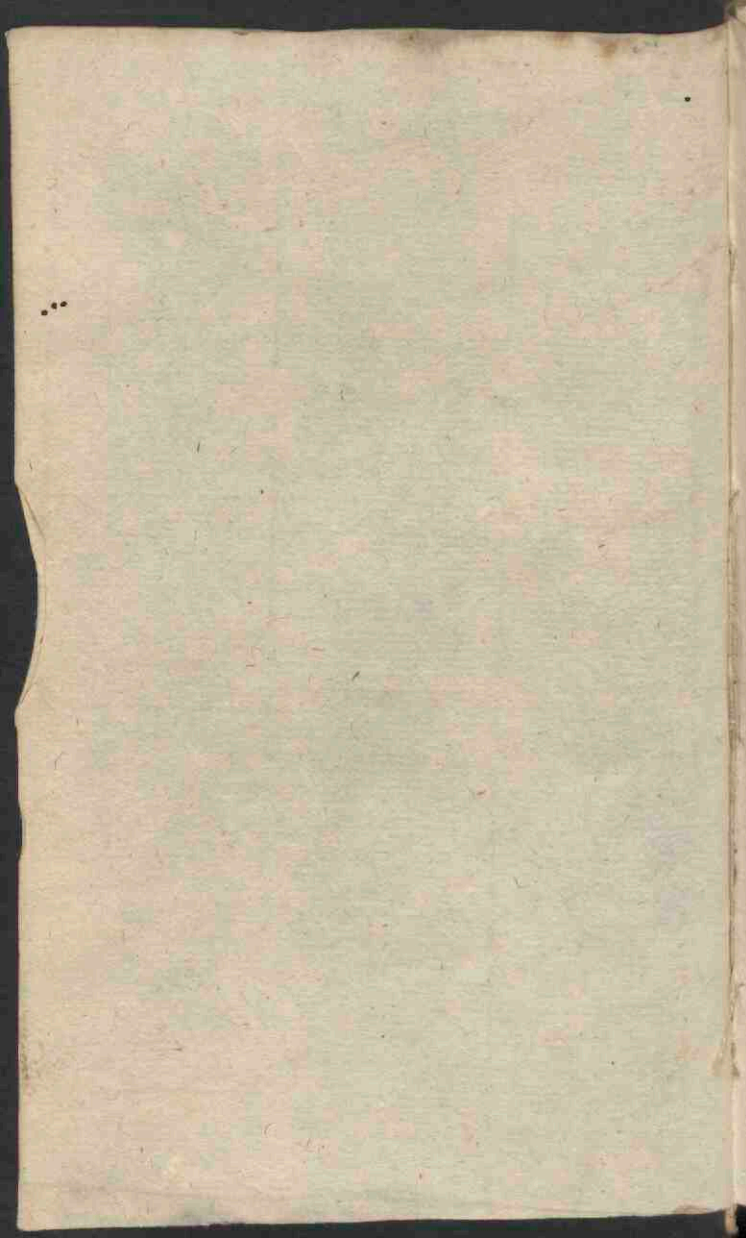
Historia Gentium
Octavo n°. 863.

S. oct.
863

ficat... utus est p
metam ca
postolicam
ecclesiam. Confiteor unū
baptisma in remissionem
peccatorum et expecto resurrecti
onem mortuorum. Et vitam
futuri seculi Amen.

Plape lra tuncas hac oblatio
qua e offero in memoria passionis
resurrectionis ascensionis domini nostri
iesu christi in hodie lra dei genitricis
marie et beatorum apostolorum tuorum
petri et pauli et omnium sanctorum quibus
placuerit ab inicio mundi et con
quorum hodie festa celebrantur et
quorum nomina et reliqua hic habentur
Et illis placuit ad hoc nos
autem et omnibus fidelibus unius et deinceps

Handwritten characters, possibly a signature or initials, in a cursive script.

N 47. A.

P I U M
C O N S I L I U M
S U P E R P A P Æ S F O N -
D R A T I D I C T I G R E G O R I I
X I I I I M O N I T O R I A L I B U S U T
v o c a n t B u l l i s , & E x c o m m u n i c a t i o n i s , a t q u e
i n t e r d i c t i i n G a l l i a R e g e m , E c c l e s i a m , & r e -
g n u m m i n i s , è F r a n c o r u m m a i o r u m n o -
s t r o r u m e x e m p l i s i n r e b u s i i s -
d e m r e p e t i t u m ;

A T U S S A N O B E R C H E T O
Lingonensi è Gallico in Latinum ser-
monem conversum.

Ex dono Bunge In.

Psal. 109.

*Maledicent ipsi, & tu, Iehova, benedices:
Insurgent, & pudore afficientur.*

F R A N C O F U R T I
E x o f f i c i n a T y p o g r a p h i c a M a r -
t i n i L e c h l e r i ,

M D X C I .

100

THE

CONSTITUTION

OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

AS REVISED AND

AMENDED

TO THE YEAR 1870

BY THE

COMMISSIONERS

OF THE

GENERAL LAND OFFICE

WASHINGTON

1870

PRINTED BY

THE

UNITED STATES

PRINTING OFFICE

WASHINGTON

1870

NO. 100

1870

HENRICO IIII CHRIS-
TIANISSIMO GALLORVM
ET NAVARRORVM REGI
Tuff. Berchetus S. D.

VI rei veritate ac iustitia,
& firmis utriusque propu-
ntanda fundamentis nitun-
gur, HENRICE Christia-
nissime, illi nec lucem, nec
forum, nec iudicem, nec disputationem refu-
giunt: sed in causse sue defensione recta via,
ratione nimirum, jure & modestia progre-
diuntur, ut præter victoriam, quam meri-
to sperant, moderationis etiam laudem con-
sequantur. Contrà, quibus iniusta caussa
est; nec verisimilis ulla illius quo jure qua-
que iniuria defendenda facultas, ii pro ar-
gumentis & exemplis optimis, quibus defi-
ciuntur, contumelias, vim & violentiam
non iniuste tantum, sed protervè etiam se-
penumero adhibent, iniustitia simul & pe-
tulantia insignes. Ita nimirum, exempli
caussa, in scholis (ut à minimis ad maxima
sensim progrediar) usurvenire videmus, ubi,

qui vel ingenii exercendi ostentãdique, vel veritatis illustranda gratia disputant, nec habent unde quod volunt efficiant, ad clamores, ad rixas, ad pugnos & pugnam veniunt: fitq; ut, qui insana vociferatione, petulantiq; contentione vicerint, iudice vulgo, quod ea miratur & probat, eruditiores habeantur. In foro idem dicendum: Ut enim eruditus & justæ causæ vindex patronus graviter & modestè causam agit: sic ineptus rabula & veritate & ratione destitutus, injuriis complet forum, ridiculis tergiversationibus causam eludit, clientem frustratur, furiosis clamoribus auditorum aures obtundit, iudicum etiam animos enecat: qui tamen coronæ plerumque imperitæ opinione, benè dicendi palmam refert. In templo etiam, qui Spartã quam nacti sunt, dignè ornare, & susceptam probanda atque illustranda veritatis provinciam, muneris sui functioni auditorumq; expectationi cõvenienter, tueri non possunt, quia nulla veritate nituntur, pro frugibus obtrudunt famelico populo siliquas, pro luce tenebras offundunt, pectus præ dolore aut furore potius tundunt, pulpitem feriunt, vociferantur,

tur, in veritatis assertores contumelias despumant, fulmina contorquent, eosque ad fasces & secures, ad ignes & sævissimos quosque cruciatus damnant. At veri piique Ecclesiastæ, etsi vitia & errores paulo acrius reprehendant, modestiæ tamen fines non excedunt, veritatem, quam profitentur & tenent, docere contenti. Siquid autem occurrit, quod in questionem jure vocari possit, in campum lubenter descendunt, disputationis eruditiæ & modestiæ certamen nec declinant nec detrectant: sed pedem amicè conferunt, loca locis, argumenta argumentis, exempla exemplis, tempora temporibus, personas personis opponunt: unde controversiâ utringue diligenter excussa & disceptatâ, veritas elucescit & confirmatur, quâ postea ad Dei gloriam & publicam salutem stetur. Ne te o magnanime Rex, tam multis magnisque rebus iam intentum & omnino affixum pluribus morer, in tua perduellique causa hoc ipsum perspicere potest. Illi enim, ut ab iis dicendi initium faciam, & in te mox desinam, injustissimam regni alienationem, constat iam dudum omnium ordinum conjuratione, perfidè moluntur: ac ne, quod palam (bo-

norum quidem omnium iudicio) nefarium
 & impium est, id nulla causa freti aggredi
 videantur, religionis nomen conjurationi
 suae obtendunt: speciosum sanè prætextum,
 quo plerique delusi & pene dicam fascinati,
 sceleratâ hanc cum perduellibus istis ever-
 tendi regni societatem ineuntes, vivi vi-
 dentesq; pereunt. Hæc illorû causa est. Quo
 tandem modo eam defendunt? armis, in-
 cendiis, rapinis, cadibus, venenis, merce-
 nariis, homicidiis, sacrilegiis, dum nec sa-
 cris rebus (quarum vindices videri volunt)
 nec profanis, nec sexui, nec ætati, nec perso-
 nis, nec dignitati, nec tuæ etiam, quam re-
 vereri & colere imprimis debuerunt, maje-
 stati parcunt, non tuo tantum regno (cujus
 maximam partem occupatam tenent) inhi-
 antes, sed tuæ etiam insidiantes salutis. Sab-
 tem si in sua causa propugnanda paulo mo-
 deratius & humanius, ut patriæ religionis-
 que studiosi aliquantulum viderentur, se ge-
 rerent. At eâne est recta & legitima reli-
 gionis propugnanda, & hæreseos, cuius tuâ
 Majestatem falso insimulant, sanandæ &
 extirpandæ via? Ad has etiam tam multas
 injurias accedunt Papæ Romani Bullæ, &

contor-

contorta in te tuosq; omnes fulmina, quibus
 téq; vulgo rerum imperito odiosum & exe-
 crandum reddere, tuosq; tibi addictissimos
 cives à tua, si possint, salutis & dignitatis
 propugnatione avocare tentant. At, ò Chri-
 stianiss. & potētiss. Rex, & tua causa iustis-
 sima est, & sancta legitimaq; illius defendē-
 da ratio. Regni enim successio in nullam jam
 cōtroversiam dubitationēq; vocatur. At de
 religione, inquit, agitur: Verum religio
 non armis, sed argumentis dijudicanda est:
 non perduellione, sed sacra scriptura vindi-
 canda: non impia bello, sed pio concilio illu-
 stranda & comprobanda est. Rationi autē,
 scripturae sacrae, concilio iam pridem te eru-
 diendum offers, iisq; libenter cessurum &
 regiē & sanctē asseris: ut gravissimis scri-
 ptis saepe testificatus es, & praecipuē Decla-
 rationibus aliquot (fidelissimis tui candori-
 ris, ingenii, consilii & propositi testibus)
 quas ideo nō ita pridem Latinas feci, ut non
 Gallis tantum, sed aliis etiam omnibus, ad
 quas ea pervenirent, causae tuae veritas &
 aequitas patesceret. Praeterea cum vir qui-
 dam pius & eruditus, idemq; tui observan-
 tissimus edito lingua vernacula libro erudi-

tē causam tuam confirmasset, & omnia, quæ
 contrā obijciuntur, verè ac perspicuè refu-
 tasset: illū ego eadem ratione motus, in La-
 tinum etiam sermonem converti, unde cæ-
 teræ nationes abundè discerent, quàm justa
 tua causæ esset, & quàm injusta horum bel-
 lorum occasio, ut re tota penitus comperta,
 ad justissimam tui defensionem unà tecum
 suscipiendam excitarentur. Cùm enim cõ-
 jurati isti nec rei veritate, nec justitia, nec
 pietate, nec consiliis, nec æquissimis à te pro-
 positis conditionibus à nefario suo cõsilio ab-
 strahi possint, sed injustis armis regnum tuū
 magis ac magis usurpare, & ad Hispanum
 transferre pergant, atque in eare modis, ar-
 tibus, machinisq; omnibus enitantur: AE-
 quum est profectò atque adeò necesse, pie-
 tissime Rex patriæq; amantissime, ut, si &
 tuæ, & tuorum, totiusq; regni salutis consul-
 tum velis, justam causam justis rationibus
 necessariisq; armis propugnes, regnum tuum
 è luporum istorum faucibus eripias, bonos
 tam indigna & atrocia tecum passos recrees,
 eos patriæ, iisq; patriam restituas: atq; pie-
 tatem & justitiam (quò tua consilia & ar-
 ma omnino spectant) conjuratorum perfidi-
 dia &

dia & pertinacia afflictas ac profligatas eri-
 gas & stabilias, pacemq; solidam, quantum
 in te erit, constituas. Ast restat unus non
 tibi quidem, qui meliora & sapis & sentis,
 sed tuis tum Gallis, tum externis etiam ali-
 quot, veteris historiae & cognitionis rerum
 non satis peritis, à Sfondrato nuper injectus
 scrupulus, unde fortasse aliqua causse tue
 minùs constanter ab illis propugnanda oc-
 casio nasci possit. Verum huic quoq; malo ab
 eodem superioris libri auctore, prasens hoc
 pio simul & erudito libello remedium adfer-
 tur, quo bullarum istarum vanitas osten-
 ditur, infirmiorù animi adversus hos ina-
 nes metus confirmantur, atque ad causam
 tuam alacriter fortitèq; defendendam tum
 optimis, tum verissimis exemplis edocti ex-
 citantur. Libri hujus probè intellecti utili-
 tas & necessitas, tum piorum tuig; aman-
 tissimorum virorum, qui de eo Latine ver-
 tendo mecum egerunt, consilium & aucto-
 ritas: denique (quod dicere primò debui)
 summa mea erga tuam Majestatem obser-
 vantia, illique obsequendi & patrie pro mea
 parte consulendi voluntas huc me adduxe-
 runt, ut eum etiam in Latinum sermonem

converterem: unde Germania quidem to-
 ta, Anglia, Scotia, Helvetiorum gens in fi-
 de, in sancta hac societate, in proposito susce-
 ptoque nostri defendendi consilio perma-
 neant: magna vero Italiae pars, & Hispa-
 nia tota hujus regis & regni, immo Chri-
 sti & religionis verae hostes, aut sapere discat,
 aut quod nobis exitium machinantur, sibi
 ipsis certo impendere sciant. Tu vero, rex
 Christianissime, optima conscientia, causse
 equitate, bonorum omnium precibus, fortis-
 simorum populorum tum Gallorum tum ex-
 ternorum praesidiis, sed Dei imprimis, cujus
 & causse (non tua tantum) & nomen &
 cultus hic aguntur, bonitate & misericordia,
 justitiaeque nixus, ridiculis istis Bullis, &
 infestis hostium armis contemptis, fortiter,
 ut facis, in hanc causam incumbere: nec prius
 à justissima tui, regni que defensione pie &
 necessario à te suscepta desiste, quam hac to-
 ta conjuratione, cojuratisque omnibus fun-
 ditus extinctis, Deo suus honos, Ecclesiae
 sua dignitas, Galliae sua libertas per te tuo-
 rum votorum compotem factum restitua-
 tur & constet. Quod Deus Opt. Max. quo
 tu precipue uno & niteris & confidis, faxit,
 ac vi-

AD HENRIC. IIII. II

ac vitam tibi tuisque omnibus longissimam
& felicissimam largiatur. Vale ò Rex Chri-
stianissime, atque hunc (quem mihi unum
vendico) vertendi alieni operis laborem à
me tua gratia susceptum, tueque etiam Ma-
iestati dicatum, summissequè oblatum pro
tuo singulari candore, & verè regia huma-
nitate, serena fronte accipe. Sedani è Mu-
seo nostro 2 Augusti 1591.

Tuff. Berchetus pio & candi-
do Lectori S.

MIRANTUR hodie multi quò-
nam malo genio, quòve fato
nostro bella hæc civilia aut na-
ta sint, aut alantur tandiu, &
magis in dies augeantur, itaque
propagentur & confirmentur, ut nullis quacun-
que opponantur, nec opibus, nec viribus, nec ra-
tionibus, nec machinis labefactari, percelli, inte-
riri que omnino possint. Non abs re quidem id
mirantur, & dolent etiam, ob rei, quæ tam mul-
ta secum mala invehat, & pietati iustitiæque in-
teritum minetur, diuturnitatem & magnitudi-
nem. Verum si admiratores illi, & animorum
nostrorum pravitatem, & corruptelam morum,
& vitæ labem, ac gravissimam, quibus ea tota sca-
tet ac sordet, vulnera sibi ob oculos ponant, &
quod proximum est, in tot ac tantis, quibus labo-
ramus, morbis nullam ferè sanitatis speciem &
spem reliquam esse considerent, non amplius mi-
rabuntur: sed dolebunt nihilominus, quòd de
morbis nostris curandis nullo modo nec cogite-
mus, nec laboremus. Vitia hæc sunt, ut uno ver-
bo dicam, & scelera, bellorum & calamitatum
fons & caput: quibus nisi extirpatis, nullus mi-
seriarum finis sperandus videtur. Non persequar
omnia,

omnia, quia & infinita sunt & alibi ab aliis explicata satis, sed majori quidem illorum, qui sapienter ea differuerunt, & nos ad meliora erudierunt, laude, quam nostra, qui nec ullis præceptis moniti sapere, nec ullis malis affecti respiscere possumus, utilitate. Et quid pluribus commemorandis tempus teram, cum, si avaritiam & ambitionem teterrimas animorum pestes, unâ bellorum causam esse dixerò, complexus omnia fuisse videar? Hic unus malus genius est, qui nos tandiu vexat: hoc ipsum est illud factum, quod & privatis rebus detrimentum, & publicis exitium adfert. Infestus ille est morbus, qui pietati & justitiæ, qui Galliæ nostræ, qui Ecclesiæ universæ extremam, si quâ possit, perniciem machinatur. Quis enim jam tanta aut cacitate, aut stupore, aut perversitate est, qui non videat, non sentiat & fateatur impiæ istius & perfidæ conjurationis causam unicam esse ambitionem, & hujus comitem avaritiam? excipio conjuratos ipsos, qui speciosum religionis (cujus se vindices profitentur) nomen nobis obtendunt, & eâ se unâ permoveri ad capeendum hoc bellum dicunt, ut ea in antiquam scilicet dignitatem suam restituantur. At eos ipsos potius restor, si modò conscientia convicti, quod sentiunt, aperte eloqui velint, annon religionem evertant potius quam stabiliant: annon Ecclesiam expugnent potius quam propugnent: annon majorem usurpandi regni, quam vindicandæ pietatis curam gerant: annon majorem Hispani, quam Christi rationem ha-

beant: annon deniq, magis de privatate augenda, quam de publica aut ornanda aut amplificanda laborent? De iis etiam ipsis, si modo quid sapiunt, quæro, an ea, quam inveniunt, vera & legitima sit restituenda, si collapsa est, religionis via & ratio? Certè priscos pietatis tum fundanda & edificanda auctores, Deum, Prophetas, Christum, Apostolos, & alios pios Doctores: tum ejusdem confirmanda adjutores, ut Imperatores, Reges, Principes, piæque Respublicas, & populos si consulunt & audiunt, longè aliam viam inveniunt, longè aliam rationem sequuntur. Sed (ut non minus verè quam festivè dicitur) fœmelicus venter auribus caret: vasana illa & habendi & dominandi fames nihil audit, donec plenè satiata fuerit, si plenè tamen unquam satiari potest: qua contra quò plura absorbit, eò plura appetere, & gazas gazis, regnaque regnis cumulare & solet & gaudet. Sed mittamus jam conjuratorum sordes ac perfidiam: & ad nos ipsos, qui puriores videri volumus & fideliores haberi, jamjam veniamus. Ingenere facteamur necesse est nos hujus culpe, vel gravissimi potius sceleris conscios & socios esse, qui nascens hujus impie conjurationis monstrum non oppressimus, & jam natum, ne adolesceret, non extinximus: immo illi cum nascenti (ea fuit nostra secordia) prestò fuimus, tum quæ nostra aut perversitas, aut inertia, aut perfidia fuit, natum aluimus, & eò usque eveximus, ut jam nec opprimi, nec extingui posse videatur.

Alii enim de rei exitu dubii, medii & securi
 desident: alii pecunia corrupti in propriam
 perniciem ruunt: alii honoribus inhiantes pa-
 triam produnt, & libertatem servitute, Hispanum
 crudelissimum superbissimumque tyran-
 num, Gallo humanissimo & moderatissimo re-
 ge commutant: pietatis, libertatis, fidei, in pa-
 triam & suos, seque adeo ipsos amoris & officii,
 natura denique totius obliti, neque solum, sed
 hostes potius, vexatores, & afflictiores infestissimi.
 Hac igitur tanta malorum gravitatis & diuturni-
 tatis causa breviter explicata esto. Neque
 enim mihi declamatio ad haec dilatanda institu-
 ta est, sed praefatio, quae brevitate contenta, contra-
 ctio rem me esse jubet, quam & rei natura, & mea
 consuetudinis atque instituti ratio ferant. Hu-
 jusce tamen diuturnitatis causam alteram si po-
 stulas, hanc verè subjiciam: Nempe Hispanum
 regem, atque Romanum Pontificem, illius, de
 qua diximus, ambitionis & avaritiae ministros
 & instrumenta praecipua, vel potius artifices &
 architectos summos: quorum ille suis nummis,
 hic suis Bullis, uterque seditione, dolis, scelere,
 atque libidine, & ira quidvis permiscet, captat,
 corrumpit, rapit, perdit, donec & omnes & o-
 mnia sua tyrannidi subjecerit, & ita quidem
 afflixerit ac prostraverit, ut nulla unquam ra-
 tione ne exurgere quidem, nedum consistere
 possimus. Mirum tamen istud & perquam
 deplorandum, quod nos in tanta & injuria
 indignitate, & mali gravitate, pristinae virtutis

Et libertatis immemores, Marranis istis Et mer-
 cenariis Marranorum satellitibus Et manci-
 piis Sabaudis, Lotharingis, Et Guisus nostras o-
 pes, vires, Et animos tam frigide Et lente oppona-
 mus. Turpissimum hoc quoque Et pane ridicu-
 lum, quod nescio quos Caprarios Et Sfondratos
 Bullis, hoc est meris nugis (quibus ne pueri qui-
 dem hodie moventur) armatos sic reformide-
 mus: quos potius Majorum nostrorum exemplo
 ridere, persequi Et multare decuit. Sed Hispani
 fraudibus, insidiis, tyrānide, Et nummis, quam
 gladiis, virtute Et viribus validiorem ac formi-
 dabiliorē jam omittamus: redeamus ad Roma-
 nos pontifices rerum omnium Dominos, qui nec
 Christi nomine, nec religionis causa moti, sed u-
 nā tantum avaritia Et ambitione, atque eorum
 a quibus spernuntur, Et de ea, quam sibi immeri-
 to arrogant, dignitate deturbantur, ulciscendo-
 rum cupiditate abrepti, has nobis turbas faciunt,
 has tragædias excitant, has bellorum civilium
 faces accendunt, ut soli sine controversia domi-
 nentur, Et nos suis artibus, si consequi id possint,
 ad Barbariem Et ignorantiam redactos, suis Bul-
 lis Et excommunicationibus Panico metu terreāt,
 Et ita suis pedibus subjiciant, ut ne hiscere qui-
 dem audeamus. Notum est omnibus, quomodo
 Germanos Imperatores quondā habuerint, do-
 nec pristinae virtutis memores se tandem collegerunt,
 Et pontificiis istis Bullis forti animo resti-
 terunt. Quid de Gallis nostris dicam? sed tū res
 ex Annalibus nostris satis cognita, tum proposita
 mihi

mihi breuitas decòri me monent, atque ad multa, quæ ex hoc libello & aliis nuper editis peti debent, prætermittenda hortantur: ut quod præsentis instituti magis proprium esse, & ad libri argumentum pertinere videtur, id maximè attingam. Non igitur repetam Bonifacios, Benedictos, Julios, Gregorios, & ceteros ejusdem furoris ambitionis & tyrannidis Pontifices: sed de Sixto tantummodo agam. Deum immortalem! quo in regem nostrum & Henricum III, quem suis cõsiliis trucidandum curavit, furore est debacchatus? quo animi impetu correptus in utrumque seruit? At Dei, qui ejus tela retudit, bonitate inanes fuerunt illius conatus, & bruta omnino fulmina. Verum enim vero dum animo suo morem gerit, dum Hispani libidini seruit, dum Ecclesia Romane dignitatem & sacrae sedis auctoritatem tuetur, pius esse pontifex, & verus Petri successor predicatur: Immortalitate etiam & Divorum consortio dignus putatur. At Urbanus illius successor ingenio longè dissimili praeditus, & ad pacem quam ad bellũ propensior, quia minus anatura ad furiosa Sixti cõsilia exequenda comparatus & aptus esse videbatur, cum paucos tantum dies in sede Pontificia moratus esset, à cõjuratis, quorum causam nec probabat nec promovere curabat, è medio sublatus est. Sfondratus in Papatum illi successit, qui ne in Urbani vicem succederet, & ne Hispani & Hispana factionis expectationem falleret, atrocissima & gravissima quæque in Gallia regem regnumque

ipsum machinari, & quidquid auctoritatis ad
 potentia sui decessores sibi usurparunt, ad utrius-
 que perniciem & everisionem conferre decrevit.
 In Gallia, Nobilitas, & reliqui fideles Galli sese
 erga regem suum optimè Dei beneficio anima-
 tos esse ostendunt: unde conjurati & familia re-
 gia interitum, & Gallici regni ad Hispanum
 abalienationem, quam jamdudum cogitant &
 moliantur, se posse unquam assequi desperant:
 Nullum vero presentius efficaciusq; remedium
 esse uspiam putarunt, quam si Papa veterem il-
 lum & rubiginosum gladium, quo majores ipsius
 instructi cum Germania principibus & aliis bella
 gesserūt, expromeret: atq; sua tonitrua & fulmi-
 na maximo cum sonitu & fragore ubique audi-
 enda ad terrendos hominū animos, & aliquem
 religionis scrupulum iis injiciendum, contor-
 queret: quo percussi & perturbati, singularem
 suam, omnia quæ a Deo mandantur officia regi
 ac regno præstandi voluntatem (quam hætenus
 perpetuam & constantem habuerunt) immu-
 tarent, planèque abjicerent. Sfondratus præcla-
 rum illud Hispani & Gallie conjuratorum con-
 siliū sequutus, a novissimis Martiis Calen-
 dis duas Monitorias Bullas stylo Papali a se
 compositas Rhemos per Marcilium Landria-
 num Referendarium suum hoc maxime consilio
 & animo misit, ut eas per totam postea Galliam
 dispergeret, qua veneno suo magis ac magis im-
 buta, conjurationem vehementius confirma-
 ret. Exiis altera ad Nobilitatem & reliquum
 popu-

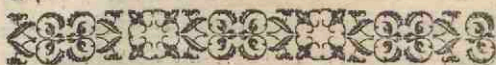
populum, Altera ad Ecclesiasticos & ad Cardinales maxime, qui stant cum rege, mittitur. Quæris, lector, ad quem finem? Dicam hic paucis, quod fusius postea auctor proponet ac refutabit. Papa unica religionis specie, & hereseos (quam impudentissime conjurati per calumniam & maliciam confingunt, suæque in regem perfidia falsissime pretextunt) crimine ductus, nulla omnino nec regii juris, quod nullo pacto conveli potest, nec divini mandati, quod nominatim de obedientia regibus & principibus exhibenda sancitum est, ratione habita, tum hos tum illos admonet, immo & imperat, ut a rege si non jam defecerint, quamprimum deficiant, atque ad alium recipiendum colendumque se comparent. Quem (inquires) regem nobis constituere in animo habet? Hispanum, inquam, cui totus hic desudatur labor, ad cuius sitim non prorsus quidem sedandam (unus enim Hispano regi non sufficit orbis) sed nonnihil restringendam hæc tota conjuratio conflata est: hæc arma, hi exercitus, hæc faces spectant. Vide quam verè Sfondratus CHRISTUM spiret, PETRUM referat, utriusque modestiam sapiat, & imitetur: qui non contentus hæc nefarie monuisse, militariter etiam vel tyrannice potius comminatur, nisi certo & a se prescripto tempore imperanti sibi pareatur, eos omnes execraturum, atque ad tartara ipsa detrusurum, Ecclesiasticis sacerdotia sua erepturum, denique

rerum omnium sacrarum communione & usu
 iis omnibus interdicturum. Sani quidem homi-
 nes Sfondratum ut insanum & furiosum me-
 ritò ridebunt, qui talia præter fas & ius omne au-
 deat: At ceteri, iique ab nimium multi, qui,
 quàm inania hæc Paparum fulmina sint, quàm
 parvi ea veteres Galli fecerint, quàmque vana
 sit tanta ista, quàm nobis ostentant, potestas &
 auctoritas, non satis intelligunt: ut ne animo con-
 sternati & regi, & regno, & sibi ipsis desint, hæc
 brutas vanasque minas libri huius auctor eru-
 dito sanè & pio scripto eludit, atque tum gravif-
 simis rationibus e sacra maxime scriptura peti-
 tis, tum Regum exemplis, tum Senatuû & Aca-
 demiarum Decretis ex Gallica historia deprom-
 ptis, nefarios istos Sfondrati caterorumque ejus-
 modi conatus accuratissimè retundit: ac docet,
 quantum hæc Papæ mandata cum Dei, cuius se
 vicarium mentitur, pugnent, quàm impuden-
 ter etiam & falso conjurati, omni vero prætextu
 destituti, regem & hereticum, & Ecclesie ho-
 stem incusent. Hanc autem responsionem au-
 ctor Gallis primò ac propriè destinavit, in eo-
 rumque potissimum gratiam & usum Gallicè
 conscripsit, & ita quidem clarè & perspicuè, ut
 ab ignavis etiam facile intelligi possit. At ob rei,
 que in eo tractatur gravitatem, & eam que inde
 ad omnes manare potest, utilitatem, dignissi-
 mum opus esse iudicavi, quod Latina lingua be-
 neficio ad externos etiam transferretur. Nam
 bellorum quidem civilium, quibus Gallia fla-
 grat,

grat, rumores ubique terrarum disseminati sunt.
 sed dubium non est, quin multi speciosas istas
 (quales à Catilinaris obtenduntur) conjura-
 tionis faciendæ, statusque nostri perturbandi
 causas ignorent: quibus persanè gratum futu-
 rum esse puto, si eas verè, ut hic edisseruntur, &
 planè intelligant, & certius de iis sermonem inter
 se conferant, atq; miseris nostris vehementius cõ-
 moti si non opibus & viribus, certè precibus nos
 juvent. At hoc me ad hunc vertendi laborem
 multò magis impulit, quòd principũ & Rerum-
 publ. omnium christianarum causa cum nostra
 simul agatur. Gallia enim à conjuratis bello im-
 pio & miserando prima appetitur. Illic Papa ci-
 ves adversus regem concitat, alios etiam à suis
 consiliis non valde alienos & ad rebellionem cõ-
 firmandam satis propensos fulminibus territat,
 quò facta publici status mutatione, regnũ Galli-
 cum in Hispani regis ditionem & potestatem re-
 digat. Quòd quidem si (ut jamdudum machi-
 natur) hoc modo assequatur, viam ad cetera im-
 peria sibi eadem ratione subjicienda patefactam
 & perfacilem esse putat. Opera verò est pretium
 ea ad re principes & Respublicas certiores fieri, ut
 sibi suisq; rationibus diligenter consulant, & ex
 nostris calamitatibus, quòd sibi ex usu futurum
 sit, periculum (ut ille monet) faciant. Cumq; Deo
 suppliciũ, ulciscendi sui causa, de nobis sumpturo
 visum ita decretumq; fuerit, ut funesta hæc fax
 in mediis regni nostri visceribus primũ accen-
 datur: est principum omnium, si bene secum agi

velint, minus, ad hoc restringendum, quo Gal-
 licum regnum miserè deflagrat, incendiū, prius-
 quam eius scintillas in sua ipsorum tecta immitti
 videant, nobis succurrere, presentemq₃ opem fer-
 re. Neminē certē tanta ingenii tarditate ac stu-
 pore, tanta etiam iudicii debilitate esse puto, qui
 nesciat, quanta sit Hispanorum ambitio, ac do-
 minandi libido: quique apertē non videat eam
 esse unam illorum mentē, eoque tantum illorum
 cogitationes & consilia spectare, ut Catholici re-
 ges ubiq₃ terrarum evadant. Germania, Anglia,
 & alia satis multe ditiones id jã experte fuerunt.
 Illi autem, quò facilius optata consequantur, Pa-
 pas ad nutum, arbitriumq₃ suum singunt, para-
 tosq₃ habent, nec non eorū Bullas & fulmina (ef-
 ficacissimas ad superstitiosum & imperitū vul-
 gus contra Principes religionis nomine concitan-
 dum machinas) ut olim, sic & nunc totis viribus
 adhibent. Quod consilium si ex eorū animi sen-
 tentia in hoc regno successerit, hoc profecto exem-
 plum plures in eandem postea calamitate trahet,
 eritq₃ nō mediocri pōtistica potestatis argumentū.
 Bulla, quas Papa Sfondratus ad nos dedit, un-
 cupantur Monitoria. Et verè quidē Monitoria
 sunt: quibus nimirum Principes omnes admonē-
 tur ut toto pectore de suis rebus cogitent, atq₃ fu-
 riosi ista execrandorum perduellium, qui omni
 studio & conatu ad regnorum & Principatum
 everfionem perniciemq₃ incumbunt, consilia se-
 rio & sedulo animadvertant, quò a comparatis
 per eos insidiis, certissimāq₃ ruina præavere sibi
 possint,

possint. Ego verò prepotentem illum Deum imperiorum auctorem ac propugnatorem omnibus precibus obsecro, ut hoc regnum caterosq; principatus ac Respublicas salvas & incolumes conseruet, ac pro summa, qua valet, potentia, Paparum & conjuratorum furores coerceat, ut antiqua illa & salutari Christianæ Ecclesie tranquillitate restituta, Pietas & Justitia, qua ab his bellis oppressa & extincta omnino jacent, ad ejus nominis gloriam felicissimè ubiq; locorū denuò excitentur & vigeant. Atq; hæc pro libri quidem mole, qua non valde magna est, & præfationis etiam (cujus, ut ille sapienter præcipit, evitanda est immodica longitudo, ne in caput excrevisse videatur) ratione, nimis fortasse multa: sed pro argumenti quod præsens calamitas suppeditat ubertate & copia, nimis certè pauca dicta sunt. Verùm & decòri & meæ quoque imbecillitatis ratio habenda fuit, & nimia illa, qua sum antea in eodem fere argumento usus, reprimenda luxuries. Hoc autem, candide lector, qualecunque est, æquo animo accipies, & si qua hic aut minus propriè & eleganter dicta, aut non satis continuè & venuste contexta (qualia esse multa fateor) te offendent, ea vel commodè transferendi difficultati, vel argumenti generi, vel meæ potius imbecillitati tribues: atque huic in tuam gratiam suscepto labori, meoq; in publicam utilitatem studio gratulaberis. E Museo nostro 4 Augusti 1591. Sedani.

DE DUPLICI DIPLO-
MATE PONTIFICIO, QUOD
BULLAM VOCANT, ORNATIS-
simi cuiusdam viri carmen.

T*V* qui bullato duplici cœu fulmine Francos
Insanus terres, nec te cœlestia terrent
Fulmina, quæ exitiū præsens tibi, Papa, minatur,
Ecquid agis? Furia te agitant. Te perditæ perdis,
Et proprio iugulas gladio, dum sana profanas,
Sacratasque tuum ad nutum vis claudier edes
Cœlorum, ut portas. Petri est hoc clavibus uti
(Si placet id superis.) unde hæc tua tãta potestas
Devotis divinum & regum interdiceræ sacra?
At quis cordatus te fulmineo ore boantem
Sfondratū iam ferre queat? quid tu nisi Bulla es,
Verè homo peccati? cum Bullis teque tuisque,
Atq; tuo (quis tã timeat?) cū fulmine, terras (tet.
Quo quatis, Altitonās detrusū ad Tartara mit-
Pro duplici ergo tuo Diploma hoc accipe simplex:
At duplo & maiore te mox tua pœna sequetur.

Rarò antecedentem scelestum

Deservit pœna pede claudò. Horat.

IN BULLAM GREGORII
SFONDRATI.

V*T* Pelago insurgit mox tempestate coorta
Bulla recens, tumidis & levis extat aquis:
Flucti-

Fluctibus illudit, plenoque audentior orbe
 Enatat, & variis disilit illa modis.
 Mox ruit & præceps propenso ad littora fluctu,
 Confracta in spumas naufraga tota fluit.
 E spumis rursus tenneis vanescit in auras,
 Et qua demum orta est, deficit ipsa die.
 Hæc tua sic nostris nuper Sfondrate superstat,
 Ingruit, insultat Bulla proterva malis.
 Huc illuc pavidum in vulgus diffusa pererrat
 More suo, atque animos concutit illa leves.
 Protinus at sacro correpta furore senatus,
 Devota est diris impia Bulla suis.
 Scissa minutatim, pedibus calcata, repente
 Omnibus hæc Bulla est fabula facta locis.
 Fabula quinetiam in ventos peritura recessit,
 Sic bullas idem casus & ortus habet.
 Et tu hæc Dive vocas tua fulmina? tu hisce mo-
 His cogi Francos in tua vota iubes? (peri
 Scilicet hæc fortes metuent ludibria Franci,
 Subscribent monitis in sua damna tuis.
 Gallia qua toties hæc plumbea tela retudit,
 Victrix devictas mox dabit ipsa manus.
 Ergo age Sfondrata cum Bulla, Bulla Gregori
 Cumque hæc Bullarum pagina tota crepet.
 Sint procul à Francis Bulla lenitasq; timorque,
 Sit tua bullatis Bulla timenda tuis.

PIUM CONSILIUM
 SUPER PAPÆ SFONDRA TI
 DICTI GREGORII DECIMI QUARTI

*Monitorialibus, ut vocant, Bullis, & Excommu-
 nicationis atque interdicti in Gallie regem, Ec-
 clesiam, & regnum minis, è Francorum maio-
 rum nostrorum exemplis in rebus
 iisdem repetitum.*

U ANQUAM & tempus
 & hostium actiones, ipso-
 rum consilia ita patefe-
 cerunt atque illustra-
 runt, ut nullum iam arti-
 ficium religionisque pretextus obstet,
 quo minus aperte omnes videant illos
 eò tantum spectare, ut hoc regnum ad
 Hispanos transferant, nosque univer-
 sos ad miserrimam servitutem redi-
 gant: sperandumq; sit, novum istum
 Pontificiarum Bullarum conatum ni-
 hil maius quàm antea effecturum: Ego
 tamen veris ac fidelibus Gallis operæ
 me pretium facturum putavi, si eos hac
 tantilla historiarum collectione non-
 nihil

nihil iuwarem, maiorumq; nostrorum
 exempla iis ante oculos proponerem,
 ut super illis, qui de diro illo Papæ pro-
 grammate habentur, sermonibus &
 controversiis, eorum, qui à iusta causa
 stant, fidem confirmem, & eos qui ab
 ea defecerunt, officij sui admoneam.
 Nostri huiusce regni status à mille &
 ducentis annis ad hæc usque tempora
 cum suavissima & singulari libertate
 conseruatus est: neque id tamen sine
 gravissimis offensionibus & iniuriis,
 quibus alioqui firmissima quæq; & flo-
 rētissima mundi imperia obnoxia sunt.
 Hic verò nihil consultius cogitari, fie-
 riq; utilius potest, quàm si attentè di-
 spiciamus, quid patres nostri præstite-
 rint, ut ab omnibus casibus & pericu-
 lis, & iis maximè, quæ à Roma fatali &
 infesta Galliæ hoste emanarēt, & unde
 nobis per priscos illos Romanos pri-
 mum servitutis iugum impositum es-
 set, se sartos tectosq; tuerentur: ut id,
 quo nihil carius & antiquius habere
 conuenit, eadem prudentia & consi-
 lio, iisdemq; artibus & rationibus, qui-

bus nobis hæcenus illud conservarunt, retineamus. Verum, non omnibus historias, ex quibus perspicere hoc licet, videre contigit. Per multi interim procul dubio, (quidquid hostes sermonibus suis eructent) summo & sui in regem obsequij, &, cum suæ libertatis, tum Regiæ dignitatis ac splendoris propugnandi desiderio tenentur: qui tamen id ipsum multo alacrius procul dubio præstarent, si scrupuli quidam, qui, quum de Roma, de Papa & Religione agitur, eos adhuc malè habent, illis ex animo evellerentur. Alij, qui Urbes ab hostibus occupatas incolunt, ad sese coniuratorum perfidia distractos, rursus in pristinam concordiam, consensionemque reducendos diligentius multo incumbere, si prætextus iste, quo fascinati tandiu obtorpescunt, & quo eorum aures ab istis seditionum facibus, & regni proditoribus assidue complentur, ex illorum animis eximeretur. In hoc ergo potissimum elaborare, & ad publicam hanc causam, ad quam defendendam optimi quique, patriæque amantes
viri,

viri, summo studio conspirarunt, pro virili parte aliquid etiam conferre volui. Res equidem tanti refert, ut nulla alia unquam antea magis. Agitur enim hoc ab aduersariis, ut summa & à regis auctoritate planè diversa, in hoc regno constituatur dominatio. Agitur hoc etiam, ut status mutatio fiat, quæ certè omnes regni partes secum trahat necesse est. Mortalis hominis mandatū, Dei mandato planè opponitur: unde nobis magnopere metuendū, nequid hīc offendamus, quod extremam regno perniciem adferat, nisi maturè nobis præcaveamus. Id sanè ad nostros omnium animos excitandos, & ad curam de libertate saluteq; nostra seriò habendam plurimùm valere debet. Quam quidem ad rem ut adjumenti aliquid hominibus nostris adferā, eorum, quæ in hoc aliquando regno in ejusmodi casibus cōtigerunt, historias lectoribus ante oculos fideliter cōstituiam, atq; edifferam quo se modo majores nostri gesserint, quum Papæ sua fulmina hoc consilio immiserunt,

ut nostris regibus, eorumque potestati
subjectis sacrorum communione in-
terdicerent. Quoniã verò nobis hinc
constabit, priscos illos germanosque
Gallos ejusmodi consiliis nefariisque
molitionibus fortissimè semper resti-
tisse, atque Papam ipsum, ipsiusque Bullas
Romam amandasse, cum tantã illius,
quam in se usurpare conabatur, tyran-
nidem ferre nõ possent: Secundo hu-
jus libelli capite rationes, quæ eos ad
id impulerunt, & quid nobis quoque in
iis observandum sit, pertractabo. De-
niq; omnia ad eam rem, quæ hodie in
controversia & contentione versatur,
acommodabo & referam, doceboque,
ad id, quod Deus iubet, præstandum,
atque ad regni decus & dignitatem unã
cum libertate nostra conservandam,
nullũ usquam præsentius præstantius-
que remedium dari posse, quàm si
eodem planè, quo illi, & ani-
mo & fide simus.

PRIMA PARS;

*Historiarum quarundam, in quibus de Pa-
parum Bullis & excommunicationi-
bus agitur, Epitome.*

BREVITATIS, quam mihi in hoc
scripto proposui, ratio non fert, ut
quidquid in veterum monumentis de
Papæ adversus reges nostros re-
gnumque nostrum contentionibus
extat, id colligam: hoc mihi jam satis
esse videtur, si ea de re tria, aut ad sum-
mum quatuor maximè insignia è mul-
tis exempla proponam. Quotiescun-
que enim hæc quæstio in controver-
siam vocari cœpit, toties & eodẽ pro-
fus modo disceptata fuit. Cum igitur
Papæ principem ubique locum & au-
toritatem tenere, atque principum &
principatum, imperiorumq; univer-
sè & cum summo jure in rebus huma-
nis æquè ac divinis dominos esse in a-
nimum suum induxissent: tardius ali-
quanto in Gallicis regibus, quàm in
Germanis Imperatoribus & aliis Mo-
narchis conatus viresq; suas exprõpse-

runt. Nam ab initio regum nostrorū ope atq; opera in rem suam usi sunt, atque Pipinum, deinde Carolum magnū, eorumq; successores ad Principatum suum cōstituendum in Italiam arcessiverunt. Tunc verò summum in principes nostros honorem, summisionē & obsequium tum oratione, tū vultu gestūq; toto præ se ferebant. At enim postquam illis ita usi vel potius abusi fuissent, & omnibus aliis principibus atque ipsis adeò Germaniæ Imperatoribus formidolosos sese reddidissent, tunc eos, quibus suam omnem illam amplitudinem debebant, non modò non curarunt, sed ne meminissent quidem: quin potius militis, qui à rustico benignè acceptus lautēque tractatus, in illius ædibus & fortunis dominari tentat, more & exemplo sese omnino gesserunt. Primus autem, quem hīc cōmemorabo, illorū conatus adversus Philippum Augustum exitit: talisq; prorsus fuit, qualis in Chronicis extat, & ex Innocentii III, qui in hac tragœdia Papa erat, decretalibus
colli-

colligitur. Richardo Angliæ rege defuncto Joānes, Santerrus dictus, regnū occupavit, quod Arcturus Britāniæ dux jure hereditario suū esse contendebat, quòd ex majore natu ortus esset. Et quidē contētio eò progressa est, ut ipso Arcturus eorū, quæ Angliæ reges feudi nomine ab imperio Gallico citra mare tenebant, possessionem vicissim occupare aggressus sit. Quod quidē Santerrus ille animadvertens, iurique suo diffidens, eum crudeliter interficiendum curavit. Arcturi autē propinqui Britanniaq; proceres cædis auctorem ad supplicium à Philippo Augusto depoposcerunt, cuius & Joannes Santerrus & Arcturus beneficiarij, cujusque jurisdictioni, eorum feudorum, quæ in Regno Francico possidebant, nomine obnoxii erant; præsertim cum ea cædes in ipsius regis imperio patrata esset. Rex causæ cognitionem iudiciūq; iis recusare nec potuit, nec debuit: itaque jure agi cœptum in Patriciorū Franciæ curia adversus Joannem, diesque illi dicta est, ad quam se ipse in ju-

dicio sifteret. Quod cum recusasset, auditis testibus, causâ tandem dirempta & ad extremû perducta, regio procuratore palam postulâte, reus ob desertos vadimonii dies damnatus, & suis prædiis ac ditione omni, cujus patronum & vindicem regē habebat, multatus est, iis omnibus fisco adiudicatis. Hoc decretum factû anno 1202. Rex ex eo decreto ducatus Aquitaniæ & Nortmanniæ, aliaq; ipsius Santerri clientelaria prædia in suam ditionem ac potestatem redegit: qua in re Deum sibi adversus multos, qui contrâ niterentur, valde propitium habuit. Hic, Joannes suis rebus ita se exutum, ac omni & jure & viribus, quibus tale Patriociorum decretum convelleret, destitutum videns, ad Papam, cujus fulmina & excommunicationes potentissimis quibusque Monarchis terrori tunc erant, confugiendum sibi putavit. Papa Innocentius III accuratè, ut debuit, quàm iusta illa causa esset, necne, quantamq; nomini suo infamię notam inureret, si & parricidam illum
rece-

receptaret, & legibus eriperet, expendere nihil quidquam pensi habuit: sed occasionem oblatam arripere, & in rem suam convertere maluit. Joannes siquidem eum venerabatur, illius se clientem profitebatur, ex foedere tum suum illi regnum mancipabat, subditosque suos tributarios facturum, tum Angliam illi beneficiariam & feudatariam habiturum se pollicebatur. Magna verò hæc erat potestatis Pontificiæ amplificatio, qua ad Angliam & Hyberniam usque, Romani olim Imperii fines, ea protenderetur. Papa etiam vehementer lætabatur, datam hinc sibi occasionem esse, per quam & regem & regnum illius adoriretur. Sic enim, cum primùm regi ediceret, ut quod in suam ditionem transtulerat, id Joanni redderet: atq; ad id sancendum, excommunicationis, quæ tantam vim adversus Imperatores ipsos jam habuerant, minas adderet, illum præ metu & sua in illam sedem observantia, imperio suo pariturum, indeque præclarum scilicet regum Galliaë & regni totius

tius sub Paparum potestate & auctoritate cōstituti, argumentum fore sperabat. Ergo Pontificia illa sanctitas Joannis causam tuendam suscipit, suosque ad regem legatos cum his mandatis mittit, ut arma quamprimum ponat, & quidquid ex decreti auctoritate usurpaverat, Joanni restituat: excōmunicationem, totiusque regni interdictionem comminatus, nisi morem imperanti sibi gereret. At prudens & cordatus rex ejusmodi comminationibus nihil territus, magnam sapientissimorum virorum, quos consuleret, multitudinem cōvocavit. Res ab iis tota excutienda ac definiēda in medium adducitur, atq; hinc quidem, quid, quantumq; officii Papæ deberetur, illinc vero quanti momenti decretum illud esset, quanta causæ æquitas, quæ denique regis auctoritas, maturè dispicitur. Ea re diligenter cōsiderata & perpensa, conjunctis animis & sententiis, datur tandem hoc regi cōsiliū, ut spre-
tis omnibus Papæ mandatis & minis, illi minimè obtemperet, atque ad fu-
turum

turum concilium provocet. dictū, factum. Papa verò ægerrimè omniū ferens se adeò sperni, principemq; tantæ audaciæ usquam reperiti, qui jugū suum, & sacræ sedi obsequium recusare auderet, furore pro suo more abreptus, literas, quæ etiam nunc extant, ad Galliæ Clerum misit, speciosis quidem nominibus valde insignes, sed quæ verè ad eum contra Regem concitandum, populumq; seditionibus illius operâ & artibus distrahendū, atque à sua in regem fide & officio avertendum spectarent. Quid plura? omnium finitimorum principum, & Othonis Imperatoris maximè factionem ad se trahit, quacunque ratione sibi conciliat, & Galliæ regnum à se proscriptum ad prædam iis proponit. Illorum omnium copiis post paulo in unum coactis, regnum Gallicū in maximo sanè discrimine versabatur. Nihilominus tamen rex magno semper fortique animo fuit, omnesque & Pape & factiosorum furores, causæ suæ bonitate fretus, contempsit. Similiter

etiam Clerus, nobilitas, universusque populus, quidquid Papa in ipsis regni visceribus moliretur, à sua in regem fidelitate & obsequione minimùm quidem avocati unquam fuerunt. Non est tamen quòd quisquam hinc suspicetur regem non summa obedientia tum Episcopos tum reliquos sacrorum antistites persecutum fuisse, ut in Yfsambergâ prima sua conjugè, quam repudiaverat, satis id docuit: nam & admonitionibus erga se adhibitis paruit, & Ecclesiasticas censuras pertimuit. Verum simulatq; auctoritas illius peti cœpit, compertumq; est Papæ cogitationes & consilia eò pertinere, ut potestatem suam & imperia ad nostram usque Galliam, quemadmodum alibi fecerat, nō sine & regiæ amplitudinis, & regni dignitatis, & Ecclesiæ libertatis detrimento proferret: Tunc verò rex cum summo totius populi consensu, nefariis Papæ consiliis suam auctoritatē potentiamq; opposuit. Jam ad secundam alterius Philippi historiam veniamus.

PHILIPPUS cognominatus Pulcher, Philippo Augusto aliquot post annis successit. Eo regnate, Romę qui- 1301
dam Papa fuit, eorum omniũ, qui in ea sede unquam fuerunt, versutissimus, ambitiosissimus, statuum ac publicę quietis perturbator infestissimus, atq; etiam furiosissimus. Ego autę de eo ita loquor, illius tęporis scriptores, & eos maximę, qui Paparum vitas posteritati prodiderũt, sequutus. Bonifacius VIII ille ipse fuit. Ille verò dolore dirũpebatur, quòd potestatis & auctoritatis tantũ, quantum appetebat, in Gallia non obtineret, atq; hoc unum cis Alpes regnum Paparũ ambitioni & tyrannidi resisteret. Ad id consequendum, contentionsq; faciendum initium, ex suis intimis, quo maximę uno confidebat ac nitebatur, quendã, eũmq; arrogantem ac inquietũ, & ad res novas spirantem adhibuit. Atque ut turbulentum istum cum majori dignitate & auctoritate in Gallia cõstitueret, Tolosanũ Archiepiscopatũ in duo membra secuit, novũq; Episcopatũ, quo illum ornaret,

Apameę, Gallię Narbonęsis urbe, creavit. Id factum regi nō admodū placuit. dissimulatū tamen fuit. Novus ille Episcopus, ut viā ad ea quę à Domino suo mandata habebat, perficienda sibi muniret, multa in vulgus de rege spargere ac disseminare cœpit, eaq; probrosa & contumeliosa, per quę odium illi conflaret, & de eo, qui meritò illi deferbatur, honore nō nihil delibaret: aperte palamq; dictitans, se nō in regis, sed in Papę imperio & potestate esse, ut cæteris Ecclesiasticis viris ad idem audendū exemplo esset. Historici ajunt ejusmodi sermones de industria ab Episcopo illo jactatos fuisse, ut populus adversus regem concitaretur. Ea verò tempora tunc difficillima erant: Nam ob maxima & diuturna, quę rex adversus Anglos sustinuerat, & adhuc sustinebat bella, populus gravissimo novorum tributorum onere premebatur, cogebaturq; rex alia atque alia illi subinde imponere: neq; solū, sed Ecclesiasticorum etiam fidem atq; opem implorare, & ab iis pecunias, belli sub-

li subsidia, flagitare. Cæterum, cum rex videret Apamensem illum Episcopum in se magis ac magis indignâ intolerandâque licentia insultare, novaq; subinde moliri, quibus regni statum in Pontificis sui gratiam labefactaret: postquam diutissimè tantam insolentiam pertulit, iusto tandem dolore & rei indignitate permotus, comprehendi hominem & in vincula conjici iussit. Papa eo actio irritatus, multas magnasq; occasiones sibi ad ea quæ animo agitabat efficiunda opportunissimè datas esse tunc putavit. Primùm, populum Gallicum ob ingentia tributorum, quibus vexabatur, onera ad factiones & discidia facilè inclinaturum. Et revera magnis seditionibus & Lutetia & aliis aliquot in locis coortis, regii ministri aliquot trucidati tum fuerunt. Idq; pro certo habebatur (Historiæ sic produnt, atque ita in trium Ordinum cœtu propositum fuit) Papam ipsum suis consiliis & artibus hos motus concitasse, earumque cædium caput & auctore fuisse. Quod ad Cle-

rum attinet, existimabat Papa eum tanta sibi imponi tributa passurum nunquam, proindeque eum facile eò adducturum, ut à regis causa regnique defensione descisceret: non intelligens videlicet, aut potius intelligere nolens, id in Gallia non esse novum nec inauditum, præcipuè in Abbatiarum proven-
 tu, partem illius quandam in sumptus belli necessarios conferri, ut monachus
 Lib. 5. c. 34. Aymonius in sua de rebus Gallorum gestis historia testatur. Attamen, ut hanc qualemcumque Cleri offensionem auget ac promoveret, ad hanc contentionem aggreditur & incumbit, de Cleri ab oneribus publicis immunitate decretum facit, atque regem, ut ab ejusmodi pecuniis exigendis abstineat, admonet. De Apamensi autem Episcopo, facinus indignum clamitat, quasi rex, cujus iussu factiosus ille in carcere asservaretur, Ecclesie hostis & afflictor esset. Nec his contentus, aliud præterea artificium comminiscitur, quo sæpe Pontifices adversus reges nostros usi sunt, ut pia salutariaque eorum consilia impe-

impedirent, & eos apud suos in neglecta aut violata religionis suspicionem adducerent. Etenim regi præcipit, ut transmarinam in Saracenos expeditionem suscipiat: quanquam is alioqui de Saracenis reprimendis non valde laboraret, qui Venetiarum & Genuæ republicas, (pacis tempore duo præcipua ac firmissima Christianorum ab oriente propugnacula) bello gravissimo inter se commisisset, eoque necessitatis adduxisset, ut Saracenos Ecclesiæ hostes suæ conditionis fines propagare sinerent. Quæ quidem omnia non aliò sanè pertinebāt, quàm ut modis omnibus extremam & regi & regno ipsi perniciem compararet. Regem enim extra regni fines amandare, eique, ne pecunias ad bellum gerendum necessarias de suis exigeret, interdiceret, nihil profectò aliud erat, quàm regnum omni ad sui defensionem ope ac subsidio spoliare, & facillimam Anglis aliisque hostibus ad illud invadendum atque diripiendum, viam aperire. Rex itaque non ignorans, quantæ curæ & cõmendationi sibi esse

deberet regni à Deo suæ fidei concre-
diti conservatio: sciens præterea quid
sui sibi deberent, quæ sua etiam esset
auctoritas: statuit eorum, quæ à Papa
præscriberentur & præciperentur, ni-
hil planè sibi faciendum esse. Ibi tum
Papa furere, & per Archidiaconum
Narbonensem Bullis & mandatis in-
structum regi imperare, ut Apamen-
sem Episcopum vinculis solutum di-
mittat, nihilq; tributi de Clero exigat:
nominatim hoc illi edicere, summam
in hoc regno, etiam in rebus tempora-
libus, auctoritatē penes se esse: his nisi
rex pareat, hancq; dignitatem & jus si-
bi sponte sua concedat, diro se & exse-
crabili anathemate illum cōfigere, re-
gni jus illi abrogare, illudque sacre se-
dis possessioni jure caduci adscribere:
eos omnes, qui Papæ summum jus in
Gallicum regnum esse negaverint, he-
reticos censere. Historici aliquot ipsa
excommunicationis verba referunt,
hæc scilicet, ut rex pronuntiaretur he-
reticus, schismaticus & Ecclesiæ ho-
stis: ideóque, ipse unà cum uxore &
libe-

liberis à sacrarum rerum piorumque
 virorum communione & concilio ab-
 dicatus: quæ excommunicationis for-
 mula vulgaris erat, & in Imperatores
 aliosq; nonnullos sæpenumero usur-
 pari solita. Immo verò Bonifacius fu-
 rorem furore, ac scelus scelere cumu-
 lans, hoc etiã addit. Nã ut sua fulmina
 formidabiliora & horribiora redde-
 ret, cæterosq; principes libidinis suę
 ministros & actores, pro Paparum con-
 suetudine, haberet, emisit quosdam,
 qui Anglos adversus regem sollicita-
 rent, atq; regnum Alberto Romanorũ
 regi eo consilio tradidit, ut bello eum
 peteret. Interim Cardinalis Mona-
 chus in medio regno versabatur, Ec-
 clesiasticorum coitiones factitans, ut
 ipsos primũ, deinde per eos popu-
 lum concitaret: & quidem nonnullos
 jam sibi ad eam rem cõciliaverat. Gra-
 vis sanè casus regno à Papalibus istis
 fulminibus impendebat, si horrendũ
 illorum fragorem par eventus fuisset
 consequutus. Verũ, quid rex hĩc a-
 git? quo animo est? Adversus effræna-

tos Papæ istius furores celeberrimum
 omnium ordinum conventum Lutetia
 agit, ut, quid in re tanta sibi agen-
 dū esset, cognosceret. In eo autē inania
 illa Bonifacii tonitrua ludibrio & con-
 temptui habita, & hæc, quæ sequuntur,
 capita sancita sunt: A Papa ad conciliū
 provocari: Illi interim nō parendum:
 Papam ipsum de omnium sententia,
 hæreseos, simoniæ, homicidii, & aliorū
 atrocissimorum flagitiorum crimini-
 bus, quæ ipsi diluenda & expianda es-
 sent, manifestò teneri: Auctoritatis re-
 giæ esse, eum coercere: aurum, argen-
 tum, merces Romam non ampliùs
 importandas: Episcopis ab illo in jus
 vocatis Romam non eundum. Quo-
 niam verò Papa summam potestatem
 sibi arrogaverat, ac omnia in rebus &
 sacris & profanis sibi licere persuasum
 esse nobis volebat: ob idque se posse
 & regibus & Principibus imperare: at-
 que regnum adeò Gallicum potestati
 suæ subicere: quia etiam satis no-
 tum & exploratum omnibus erat, dog-
 gmata, quæ in regno in vulgus per E-
 piscopos

piscopum Apamensem & Cardinalem Monachum sparsisset, ea ipsa esse: valdeque metuendum videbatur, ne quis in hominum cum aliorum, tum Ecclesiasticorum maxime animis scrupulus inde adhuc resideret: omnes, qui in coetu illo tunc aderant, cujusvis ordinis homines apud regem professi sunt, quid ea de re tota sentirent, & in iis Ecclesiastici ipsi potissimum: rege postulante, ut omnes ingenuè suam sententiam & aperte proferrent. Ibi demum cuncti nullo modo Papæ se obnoxios, nec cuiquam ulli præterquam regi subjectos esse liberè agnoverunt. Tunc rex jurejurando confirmavit se vicissim cum suas vires omnes, tum vitam maxime ipsam pro regni libertate & jure conservando profusurum. idque (ut Chronicon ait) pro consueto more, hoc est, in eadem causa se effecturum omnia, quæ sui decessores aduersus Papas antea effecissent. Ipsa quoque nobilitas & cæteri denique omnes eodem se animo fore testificati sunt. Atque is

Parisiensium comitiorum exitus fuit
 quorum quidem ea fuit vis & effica-
 citas, ut monachus ille Cardinalis è re-
 gno mox profugeret. Papæ autem mi-
 nistri aliquot, qui Trecaſ usque pervē-
 nerant, & comprehenſi & ignominio-
 ſè accepti fuerunt. Afferuntque Chro-
 nographi noſtri eum, qui Legatus no-
 minabatur (pro eo honore quo Gallia
 Dominum ejus proſequebatur) ita ho-
 norificè habitum fuiſſe, ut inde phre-
 neticus evaſerit. His aliud præterea &
 longè gravius acceſſit. Nam rex Pon-
 tifici probare volens, ſe illius Bullas ni-
 hili proſuſ facere, eaque potentia,
 que longius latiuſque & efficaciuſ, quàm
 illius, pateret, inſtructum eſſe: ducen-
 tos egregiè armatos equites Sarræ Co-
 lumnèſis Itali, & Vaſcônis nobilis Gu-
 lielmi Nogareti Samſelicii ductu atque
 auſpiciis, in Italiam uſque miſit. Illi
 verò duces unà cum ſuis tam præclare
 feliciterque rem geſſerunt, ut Papam
 Agnaniæ deprehenſum Romã capti-
 vum deportarint, ubi præ ſtomacho &
 ægitudine ſupremum diem obiit. Ac

*Nicolaus
 Gillius.*

Platina.

que

que hæc historiæ hujus summa est. Verum in ea fuere insignia quædam observatuque dignissima, quæ ab historicis etiam commemorantur. In hac enim regis & Papæ contentione ultrocitroque literæ missæ sunt, quarum altera tam insolentem ac protervam in isto Papa audaciam, impudentiam & arrogantiam arguunt, præ seque ferunt, ut id ulli vix homini credibile videretur, nisi literarum ipsarum exemplum in nostris Chronicis tum Gallicè tum Latinè eo consilio consignatum extaret, ut id omni posteritati testatū certò esset. Altera verò satis docet, quàm exiguam Papæ rationem præsci Galli haberent, si quando eò furoris veniret, ut aliquam in hoc regnum auctoritatem sibi assumere, & minas etiam adhibere auderet. Hæ igitur sunt Pontificis literæ.

BONIFACIUS Episcopus servus servorum Dei, Philippo Francorum Regi, Deum time, & mandata ejus observa. Scire te volumus, quòd in spiritualibus & temporalibus nobis subes:

» beneficiorum & præbendarū ad te col-
 » latio nulla spectat: & si aliquorū vacan-
 » tem custodiam habeas, usufructū eo-
 » rum successoribus reserves: & si quæ
 » contulisti, collationem haberi irritam
 » decernimus, & quatinus processerit,
 » revocamus: Aliud credentes fatuos
 » reputamus. Datum Laterani quarto
 » nonas Decembris, Pontificatus nostri
 » anno sexto. Regis autem responsio
 » hæc fuit.

» PHILIPPUS, Dei gratia Francorū
 » rex, Bonifacio se gerenti pro summo
 » Pontifice, salutem modicam, sive nul-
 » lam. Sciat tua maxima fatuitas in tem-
 » poralibus nos alicui non subesse: ali-
 » quarum Ecclesiarum & præbendarum
 » vacantem collationē ad nos jure regio
 » pertinere, & percipere fructus earum,
 » contra omnes possessores utiliter nos
 » tueri: secus autem credentes, fatuos
 » reputamus atque dementes. Datum
 » &c. Atque literarum ultro citroque
 » missarum exemplum ejuscemodi fuit.
 » Narratur item aliud superbiæ & furo-
 » ris, acerrimique in Galliæ regem o-
 » dii in

dii in hoc Pontifice argumentum. Inter istas tam acerbas & pertinaces inimicitias atque concertationes, secularis lustralisque jam anni celebritas (Jubileum vocant) Romæ indicta fuit, quò infinitæ hominum multitudinis ex locis omnibus concursus factus est.

Primo Jubilæi die, BONIFACIUS cultu Pontificio decoratus se universo illi populo spectandum dedit. Secundo autem die, habitu & splendore Imperatorio in medium processit, nudo ense, qui ante illum gestabatur, insignis & conspicuus: summæque voce, utrumque Imperium, nempe cæleste & terrenum seu temporale, suum esse pronuntiavit. Illud scilicet Evangelium hominibus ad Jubilæum profectis prædicavit. Alberti Austriaci Rodolphi filii, quam postulabat, electionem antea in Germania factam, ratam habere noluit, utpote nulla sua voluntate factam: quum præsertim utriusque gladii potestatem sibi jam vendicaret. Atq; illū Principem supplicem ad se venientem, & multa cum

Cuspinianus in vita Alberti. Paralipo. Urspersgenstr.

indignitate se prensantem, diu suspensum & incertum tenuit: Tandem tamen electionem illius sua assensione atq; approbatione confirmavit, sed ea lege, ut ille se Romanorum pariter & Gallorum Imperatorem profiteretur. Quantum ad hæresim, cujus fuit in trium ordinum cōventu insimulatus, Docti quidam & Catholici viri dicunt illum in hoc crimen & invidiam vocatum fuisse, quòd contra Evangelii doctrinam & Apostolorum exemplum, summam istam regibus & principibus imperandi potestatem sibi arrogaret. In illius morte quædam valde insignia & notanda extiterunt: quo fit, ut ea Chronici nostri scriptores minimè sibi prætermittenda esse censuerint. Cùm enim perversis suis moribus civiũ Romanorum malevolentiam sibi conflasset, omnesq; præ odio sibi infensos & infestos esse animadverteret, Anagninã (Hernicorum in Latio urbẽ) patriam suam se recepit, tutissimum sibi apud propinquos & cives suos asylum fore arbitratus: sed spe sua falsus, ab iisq; ipsis & pro-

& proditus, & regiis equitibus traditus
 fuit. Hoc ille nimirum ob prava sua, qui-
 bus cives adversus regem suum conci-
 tare tentaverat, consilia, pretium tulit.
 Inde Romam captivus cum summo
 probro atque dedecore pertractus est.
 qui cum in sua illa Santangeli arce *Historia*
 inclusus esset, alvi profluvio corre- *Florentina.*
 ptus, in phrenesin, ut fertur, tam diram
 vehementemque incidit, ut manus pro-
 prias corroserit & devoraverit: atque
 in ipso mortis illius articulo, fulgura *Nicolaus*
 tonitruaque plane horribilia in eadem ar- *Gillius.*
 ce exaudita etiam fuisse dicantur. En
 miserabilis quidem, sed justissimus pro-
 fectum illius exitus, qui totum orbem
 fastu suo & tyrannide indignè calcaret,
 qui se arrogantissimè supra reges & Im-
 peratores ipsos efferret, atque insolentius
 iactitaret manus sibi satis esse lon-
 gas & amplas, quibus summam ubique
 gentium dominationem apprehenderet:
 qui denique, pro animi libidine
 dextram diris fulminibus contra reges
 armatam se habere dicitaret. Platina
 Pontificum historicus, narrata illius

” morte hæc addit. Moritur autem hoc
 ” modo Bonifacius ille, qui Imperatori-
 ” bus, regibus, principibus, nationibus,
 ” populis terrorem potius quàm religio-
 ” nem injicere conabatur, quique dare
 ” regna & auferre, pellere homines ac
 ” reducere pro arbitrio animi conaba-
 ” tur : aurum undique conquistum,
 ” plus quàm dici potest, sitiens. hæc ille.

Historia
comitis
Monfortii.
Haillanus
& alii.

Atque hîc nonnulli alii historici piè
 fanè & valde appositè & Papas & alios
 sacrorum antistites admonent, ut sa-
 pientius vitæ suæ cursum instituunt ac
 moderentur, & se intra muneris sui
 fines modestè contineant. Quas qui-
 dem admonitiones si boni illi viri au-
 dissent, non tot tantisque malis jam
 res humanæ concuterentur & afflicta-
 rentur. Papa iste omnibus scelerum &
 flagitiorum notis ita insignis fuit, & ad
 omnem posteritatem nobilitatus, ut
 in sempiternam illius memoriam Epi-
 taphium hoc scriptum fuerit. Intra-
 ” vit ut vulpes: regnavit ut leo: mortuus
 ” est ut canis. Rex, ut quidam histori-
 ” çus Anglus scriptis prodidit, à succes-
 fore

fore ossa illius petiit, quæ tanquam hæretici combureret. Talis fuit Papparum, qui se contra reges nostros commoverunt, & eos suis fulminibus petiverunt, status & conditio. Regis constantia & virtus, Gallorum quoque studium & fidelitas in hac tota re, quæ ad Bonifacium attinet, tam magnæ illustresque fuerunt, ut cæteri, qui sequuti sunt, Pontifices omnem quidquam amplius è Gallia extorquendi spem abjicerent: quin potius operæ se pretium facturos existimarent, si ad Gallorum causam, & rationes sese accommodarent, & iis quàm maximè gratificarentur. Porro successor illius, ex sua Cardinaliumque suorum sententia, excommunicationis à Bonifacio decretæ absolutionem ad regem ultrò misit, qui non modò non eam rogaverat, sed à Papa excommunicari ne pili quidè fecerat. Historici enim *Nicolans Gillius.* publicis monumentis cõsignatum reliquerunt, in absolutionis Bulla id nominatim additum fuisse, regè de ea impetranda ne verbū quidè fecisse. Papæ etiã

in suis decretis agnoverunt, & confessi
sua sponte sunt Gallicum regnū Pon-
tificiæ sedi nullo modo subjectum ob-
noxiumq; esse: professiq; aperte sunt,
minimè se obstare velle, quo minùs pe-
cunię & tributa de Ecclesiasticis exige-
rentur, per quæ regno magnitudine ac
difficultate rerum affecto afflictioque
succurreretur. Atque hæc Philippo
Pulchro regnante contigerunt. Jam ad
Caroli v i regnum veniamus.

Qui ejus temporis historias legerūt,
miserum & calamitosum, in quē Chri-
stianus orbis effrænata Paparum ambi-
tione redactus erat, statum noverunt.
Etenim toto 40 annorum spatio, & eo
ampliùs, duo, tres & aliquādo quatuor
Antipapæ eodē tempore fuerunt, qui
crudeli & exitioso bello sese peterent,
sua quisque factione instructus. inter
multa, quæ inde acciderunt mala, hoc
maximè unum erat, quòd cùm plures
essent, unusquisq; rei parandæ inhia-
bat, tantum commodi sibi comparare
studens, quantum si unus duntaxat
Pontificatum quietè obtinisset. Ad-
de quòd

de quò ad fovendum retinendumq; suum tam numerosum comitatum, simul & eos qui à suis partibus starent, ingentes sumptus faciebant. Quibus cum haud pares essent, cogebantur singuli, ubi auctoritate valerent, maximam pecuniam vim exigere, & sacerdotia in eos qui se ad suam dignitatem tuendam aggregassent, non sine maxima vitae perturbatione, rerumque confusione conferre. Itaque regnante primùm Carolo sexto, gravissimè ea de re apud regem querelæ habitæ sunt, qui edictis eo nomine à se editis, Papæ & Cardinalium quæstores è suo regno ejiciebat: item, ne sacerdotia ab extraneis amplius tenerentur, sanciebat: omnes sacerdotiorum, quæ à dictis extraneis possidebantur, fructus sibi subiciebat, ac de iis pro suo arbitrio & auctoritate constituit; & ut breviter dicam, se à Papæ obsequio prorsum segregavit, atque suo decreto, illius, delegatorumque ipsius ambitionem & avaritiam repressit. Benedictus XIII Pontificatum iniens, se ad hunc modum frænari, ac potentiam

suæ fines ad regnum usq; Gallicum nõ
 proferri ægrè admodum tulit. Quam-
 obrem severitatem sibi adhibendam,
 suaq; fulmina & excommunicationes
 sibi contorquendas statuit, per quas
 sui metum incuteret, & obedientiam
 etiam ab invitis extorqueret: non satis
 secum reputans, & ut videtur planè
 oblitus, quàm malè talia decessorum
 suorum tela à nostris excepta Gallis
 antea fuissent. Ea Bulla tum regis, tum
 regii sanguinis Principum, tum eo-
 rum etiam omnium, qui cum rege fa-
 ciebant, excommunicationem com-
 plectebatur. Gallia omnis ea indigni-
 tate vehementissimè accensa est, sed
 Parisiensis potissimùm Academia, cu-
 jus præcipua mēbra scholæ Theologi-
 cæ erant. Ea cum rege de tanta contu-
 melia cõquesta est, additis ad eã ulci-
 scendã, multis, iisq; præclaris admoni-
 tionibus. quibus rex permotus, cele-
 berrimum in senatu Parisiensi in eam
 rem conventum egit. Atq; ex gravissi-
 mis Academiæ suæ cohortationibus,
 de senatus universi sententia edictum
 fecit,

fecit, quo alia omnia superiora adversus Papatū ambitionem, avaritiam, & usurpationes cōfirmabat, cū ad Ecclesiæ Gallicanæ jura, immunitates, & privilegia tutanda, tū ad personæ regis, regniq; totius auctoritatē dignitatēq; conservandam: Benedicti illius fulminationum, quibus conciliū opponebatur, nulla prorsus ratione habita. Atq; ii omnes, qui hujus regni constitutiones Papatū Bullis postponerent, læsæ Majestatis crimine palā damnati sunt. Decretum etiam, Papis non licere in posterum ullum Galliaë tributum imponere, nisi regis voluntate, quantum quidē ipsi pro necessitatis ratione, cōcedere placeret. Quoniam verò Papa in nonnullos, quos sibi adversarios esse intelligebat, excōmunicationis telum vibraverat, rex liberos solutosq; declaravit. Hoc edictum in maxima clarissimorum virorum frequentia gravissimè sanctissimēq; compositū fuit, atq; in publicis senatus tabulis adhuc asservatur. Hæc autē acta sunt anno Christi 1406. Postea Martinus V. Papa, 1406

iratus pennas sibi adeò incisas esse, in-
 fenso & infesto erga nos animo hanc
 concertationem vetustis illis excom-
 municationis & interdicti artibus re-
 novare tentavit: sed in ea re nihilo san-
 nè plus, quàm cæteri, promovit. In his
 autem Paparum controversiis multa
 intervenerunt perquàm sanè memo-
 rabilia, quæ silentio præterire nō pos-
 sumus. Theodoricus Nihemius histo-
 riographus suæ historiæ inseruit Aca-
 demia Parisiensis super ea re Episto-
 lam, petitionis supplicis instar exaratâ,
 cujus hæc summa est & scopus. Papæ
 literas Bullæ nomine conscriptas, quia
 contumeliosæ, seditiosæ, imposturis,
 dolis, & fraudibus refertæ sunt, regiâ-
 que Majestatem lædunt, dilacerandas
 & in frustra secandas esse: quinetiam,
 si rei gravitas ita postulet, ad graviore
 & probrosiorem ultionem (quæ cæte-
 ris exemplo & terrori sit) progredien-
 dum. Et quidem id re postea cōpro-
 batum constat. Nam in publicis tabu-
 lis scriptum hoc reperitur, factum fu-
 isse in hanc sententiam senatus consul-
 tum,

tum, ut qui has bullas attulerant, ex Luparæ carceribus per lictores extracti, & ad Palatii gradus plastro sterco-
 rario vecti, ad undecimam horam di-
 misso senatu, coram sacrorum Antisti-
 tibus & Clero se sifterent; illicq; hono-
 raria pœna multarentur, tædâ gestâtes,
 lineis vestibus, ac mitris chartaceis,
 cum imaginibus horribili specie depi-
 ctis, & Papæ ipsius insignibus inverso
 & præpostero modo effectis, per ludi-
 brium induti: atq; hoc habitu cultuq;
 insignes, extremis plastris alligaren-
 tur, & à carnificibus ad omnia Lutetiæ
 compita per summû dedecus & igno-
 miniam pertraherentur. Id quod arti-
 culatim & singillatim effectû fuit. Bo-
 ni isti viri Papæ ministri Bulligeri, Hi-
 spani fuisse dicuntur. Sed hos jam cum
 suis Bullis missos faciamus. In regio au-
 tem adversus Benedictum XIII edi-
 cto longa est appositâ narratio, pias &
 graves admonitiones ac postulationes
 a multis Antistitibus & Parisiensi Aca-
 demia factas continens. quæ quidem
 admonitiones ut tunc plurimum va-

luerunt, sic nunc etiam plurimum apud nos valere debet, quò perniciosissimas Paparum consiliis & molitionibus fortiter constantique animo intercedamus ac renitamur. Ex autem huc maxime spectabant, ut regem docerent, nisi immensa Paparum avaritia, & iniquissima vexationes diligenter & serio reprimerentur, Ecclesiam perniciem & interitum impendere: regum hoc esse officii & auctoritatis, ad Ecclesiam propugnationem ac tutelam, etiam contra Papas ipsos, quum eam divexant & opprimunt, toto animo & studio omni incumbere. Edisserunt præterea, quot casus, quantaque vulnera publici status dignitatem maneant, si regnum tyrannicæ Paparum oppressioni subjiciatur. hoc se fundamento verè niti, sese à Papa se jungere, non esse ab Ecclesia se se jungere: sed, quod à D. Paulo 2 Thessal. 3. præcipitur, id ipsum præstare, cum ait, Seducite vos ab omni fratre, qui inordinate se gerit. Ecclesiam à Christo redemptam, & in libertatem vindicatum fuisse: itaque nullo modo rationi esse

esse consentaneum, eam unius, à quo ita diripiatur & vexetur, servituti ac libidini dedi. Atque ad id confirmandum § cap. Epistolæ ad Galatas profertur, In libertate, qua Christus nos liberavit, nobis esse perstandum, &c. Immo quum de Papa loquuntur, tyrannidis nomen usurpant. Docent quantopere indignum sit & intolerandum, eum, quem ex Evangelii doctrina servum & ministrum esse decuit, dominum se ad diripiendam Ecclesiam profiteri. Quin addunt, si Paparum vivendi ratio cum ea Prophetarum & Apostolorum conferatur, eos nihil minùs quàm bonos pastores reperiri: vel potiùs, malorum pastorum notas (quibus à Prophetis & Apostolis describuntur, & à bonis pastoribus discernuntur) in iis & multas & certas àpertissimè animadverti. Postulant ut constitutiones de se ab iis separandis antea factæ, firmè inviolatèq; servètur. Qui verò Paparum causam propugnabant, persuadere populo conabantur, si rex edicto sanciret ne Papæ obtem-

peraretur, id esse bellum cum Ecclesia gerere, & ab ea deficere: Deo autem potius quam hominibus parendum esse. Quasi verò Regia edicta, Dei mandatis repugnarēt. Academia Parisiensis, & cæteri, qui ad causam regis defendendam se cum illa conjunxerant, respondent nulli id impedimento regi esse debere: hæc vana esse verba, & inanem adulatorum, qui volunt Papas omnibus legibus solutos, omnique commendationis expertes ac securos cum omni impunitate ac licentia vivere, garrulitatem: proferentes etiam ejus rei probandæ ergò, quandam Pelagii II sententiã, quæ in decretalibus extat, cum nō esse persecutorem, qui peccatum aut jam admissum punit, aut ne admittatur, impedit. Quinetiam aliud & longè majus addunt, potestatem, quã Ecclesia Romana exultat & triumphat, meram esse Cōstantini donationem, de qua etiam hodie à Constantinopolitana & Alexandrina Ecclesia & aliis contenditur, eaque, quantumvis reclamant, falsa esse demonstratur.

In summa, quicumq; sua potestate abutuntur, eâ abdicandos esse. Et de iis quidem, de quibus Academia & Gallia antistites apud regem contra Papam differuerant, haftenus: Eaq; ipsa fuerunt edicti regii in Paparum molitiones & vexationes fundamenta.

POSTREMO, quartam historiam eorû quæ Ludovici XII tempore anno ante hunc vixdum centesimo haec de re contigerunt, superioribus etiam addam. Si ullus alius princeps à Paparum furoribus tutus esse debuit, hunc certè ex omnibus præcipuè unum esse decuit, cum ob suas præclaras virtutes, tum quòd Julium II multis magnisq; à se affectum beneficiis, quibus vix unquam par gratia haberi poterat, sibi plurimum devinxisset, multis illi restitutis urbibus, quæ à Bentivolis & Venetis occupatæ, & ex ipsius ditione usurpatæ fuissent. At enim ambitionis quidam æstus, qui superiorû Paparû animos corripuerat planèq; corruerat, & serie quadam fatali ad successores transibat, in Julium istum invasit; omnemq;

E

illi mentem & rationem ita eripuit, ut ingrato supra modum fidemq; animo, inauditaq; perfidia suas omnes vires in eum converterit, illum si potuisset, totumq; ipsius regnū oppressurus. Nempe stomachabatur, gravissimēq; ferebat res nostras in Italia prosperè succedere, nosque, à quibus suorum decessorum iniquæ usurpationes, immoderateq; actiones repressę fuissent, nimium sibi vicinos atq; imminētes habere. Ex finitimis igitur ferè omnibus civitatibus factionē sibi conciliat, atq; Hispaniam, Angliam, Germaniam, & Helvetios contra regem Galliamq; ad arma concitat. Cumq; suorum furorum ac fulminationum ministros ita comparasset, Bullam adversus regem promulgat, eum excommunicat, jus illi regni abrogat, prædæq; objicit. Guicciardinius ait regem istā Bulla expressè nominatum, atq; hæreseos & schismatis reum, pœnisq; obnoxium: Regnū denique ipsum proscriptum, & primis occupantibus expositum fuisse. Idem quoq; in Navarrę regē Henrici 4 regis, qui hodie regnat, proavū est ausus: idq;

Lib. II.

non aliã ob causam, quàm quòd à regis causa staret; cui ob id regnũ suum ereptum, & ab Hispano ex bellæ istius Bullæ auctoritate ereptũ fuit. Qui de iis tẽporibus scribunt, hoc etiã addunt, (atq; sic à Patribus nostris accepimus) Julium istũ libellos aliquot per Italiam disseminasse, quibus populi contra nationẽ nostrã sollicitarentur: neq; id solum, sed dedisse etiã ei peccatorũ veniã, qui Gallũ aliquẽ interficeret: adeò ut horribilis nostrorũ cedes per universam Italiã facta fuerit. Rex Ludovicus ita furiosè petitus, ad consuetum apud majores suos remedium sese cõvertit; ordinum conventum agit & consulit; atq; ex optimorum & graviss. virorum cõsilio celebre episcoporũ & aliorum regni sui Ecclesiasticorum concilium Turonibus cõvocat. Ibi quid sibi agendum esset, ab eo consiliũ petit. Nõ fuit illic decretum, ut rex Papæ fasces summitteret, morẽq; gereret: sed contrã hæc sunt præcipua illius cõciliĩ capita, ut hodie publicis monimẽtis cõsignata extãt: Auctoritatẽ summãq; potestatẽ

unius regis in hoc regno esse: Ecclesiasticos, univcrsumq; populum nulli alii præterquam illi, jurejurâdo obsequioque obstrictos esse: Regem nulla prorsus in re Papæ obnoxium esse, bonaq; fide & recta cōscientia se ab illo abstrahere; atq; adeò bellū cum illo ad suam dignitatem auctoritatemq; retinendā gerere posse. Hæc in concilio illo Turonensi adversus Papæ Bullas decreta sunt: iis planè congruenter, quæ in superioribus ætatibus eadem de re constituta semper fuissent. Stupendū profectò atq; horrendum est, ea quæ de hujus Papæ vœsania à clarissimis, qui tunc temporis vivebant, viris (ut à Budæo, Philippo Decio, & aliis permultis) scripta fuerunt, legere, & quot quātisq; detrimentis & cladibus Gallicum regnum furiosus iste Julius affecerit & afflixerit, ex illis cognoscere. Illius sanè consilia & actiones bonos valde offenderunt, ideòq; multis in locis concilium habitum fuit, ut jure in illum ageretur, sed concilium illud ubiq; locorū armis dissolvebat, ut justis, ac suo furo-

*lib. 5. de
Assè.*

furori debitis, quas vitare non poterat, poenis sese eriperet. Ille copiis instructus, Româ egrediens, adversus regem progressurus, lorica armatus, licet natu jam grâdis, infinita hominû multitudine illic spectandi gratia circumstante, summa voce contendens, cùm sancti Petri claves, ait, nihil nobis profint, gladium jam distringamus: & continuo projectis in Tyberim clavibus, nudum enssem manu arreptû toti populo militariter ostentabat. Jam mihi lector considera, quo spiritu ducti & afflati Põtifices illi fuerint, qui sua fulmina in reges nostros cõtorseverunt. Sed nihil suis illis furoribus cõsequuti sunt: Dei nimirum beneficio, qui tanta fortitudine & prudentia tum Reges nostros, tum eorum populos majores nostros roboravit, ut summa animi firmitate, & constantia contra illorum minas & fulminationes parati & armati de jure suo nihil illis remiserint. Post sem & alia exempla proponere: sed quatuor hisce contentus addere plura supersedebo, cùm in eadem re eodem

*Arnaldus
Ferronus.*

prorsus modo adversus eosdē semper majores nostri usi fuerint. Atq; hoc cōsilio sanctaq; cōstantia regni nostri status cōtra furiosos istos conservatus est, quē pculdubio in miserrimā seruitutē redegissent, & sexcēties etiā pessundissent, ut in aliis idē effecerūt, nisi fortissimè illorū conatib. obviā itū fuisset.

Hujus constantiæ exempla effecerunt, ut alia quædā Imperia Papparum excōmunicationibus fortissimè etiam restiterint; unde & optimè sibi suisque rationibus consultū senserunt. Veneti, quòd statū Ferrariēsem in fidē ac tutelā suam recepissent, à Clemēte v sacris interdīcti, Ecclesię hostes indiēti, & hostiū libidini ac p̄dæ expositi, otioso nihilominus & securo animo fuerūt. Florētini eorumq; fœderati sæpenumero à Papis petiti, armata illis manu obviā ierunt, à quibus alioqui oppressi absorptiq; omnino fuissent. Deinde aliquot pōst annis Germani, qui superioribus sæculis illorū cupiditati nimio plus quā expediret, nec sine suo magno malo indulserāt: itémq; aliæ quædā nationes
 è pro-

è profundo quasi somno, quo sopitæ diu fuerat, excitatæ sese tandē collegerūt, & ad Paparū conatus retundendos mirabili omnium ordinū consensu & studio conspirarunt. Sed hæc & alia ejusmodi, quæ in historiis passim occurrūt, exempla, aliis diligētius exquirenda, & uberius ac fufius tractāda jam relinquā, his unis, quæ domestica nobis & familiaria sunt, cōtentus: cū nullæ usquā extare nationes videātur, quæ majorē in regendis cōservandisq; suis imperiis religionē, prudentiam ac fortitudinē, quā majores nostri adhibuerint: & quæ melius quā illi, quid nobis hoc graviss. Reip. tēpore præstandū sit, docere possint. Ut igitur paucis rē complectar, ex supra dictis p̄spiciū est Papas hisce excommunicationum telis nō nunc demū reges nostros vexasse, funestis bellis petiisse, factiones in eos cōcitasse, & modis artibusq; omnibus, per quas hujus regni stat^o cōvelleretur, religionis nomine tentasse. Ad hæc reges nostros & hereticos & schismaticos. & Ecclesiæ hostes de industria, ut ipsis odiū cōflarēt,

appellare consuevisse. Præterea omnium harum rerum causas, præter invidiam & indignationem, nullas alias fuisse, ex eo duntaxat natas, quòd nõ possent & leges & reges in hoc regno cù summo imperio aut constituere, aut de medio tollere: ac res tum divinas tum humanas pro animi libidine dispensare, ut aliis in locis citra controversiam factitabant. At vicissim majores nostros ea semper animi magnitudine fuisse, ut eorum minis territi nunquam fuerint, sed contrà strenuissimè ac fortissimè iis seq; suasq; vires objecerint, ad suam auctoritatem regniq; totius dignitatè ac libertatem tuendam. Neque vel temere ea, quæ Papæ de suis Principibus deblaterarent, credidisse, vel ob istas fallacissimè confictas & impactas hærescos & excommunicationis calumnias, eos amare & colere destitisse: sed potiùs eorum dignitatem adversus Papas modis omnibus, & armis adeò ipsis, quandocunque id à se peterent, suaque opera ad causam ita justam propugnandam uti vellent, se tutatur-

ros corā iis professos fuisse: haud metuentes adversante hīc & repugnante cōscientia quidquam admittere, cū nec auctoritate nec ratione ulla eō unquam adduci potuerint, ut agnoscerent & faterentur se ullorum aliorum quā regum suorum potestati subiectos esse. Similiter reges summā semper animi fortitudinem præ se tulisse, non vultu tantū & verbis significando, sed re quoq; ipsa declarando, se de auctoritate, quam à Deo haberent, nihil omnino nec quidquā nec ulli cuiquam, cujuscunq; sortis aut dignitatis esset, velle unquam concedere. Hæc autem posthac nobis accuratius & singillatim explicanda, atq; rationum omnium, quæ illos pro suis legibus & regibus adversus Papas vindicandis movere potuerunt, pōdera diligēter examinanda erunt, ut quid & quatenus illorum exempla nos juuare possint, planiūs & pleniūs intelligere possimus.

Compendiaria caussarum, quæ Gallos majores nostros adversus Paparum excommunicationes concitarint, & quæ in eorum constantia nobis observanda sint, disquisitio.

ET si nihil aliud quàm simplicē eorum, quæ à Majoribus nostris adversus Papas facta sunt, narrationem, unamq; illorū in proposito susceptoq; cōsilio constantiā, animiq; firmitatem haberemus, cūm præsertim tā multa, tam certa, tamq; cōstantia exēpla sint: attamen id unū ad incitāda eorum cōsilia & actiones nobis satis esse deberet. Sed ubi de exemplis agitur, illa demū verè certōq; sequimur, quorū rationes cognosci possunt. Ad intelligēdas autē majorum nostrorū rationes valde quidē illud optabile fuisset, ut præter eorū decreta, graves quoq; illorū sermones sapientesq; admonitiones jam extarēt, in celeberrimis illis & solēnibus comitiis adhiberi solitæ, quæ regū nostrorū, quoties à Papa indignè acciperentur, imperio & auctoritate fiebant. Veruntamen

tamen satis adhuc inde nobis constabit, nos posse citra ullum scrupulū ac dubitationē, illorum exempla imitari. Illud enim primò magnū est, certò nos scire, quum ita se Papis opponebant, nulla id contēptæ religionis aut minūs sinceri in eā amoris culpā factum, cū omniū religiosissimos & pientissimos fuisse inter omnes constet: unde reges nostri hoc elogio dignati ornatiq; sunt, ut Christianissimi cognominarentur. Nisi verò p̄spectū hoc planēq; cognitū habuissent, quidquid adversus Papas dicerēt & facerēt, id sese salvā omnino ac integra cōscientia dicere & facere, ab eo quidē certè linguas, manus, animosq; ipsos abstinuissent, cū cæteri multi, tū ii potissimū, qui multis magnisq; virtutū ornamentis & existimatione pietatis maximè floruerūt, antea cōmemorati reges: quorū unus per excellentiā Augustus, alter carissimus, & (ut alter Titus ille Imperator) populi deliciae, alius item populi parens dicti sunt. Præterea quod ea de re factum est, non præcipiti quadam iracundia,

aut solo regum, quibus aliquando peccare contingit, quum nullo adhibito consilio aliquid suscipiunt, motu factum est: sed hæc omnia contra Papas decreta, lentè & legitimè facta sunt, sumpto nimirum ad rem maturò judicio deliberandam & conquirendam spatio, atque habitis solennibus & celeberrimis senatus, trium ordinum, & aliquando conciliorum conventibus. Credendumque profectò, in tanto tam clarorum sanctorumque virorum conventu omnia prudenter ac religiosè consultata, constitutaque fuisse. Quare si sapientum virorum sententiæ, si clarissimorum Theologorum & Jurisconsultorum responsa, si placita senatus, si comitiorum decisiones, & conciliorum decreta legis vim interdum obtinent: eadem certè dignitas & auctoritas hisce cõtra Papas decretis debetur, cum in iis hæc simul omnia concurrerint, observataque fuerint. Atque hoc persuasum omnino habere debemus, nec rationes, nec fundamenta illis ad ea cõstituenda ac suscipien-

cipienda defuisse. Uti etiam explicatu non admodum difficile nobis erit, cuiusmodi rationes illę fuerint, si eas paulò diligentius exquirere velimus. Ex Caroli VI decreto videre est priscos illos patres sacras scripturas usurpasse, ex iisq; præcipua causę tuendę fundamenta deprompsisse: nec nõ in veterum doctorum scriptis, Ecclesięque historiis legendis diligenter versatos fuisse. In illis omnibus, in quibus hæ patrum adversus Papas controversię maximè viguerunt, ætatibus, clarissimi floruerunt Theologi, ut imprimis S. Bernardus, maximi item Jurisconsulti eruditissimis & luculentissimis scriptis insignes: in quibus etiamnum extant querelę adversus Papas, illis, quę in hujus regni comitiis fierent, omnino similes: ubi etiam quę in ipsis comitiis de Paparum potestate, de eorum excommunicationibus, molitionibus, & improbitate ac perversitate habebantur cõtroversię, manifestò cernuntur: additis etiam ibidem illis ipsis, quibus decreta sua confirmabant, rationibus.

Et quanquam libri illi nō extarēt, unī-
 cæ Parisiensis Academiæ in Caroli VI
 edicto admonitiones ad hujus rei fidē
 cū habēdam, tum faciendā satis esse,
 atq; firmissimas, & quæ nulla omnino
 vi labefactari cōvelliq; possint, rationes
 nobis abūde suggerere possunt. Quin-
 etiam his ego subjiciam nostra memo-
 ria, Henrici II. tempore, edictum ad-
 versus parvas, quas vulgò dicūt, Datas;
 Paparumq; abusus factū fuisse: ad quod
 libellus quidam cōmentarii vice cōti-
 nuò accessit, in quo solenniū adversus
 Papas actuū rationes & argumenta, re-
 novata atq; in memoriā revocata fue-
 runt. Quem quidē librum boniorū sa-
 pientumq; virorū judicio cōprobatum
 fuisse, ex regis privilegio illi affixo pa-
 ret: ut illinc omnibus cōstaret, nō esse
 rem in hoc regno & novā & inauditā,
 cum Papis cōtendere, & cur id fieret,
 demōstrare. Quæ cum ita sint, hoc me-
 ritò nec inviti fateri debemus, majores
 nostros in hac regū adversus Papas cō-
 certatione sapientissimè sanctissimèq;
 se gessisse, eorumq; decreta nobis etiā
 num

num esse debere sacrosancta, & piè in-
violatèq; servanda Ecclesiæ & regni li-
bertatis axiomata: nec rectiùs quidquã
& consultiùs à nobis hîc fieri posse,
quàm si ea diligenter cû animis nostris
cõsideremus ac perpendamus, ut quid
cõsili in hac tanta deliberatione dubi-
tationèq; capiendum nobis sit, ex iis
hauriamus.

PRIMUM inde intelligimus Ma-
jores nostros ab eò longissimè abfuisse
ut crederent, quod Papatum adulator-
es dictitãt, ut novos scilicet Deos no-
bis fingãt, Papas errare nõ posse. Nam
si hoc credidissent, iis nunquam repu-
gnassèt, nunquã de illorũ injuriis expo-
stulassent, nunquã eos accusassent, in
judiciumq; adduxissent, nũquam etiã
ab iniquis eorum sententiis ad cõcilia
provocassèt. Atqui ea omnia, ut ex su-
perioribus historiis liquet, faciũt, nec
quidquã verentur eos hærescos, Simo-
niæ, ambitionis, tyrannidis, furoris &
cædis infimulare: nã ea omnia crimi-
na in actis illis & regum edictis cõme-
morãtur. Nempe majoribus nostris id

perspectum & compertum satis superque erat, Papas homines esse: quin integerrimos quosq; & innocentissimos homines, etsi à scelere liberati sint, aliqua tamen erroris humani culpa teneri. Non ignorabant D. Petrum ipsum clarissimum Ecclesiæ lumen, turpissimè lapsum fuisse, alios item præstantissimos Dei servos non leviter aliquando peccasse: Denique optimis & perfectissimis quibusq; delictum suum ultrò agnoscendum, prædicandum, confitendum esse. Verum ut tam liberè de Papis loquerentur, hoc faciebat, quòd totam eorum vitam intus & in cute exploratam haberent: & scirent quali fuissent ingenio moribusq; præditi, quicumque à sæculis aliquot Romanæ sedi præfuisent, quid item probatissimi & spectatissimi viri de iis scripissent: quid hoc etiam regnum de iis antea expertum esset, & quotidie adhuc experiretur. Per multorum ex iis impietatem, blasphemias & hæreses, quas Parisiensi Academiæ necesse aliquando fuit, & lingua, & manu oppugnare, probè
nove-

noverant : nec eorundē avaritiam, Simoniam, fraudes, denique hominum cædes, & bellorum clades per quas ad Papatū grassarentur, ignorabant. Sciebant & quales essent Bonifacii, Benedicti, & Julii per quos funestis bellis vexarentur. Quantamcunq; igitur istius sedis rationem Majores nostri haberent, videbant nihilominus in Papas, ut & in reliquos homines, cadere ut peccare possint, nec in factō tantū & moribus, sed in doctrina etiam. Summæ enim, quam sibi arrogat, nobisq; persuadere cōnātur, potestatis caput, partem quandam doctrinæ esse. in qua pii illi patres Papas ipsos & falli & alios etiam fallere rectè censuerunt, nec ei unquam se subicere voluerunt.

Cū igitur Majores nostri persuasum hoc planè haberent, Papas errare posse, non imprudentes religionis, & rerum omnium ignari incautiq; fuerunt, ut quicquid Româ emanaret, id delectu omni ac discrimine remoto, acciperent : quicquid etiam sibi à Papis imperaretur, id ipsum sine ulla du-

bitatione perficerent: tanquã ea, quæ
 simplici & rerum imperito vulgo in-
 jicitur, opinione imbuti essent, qua
 putatur, aliter quàm Papæ præcipiunt
 ac præscribunt, agere, id esse Deo ipsi
 repugnare, & piaculum quoddam ad-
 mittere. Si patres nostri in ea opinione
 fuissent, nunquam illis certè hoc in-
 mentem venisset, ut Paparum aucto-
 ritatem defugerent. At eam illic ad-
 hibuere prudentiam, quæ toties tanto-
 que opere in sacris scripturis cõmen-
 datur: nempe ut probentur Spiritus,
 quod bonum est retineatur, à malo ab-
 stineatur: eam autem probandi ratio-
 nem ex sacris scripturis petunt. Quod
 ne dubitare possimus, Parisiensis A-
 cademiæ admonitio, in qua toties scri-
 pturæ sacræ testimonia citantur, ma-
 gno ad id nobis argumento erit. Illud
 quidem certè perspicuum est Ecclesiæ
 fundamenta Romæ ab initio præclare
 jacta fuisse, Romanorumque fidem &
 pietatem in toto terrarum orbe con-
 stanti fama atq; omnium sermone tum
 privatim tum publicè celebratam fuisse.
 Roman. 1. sc, ut D. Paulus suo id testimonio cõ-

1 Joan. 4.
 1 Thess. 5
 Ephes. 5.

probat. Illic etiam Episcopi satis longa annorum serie & docti & pii floruerunt. Unde factum est, ut illius Ecclesie præ cæteris omnibus maxima & dignitas & existimatio esset, ac sententię & cõsilia quæ ab ea prodirent, præcipuū apud omnes locum haberent: quanquā interim reliquis Ecclesiis pro suo jure liceret, quæ minimè in illa probarēt, ea reprehendere ac respuere: ut ex Irenæi adversus Victorē Episcopū de Orientalium Ecclesiarū excõmunicatione, & aliorū etiam exēplis liquidò constat: Verū enim vero probi illi Episcopi paucos admodū aut potius nullos sui similes successores Romæ habuerunt: ex quo potissimū tempore & otium & opes auctæ sunt: Ea enim avaritiã, ambitionem, & alias corruptelas secū invexerunt. Majores nostros id minimè fugiebat, Papisq; non eodē jam Spiritu, quo primos, regi. Ideoq; ut prudētes cordatiq; viri, quando cunq; mādata aliquot à Papis afferebantur, & rerum & virorum delectum prudēter habebant, nec unquam, ut eorum libidini per

omnia obsequerentur, adduci poterant. In quo quidem præclarissimum fuit in vindicanda religione & libertate imitandi exemplum nobis reliquerunt, nisi planè falli velimus.

Quoniã verò Papæ & minas & vim ad terrendum ulciscendumq; adhibebant, quodocunq; id fieret, ad concilia confugere solebant. Id quod salva conscientia fide se facere, jure ipso rei que veritate freti confidebant: quippe qui certò scirent, ut cæteros, sic & Pappas ipsos censuris & correctionibus Ecclesiasticis æquè obnoxios esse: Contrà quàm ipsorum adulatores, cliētesque mercenarii sentire videntur, dum contendunt nulli prorsus homini licere in eorum mores factaq; inquirere. At patres nostri didicerant, ubi quid peccatum est, ibi reprehensionem locum esse. Meminerantq; D. Petrum ipsum à D. Paulo reprehensum fuisse, hancq; esse libertatem vere Christianam, ut citra fastidium & arrogantiam summi quique viri infimorum etiam admonitionibus & animadversionib⁹ sese submittant.

mittant. reprehensionē verò repudiare, odiosissimam esse & pænē Diabolicam hominis sua ipsius culpa exitium sibi arcessentis arrogātiā. Patres igitur nostri libertate verè Gallica Papis intercedebant, & patronam illam religionis, ac vindicem libertatis provocationem ad reprimēdos illorum conatus in remedium adhibebāt: hinc satis probantes se Papparum auctoritati non tantum tribuere, quantum isti ab illis non ita pridem nati & alti Jesuitæ, dum Papis supra concilia esse, persuadere nobis conātur. Prisci illi patres suos Jesuitis lōgē saniores & sanctiores Theologos habebant, Gersonem, Occamū, & alios Parisiensis Academiae doctores, qui contrā semper senserunt & statuerunt. Tenebāt illud memoria, quid Ecclesiastici doctores ea de re animo tenuissent: quid sancta concilia constituisent & factitassent, & ea maximè, quæ postrema fuerunt, Constantiense & Basiliense. Sibi etiā ante oculos ponebant modestiam illam à Papparum nostrorum arrogātia valde abhorren-

tem, D. Petri summiffionem, quum se Ecclesię Hierosolymitanę sistere non recusavit, sui ad Gentiles aditus rationem redditurus. Uti etiam D. Paulus ac Barnabas primo Hierosolymorum concilio interfuerunt, suę profectio- nis causas edocturi: etiamsi tamen Apostoli, & longè maioribus quàm Romani Pontifices prærogativis instructi essent. Nostri ergo Maiores quum à Paparum decretis ad concilia appel- labant, sapientiores multò melioresq; Theologi erant iis, qui Papis nostris, quales hodie cognitos habemus, sum- mam & omni exceptione maiorem, nulla norma, nullaq; mēsurā circum- scriptam auctoritatem attribuūt, idq; cum tanta licentia & impunitate, ut eam summa vitæ perturbatio, horri- bilisque rerum omnium, nisi maturè occurratur, & provideatur, confusio inde sequutura videatur. Interim nos suo exemplo docent, provocationis auxilium in Ecclesia aduersus omnem cuiuslibet, ipsorum etiam Paparū vim & violentiam locum habere debere.

In eiusmodi autem provocationis ad concilium intercessione hæc erat Patrum nostrorum mens, hic animus, ut, quicquid Papæ suis Bullis & fulminibus tentarent, veluti Regum quos illi hæreticos, schismaticos & Ecclesiæ hostes pronunciabant, condemnationem, itemque excommunicationes & interdictiones tantisper differrent, dum concilium haberetur, illis interim, quasi nunquã indictæ fuissent, irritis & nullo numero habitis. Papæ hîc fremebant, æstuq; furoris abrepti, sua fulmina eò vehementius & amentius quàm antea eiacularantur, omnique ope & opera, atque armis adeò ipsis cõtendebant, ut concilij convocationem impedirent: ut Iulius contra Ludovicum 12. Verum Patres nostri constanter in sententia perstabant, non ignorantés quod sit provocationis beneficium & vis: nec metuebãt nequid sibi Paparum tonitrua, & bullæ nocerent.

Prisci ille patres nos ex his docent, quis sit Iudex habendus in concilio,

quum eò provocatū est, & quid in Ecclesia cōtroversis fieri debeat, quum in concilio eæ disceptantur. Papa Judicis munus, summumq; decernendi jus & auctoritatem in eo sibi arrogat. Sed patrum nostrorum longè alia fuit opinio. Nam provocando ad cōcilium sic statuebant, Papas illic causæ disceptationi interfuturos tanquam reos, non autem ut Judices præfuturos: atq; latus à se præcipiti amentia sententias, à quibus jure provocatum fuerat, rescindi & infirmari passuros. Deinde accusaturi Papas, hoc animo & consilio eos accusabant, ut iudicio de objectis criminibus se purgaturi adessent: veluti cū Bonifacius de hæresi, Simonia & homicidio postulabatur. Patres igitur nostri summam potestatem & auctoritatem conciliis tribuebant, ac censebant, quæcunq; controversiæ adversus quoscunque & principes Christianos maximè intervenirent, eas illic non autem in Romano consistorio dirimendas esse.

Hoc etiam in his patrum institutis obser-

observandum videtur, eos nimirum,
 contra Paparum vexationes eorumq;
 excommunicationes cum vix possent
 concilia citò convocari; aut Papæ suis
 artibus, ne convocarentur, impedi-
 rent, querelis & supplicationibus apud
 reges suos & magistratus adhibitis, si-
 bi suisq; rebus providisse: quippe qui
 scirent atq; proponerent regū aucto-
 ritatis esse & muneris, eorum, quos in
 sua potestate habent, curam defensionemq;
 adversus iniqua Paparum im-
 peria & decreta suscipere. Ita sanè Ca-
 roli VI temporibus factum fuit. Nam
 is audita Antistitum & Academiæ Pa-
 risiensis querimonia & postulatione,
 rem in cōcilium & iudicium adduxit:
 Clerum, quem Papa tyrannicis vexa-
 tionibus oppressum tenuerat, servitu-
 te liberavit, atq; excōmunicationum
 fulmina adversus quosdam contortas,
 bruta irritaque de communi sententia
 pronunciavit. Nec verò id aggredie-
 bantur, cives quidem, ut ad principem
 suum adversus Papam confugerent:
 Rex verò & senatus, ut iis de rebus sta-

tuerent (quantum vis ipsi Papæ illius procuratores, qui sibi fecerant in eo consilio audientiam, intercederent): non hoc inquam suscipiebant, quin planè cognitum haberent id sibi rectè ac iustè licere. Viri Academiæ primarij firmissimis argumētis in sua illa admonitione id Regi confirmarunt. At nobis procul dubio habēdum est Regi penitus persuasum fuisse, se à Deo in regię dignitatis culmen ideo erectum, ut omnem ordinis perturbationem, rerumq; motum in Ecclesia inhiberet, & eorum, qui suę sortis immemores & alienę dignitatis cōtemptores in suis se finibus non continerent, insolescerent, aliosque vexarent, audaciam ambitionemque reprimeret, idque decessorum suorum optimorum principum, qui sine dubio illi ad imitandum proponebantur, auctoritate & exemplo. Et quidem Rex ipse in eo decreto palam profitetur, agnoscere se suarum esse partium, eos, quos suę potestati & imperio subiectos haberet, ab omni vexatione (Pa-
pam

pam innuens) eripere, ejusque rei culpam sibi coram Deo præstandam esse. Atque ex Theodosii, Honorii, Constantini, Caroli magni, & aliorum, qui eo se modo habuerat similitudine, hujus sui officii exemplum capit. Quod cæteris etiam ætatibus documento sit, si quid fortè illorum, qui summam totius Ecclesiæ administrationem sibi assumunt, ambitione & avaritia fieret, quod civibus damnū regnoq; ipsi fraudem ac detrimentum adferret, ut populus quidem ad regem velut sacram quandam anchoram, sæviente tempestate se reciperet: Rex verò pro summa sua auctoritate, & officii quoq; sui ratione, illam à suorū cervicibus averteret, viderétq; ne quid regnum detrimenti caperet.

Reges penitus persuasi eam provinciam ad se pertinere, eam quoque gesserunt & ornarunt, non gladio tantum & armis, quum res ita tulit, usque adeò sanè ut Alpes ipsos transcenderint, Pappas comprehensuri & culturi: sed etiam, & præcipuè quidem solenni regni sui

Antistitum & Theologorum cōvocatione, concilia provincialia Gallicæ gentis, ex regum auctoritate, priusquã à Papis vexarentur, semper habita fuerant, ut optimus ordo in regni Ecclesiis constitutus integer conservaretur, & necessitatibus difficultatibusq; rerum quæ intervenirent, consuleretur: At ex quo Papæ illis infesti esse, regniq; tranquillitatem interpellare cœperūt, tunc ea propugnaculo & præsidio illis adversus Papas fuerunt, ad concilii usque Turonensis, quod ab ætate nostra propius abest, tempora.

Quod ad primatum, summumque imperium & potestatem attinet, quam Papæ ubiq; locorum sibi sumunt, nullis nec circumscripti, nec circumscribendi finibus & rationibus, ut velint & sua etiam opinione possint regibus principibusq; imperare, & de Imperiis pro animi libidine statuere, operæ est pretium audire, quid majores nostri in frequentibus illis Theologorum & Jurisconsultorum confessibus senserint. Necdum de hoc regno speciatim loquor,

quor, in quo Papæ hanc nunquam auctoritatem obtinuerunt: sed generatim, an ita habendum sit de illa quam sibi arrogāt dignitate, & quæ ipsis fuit, semper, & adhuc est in suis bullis mandatorum, sententiarum, damnationū, & excommunicationum, quas Romā quocunque emittunt, fundamentum. Nunquam verò patres nostri hoc ita habere illis assensu sunt. Nam si de temporali potestate agitur, qua sibi fas esse putant, omnibus humanis imperiis cum summo jure imperare, principesque, reges & Imperatores omnes sibi subdicere, illud quidem erat, quod suis literis & Bullis ad reges nostros missis continebatur: ut in literis Bonifacii nobis suprā cōstitit. Verū illud quoque ipsum est, de quo præcipuè cōtentio adversus eos suscepta erat, atq; adeo id ipsum, quod in Bonifacio, qui se impudentiū quàm cæteri & arrogantius de sua illa in omnes & omnia auctoritate jactabat, hæreseos crimen esse dicebatur. Nostri patres probè hoc tenebant, Ecclesiam non esse Imperiū hu-

manum, humanis aliis imperiis simile, sed omnino spirituale: atq; inter Mundi regna, & animarum gubernationē, inter principes ac dominos, qui orbis regnorū potiuntur, & eos qui spirituale regnum obtinent, cācellos quasi quosdam, manifestumq; discrimen nominatim interjectum esse. Quāquam alioqui, quū res quo decet ordine modoq; reguntur ac temperantur, mirifica est hujus cum illo consensus & convenientia: sed non eo pacto tamen ut inordinata debeat esse & indistincta utriusq; potestas & administratio. Patres nostri in his disputationibus aperte probarunt se in sacris scripturis longē melius versatos esse, quā Papas qui pro libris sceptrā armaque tractarent. Legerant in Evāgelio quod Christus de seipso (quantum quidē ad hanc distinctionem attinet) & verbo & exemplo docuerat. Ille unus verē est Ecclesiæ caput, summusq; omnium Episcopus & pastor. Apostoli hisce cum duntaxat, nec ullū præterea quēquā alium nominibus ornant. Pater omnē illi

*Ephes. 1 &
5. & c. 1 Pet.
5. Mat. 28
Joan. 17.*

illi in cœlo terraque potestatem dedit. Si in ullo alio terrena potestas cum spiritali Ecclesiæ moderatione cōjungi debuit, in illo id potissimum fieri decuit. At, quandiu hîc vitam degit, diligenter sibi cavit ne quidquam admitteret, quo vel minimam suscipiendæ rerum humanarum administrationis suspicionem hominum animis afferre videretur. Illius adversarii quid ea de re sentiret, tentare voluerunt: sed ut eam, quam modò posuimus, distinctionem confirmaret, respondit, reddendum esse Cæsari, quod esset Cæsaris, & Deo, quod Dei. Hinc declarans nō eò se è cœlo in terras venisse ut ex imperiis humanis vel minimum usurparet, & ex Imperatorum auctoritate quidquã detraheret. Quin & coram Pilato rogatus de eo quod ipsi per calumniam malitiamq; impositum fuerat, respondit regnum suam non esse *Joan. 18.* ex hoc Mundo. Iidem patres nostri qui id in Evangelio legerant, sic ratiocinabantur ac verè concludebant, Jesum Christū Episcoporū principem,

Matt. 22.

aliis, quos Ecclesię suę curatione & administratione ornaret, sui exemplum proponere voluisse: cümq; gubernationem hanc civilẽ ne minimum quidem attingere voluisset, ut ex ea quidquam interverteret, ad seq; transferret, absurdum & ab omni ratione alienum fore, si alii id cogitarent & susciperent. Ita enim eos admonebat, sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Idem alias quoq; admonitiones legerant, quibus apud suos Apostolos usus fuerat, ut perniciosæ isti ambitioni occurreret, quam in mentes hominum irrepturam, & in media sua Ecclesia brevi grassaturam certò prævidebat, quum diceret: Reges gentium dominantur eis: Vos autem non ita estote. Meminerant præterea D. Petrum & alios Apostolos talem vitæ statum ad mortem usq; obtinuisse, atq; Domini Ecclesias ædificare, easque Euangelii prædicatione regere, solum & simplicissimum illorum munus fuisse: ita ut ne minimum quidem affectatæ terrenæ administrationis indicium & vestigium

LUC. 22.

gium in iis unquam apparuerit. Nec eos præteribat quàm studiosè Apostoli ipsi, Ecclesiarum seniores & pastores, (quibus generaliter omnibus dignitate longè superiores erant) hortarètur, ut sub summo illo, quem nominant, pastore, nempe Iesu Christo, greges 1 Pet. 5. suæ fidei cōcreditos diligenter pasce- 2 Timot. 2. rent: ab omni dominatione abstinerent, & rerum humanarum cura nullo modo se implicarent. Hæc omnia patres illi in sacris scripturis videbant: ad quæ præterea adjungebant, qualis fuisset perpetuus totius veteris Ecclesiæ usus: quomodo etiam cùm alii omnes, tum Romani Episcopi, Imperatores & alios Monarchas pro suis summis principibus semper habuissent, & eo, quo modestos & summissos clientes decet, nomine, observantia & honore appellassent: habebant etiam in suorum regum historiis, post comparatã sibi in Italia inde à Carolo Magno dominationem, ea quæ de Paparum erga principes officiis, summissionibus, & obsequiis nominatim & luculèter scri-

pta essent, & quæ hodie etiamnum in illis extant. Habebant deinde in manibus clarissimorū doctorum, nec veterum duntaxat, sed æqualium etiam suorum libros, querelarum de misero per Paparum ambitionem Ecclesiæ statu plenos: Itemq; accusationum & testificationum aduersus tam insolentem & antea inauditam affectatæ, & usurpari iam cœptæ in Imperatores & principes dominationis libidinē. Nec desiderabant tam multas, tamq; eruditæ præstantissimorum juriscōsultorum aduersus hanc rerum confusio- nem disputationes: præclaras etiam simul & severas & graves D. Bernardi ad Eugenium Papam contra effrænatam eiusmodi superbiam admonitiones, in hanc maximè sententiam: Papas, si D. Petri exēplum imitari vel- lent, nō ita se pro imperatorib⁹ gesturos, sed sarculum potius & pedū ad excolendū Ecclesiæ agrum, & illius gregem gubernandū gestaturos, non autem regum insigne, sceptrum & Diadema. Nusquam hoc reperiri proba-
rique

lib. de con- sider. 2, 4.

riq; posse eos tantam potestatem ullo
 iure habere: cum eam nec à D. Petro
 adepti essent, quoniam D. Petrus da-
 re iis non poterat quod nunquam ipse
 habuisset: nec à Christo etiam ipso,
 cum iis ne Principum more domina-
 rentur, prohibuisset. D. Petrum hac
 regia magnificentia nunquam sibi
 gloriam & dignitatem quæsiisse, sed
 unica eorum, quæ sibi Christus tan-
 topere commendasset, meditatione,
 cum dixit, Pasce oves meas. Eccle-
 siam Romanam posse quidem cæte-
 rarum Ecclesiarum matrem dici, at non
 Dominam: Ipsumque Eugenium, u-
 num ex Episcopis, non reliquorum ve-
 rò Dominum. Patres, inquam, nostri
 hæc omnia non solum ex Divi Bernar-
 di scriptis didicerant, sed ex ipsius etiã
 ore exceperant. Ad hæc intelligebat,
 probra quæ alii præter hunc doctores
 scriberent adversus istos Romanen-
 ses Episcopos, qui se verbo tenus ser-
 vos servorum dicebant, cum super-
 bissimum re ipsa in omnes domina-
 tum usurparent: quos nihil pudebat

sese adorandos præbere, cùm id D. Petrus à Cornelio tentatum respuisset. Hæc ergo omnia, ut etiam miseriæ & confusiones, itemq; bella & cædes ex Paparum ambitione enatæ bonos illos patres, quibus ante oculos hæc omnia tum in Imperio tum in Italiaversabantur, plurimùm commovebant: Eisdem quoque gravissimè afficiebãt tam multæ quã plurimis ac fortissimis Imperatoribus, qui pro religione Christiana tuenda ac propaganda tam strenuè feliciterq; adversus infideles trãsmarinos dimicaverant, illatæ ab iis indignitates & contumeliæ, eaq; tantæ, ut modò illum imperio privarēt, hunc modò pedibus suis calcarent, filios etiam in patres aliquando sollicitarent: interim dum Satrapæ isti de Imperii rationibus pro arbitrio statuunt, & suis excommunicationibus horribiles civium erga reges suos seditiones, & turbas ubiq; gentium conflant. Hæc cernuntur in Ivonis Carnutensis Episcopi literis ad Papas scriptis, quibus eos liberè admonebat, rebelliones & disci-
 dia,

dia, illorum consiliis & artibus in Germania excitata, omnium Gallorum animos adversus illos inflammare. Patres igitur nostri cum tam multa suis oculis atq; animis subjicerent, nunquam eò adduci potuerunt, ut superba ista terrenæ potestatis nomina in Papis probarent, ferendaq; putarēt, sed ea semper uno ore condemnarunt: Regibus, Nobilitate, & Clero, universoq; populo pia conspiratione ad hoc cōsentientibus, ut viribus suis omnibus impedirent, ne istæ regnorum & Imperiorum pestes, nec ista etiam monstrosissima de summa Paparum potestate doctrina (quam Philippus Augustus, errorem regnis perniciosissimū appellabat) in regnum hoc sese insinuaret, & radices ageret. Eoq; factū est, ut ille ipse Philippus Augustus Innocentii Papæ imperia & minas omnino sperneret: ut Philippus alter tā durè & asperè tū Bonifaciū, tum illius ministros acciperet, quasi rem Marte aperto hostiliterq; agens: ut etiam recenti hominum memoria, cum Ludouicus 12. in Turonē-

*Matthæus
Paris in
sua historia.*

si concilio, ab illis omnibus, qui eò cō-
 venerant, quæsiisset, an se pro suo prin-
 cipe haberent, omnes, & Ecclesiastici
 imprimis (maxima Julii excommuni-
 cationum contemptione) uno animo
 atq; una voce agnoscere se & profiteri
 illum suum & summum & solum prin-
 cipem esse responderēt. Ejusmodi au-
 tem actis & sexcentis aliis, quæ in no-
 stris historiis, edictis regiis, & curiæ cō-
 mentariis cōsignata extant, patres no-
 stri satis testificati sunt summam illam,
 quam Papæ in regna & imperia sibi ar-
 rogarent, potestatem, intolerabilem
 sibi & meram etiam tyrannidem vi-
 deri.

Quod autem ad alterum gradū, &
 quam spiritualem aut Ecclesiasticam
 vocant, potestatem, attinet, patres no-
 stri nihilo plus in hoc regno Papis con-
 cesserunt, tanquam eos aliquid in eo
 juris ex verbo divino habere putarent.
 Non quòd reges nostri Episcoporum
 & pastorum, (quorū officium est doce-
 re in Ecclesia & sacramēta administra-
 re) partes agere unquā voluerint. No-
 verant

verant utriusque administrationis discrimen, illudque nihil ad se pertinere. At pastores ad officium omni ratione cogere: hominum conventus ad res Ecclesiasticas consultandas necessarios celebrare: electiones usitata & legitima via constitutas confirmare: qui quantique sacerdotiorum proventus essent, exquirere: ne iis abuterentur providere: eos in Ecclesiae & regni utilitatem dispensare: correctionem & poenas in suis edictis ad ea quae perperam admitterentur coercenda decretas adhibere, hæc verò nostri reges sui juris & muneris nec cuiusquam alius esse semper crediderunt: illiusque nunquam subditi immo ne ipsi quidem Ecclesiastici in eo jure unquam reclamaverunt. Contentiones quidem ea de re à Papis sæpe factæ sunt: sed potestas tamen & autoritas penes reges nostros integra remansit. Si quid Papæ hinc obtinuerunt, id certè precario & bona regum nostrorum, quandiu ipsis visum est, venia potius quàm ullo prorsus jure obtinuerunt. Negotiorum Ecclesiasti-

corum (in eo quidem quod ad homines pertinet, atq; hodie etiã usurpatur) auctoritas, in ministeriorum collatione & confirmatione, in fructuũ sacerdotaliũ dispensatione, & in Comitiorum Ecclesiasticorum convocatione fita est. Ex publicis autem monumentis harum rerum omnium jus apud reges nostros fuisse manifestum est. Ac de electionibus quidem id ita se habere regum nostrorum in eam rem latae leges & constitutiones satis probant. Papæ quidem super eare & Romæ, & in Italia, & ubicunq; plus poterât, suas leges habebant. At hoc regnũ iis nunquam obstructum teneri voluit, sed suã atq; avitam libertatem constanter retinuit, per quam suas separatim de jure suffragiorum constitutiones, regia auctoritate cõfirmatas haberet. Id quod adhuc in comitiorum Aurelianensiuũ actis testatum videmus. Est verò aliud etiam, & longè majus. Publicis enim literarum monimentis celebratum est, postquam reges nostri ditionis suę terminos Romam usq; protulissent, ac suis
in Lom.

in Lombardos & Exarchas victoriis Italiam sibi subiecissent, necesse fuisse, ut Romanorum Episcoporum electiones regum ipsorum auctoritate fierent, nec prius rata haberentur, quam illorum testimonio & suffragio comprobata essent. Ludovicus Pius Francorum rex & Imperator non paucos ad eum modum in Papatum ascivit, & in iis Gregorium 4, qui non antè id munus suscipere & obire voluit, quam de illius voluntate sibi constaret. Ac Platina illum nominatim ait Paparum electionem consultò confirmasse, ne Imperii jura amitteret. De sacerdotiorum autem reditu, idem sentiendum. Regum enim nostrorum edicta in eo legis vim & auctoritatem obtinent, non autem Paparum decreta. Si quid aliquando in Papis tolerabatur, aut si quid sopperter & callidè per nostram incuriam usurpabatur, simulatq; fraus manifestè deprehendebatur, adhibebatur còtinuò remedium: Paparum ministri & exactores è regno statim exigebantur, usurpationes præcidebantur, & de illis

agendum esset, ex Regum, ordinum,
& senatus auctoritate ac sententia cō-
stituebatur, tanquam de re, quæ in hu-
iusce regni potestate planè sita esset, nō
autem in Paparum arbitrio & libidine.
Historiæ nostræ eiusmodi exemplis
refertæ sunt: præcipuè à trecentis aut
quadringentis annis, quum Papæ plus
auctoritatis cōsequuti, suas omnes vi-
res & opes eò conferebant, ut manus
& cupiditatem suam ad nostros usque
fines extenderent. Is fuit Benedi-
cti XIII regnante Carolo VI in sua illa
contentione scopus. Verùm docuit
Academia hanc meram esse Paparum
usurpationem, quæ coercenda erat: ac
totam sacerdotiorum rationem ab v-
no rege pendere, ut ex eius auctori-
te, quatenus regni utilitas postulare
videretur, de illis omnino constitue-
retur. Papas enim divitiarum satis su-
perque habere: si verò casu aliquo Ro-
mana Ecclesia ad inopiã redigeretur,
illiq; Galliæ opibus non nihil opus esse
videretur, tum quidem opem ei ferē-
dam, sed his tamen conditionibus: Id
maturo

matureo iudicio faciendū, modo adhibito, iusta & gravi de causa, sine fraude ac damno, dummodo Papę culpā nihil secus admissum antea fuisset: atq; tantisper dum urgeret necessitas: idq; voluntario regū, patronorū, & aliorū Antistitum consensu ac liberalitate, nulloq; cæterarū Ecclesiarū detrimento, Ut breviter dicam, id caritatis & humanitatis beneficium fore, premente rerū angustia: hoc est, non esse hinc pontificibus putādum ullo sibi jure licere pecunias ex hoc regno jure exigere.

Hæc fuit Antistitū & Academiae Parisiensis ad Carolum regem vi pro tribunali sedentem, postulatio. Academia autē doctis tunc viris instructa, & cum ea Antistites nunquam id aggressi fuissent, nisi rem & accuratè perpenderit, in justissimam esse pernovissent: ut re vera & à rege & ab universo senatu, & magna bonorum, qui eò cōvenerant, multitudine talis dicta atq; habita fuit. Nec verò hæc actio contra ipsum duntaxat Benedictum instituta erat: Nā Romana Ecclesia nominatur;

postulabatur, ut constitutio in posteritatis gratiam ea de re fieret. Generalia sunt quæ ab iis ponuntur fundamenta: Atq; senatusconsultum, ordinem qui perpetuò à posteris observari debeat, continet. Et verò nihil novum tunc constituebatur, cùm id ipsum edictis nominatim ea de re factis tum ab aliis, tum ab ipso etiam D. Ludovico jam pridem constitutum fuisset. Extat enim pragmatica illius sanctio, in qua hoc caput his omnino perscriptum

» verbis legitur: Exactiones & onera gra-
 » via pecuniarum per curiam Romanã
 » Ecclesiis regni nostri imposita (quibus
 » regnum miserabiliter depauperatum
 » extitit) seu etiam imponenda levare &
 » colligi nullatenus volumus, nisi dun-
 » taxat pro rationabili, pia, & urgentissi-
 » ma, vel inevitabili necessitate, ac de
 » expresso & consentaneo consensu no-
 » stro, & ipsius Ecclesiæ regni nostri.
 Hæc ille. Quòd si ex voluntate regia
 illiusq; animi sententia, inde certè cõ-
 sequitur nihil rationis aut juris fuisse,
 quo & rex & Gallicana Ecclesia obstri-

Si tenerentur id Papis largiri. Plures
 paginae adhibendae essent & complen-
 dae, si omnia edicta & decreta, quae in
 eam rem facta reperiuntur, hic per-
 scribere vellemus, quibus omnibus
 est constitutum, Papas nullo jure ex
 hujus regni sacerdotiis quidquam at-
 tingere, & ad se transferre posse. Ex iis
 tamen siquid utilitatis ad eos pervenit,
 id regum nostrorum beneficio, libe-
 ralitatiq; soli, non alii cuiquam, aut rei,
 aut homini acceptum ferendum. Unde
 factum, ut quoties illis ad nostra usque
 tempora ita placuerit, edictis caverint,
 ne istius sacerdotiorum nundinatio-
 nis ergo, Romam iretur, pecuniave ul-
 la eò exportaretur. Quantum verò ad
 conventus Ecclesiasticos & concilia
 pertinet, quae gravioris quidem pon-
 deris sunt, & in quibus clarius apparet,
 cuiusnam summa auctoritas praecipue
 debeat: ex Merovingiorum, & Car-
 linorum maximè, & posterorum etiam
 aliquot regnis certò probari potest,
 non Papas sed reges sua ipsorum aucto-
 ritate ea convocasse, & quae in iis con-

stituta fuissent, confirmasse. Extant adhuc cōcilia in quibus id cernitur. Multis post annis reges in suo jure retinendo negligentiores, plura Papis tribuerunt, parum animo cernentes quæ inde consequutura essent: usque adeò, ut quosdam Paparum nomine interdū acciperent, qui conciliis cum summa auctoritate præessent. At cū à Carolo Calvo fortè id factum fuisset, Papæ obsequēdi gratia, universus regni Clerus ei rei, ut testatur Aimonius, intercessit. Postea verò cū aliter regibus nostris visum est, aliter sanè & contra Papas etiam ipsos ad retinendam pristinam libertatem factitatum quoque fuit. Ex his igitur planè cōstat, in omnibus petite Ecclesiasticę partibus, quod ad homines quidem attinet, auctoritatem summā penes reges nostros fuisse: eosque nihil hīc suscepisse aut gessisse, quàm quod sibi à Deo commissum, mandatumq; esset, Christianiq; Imperatores ante se fecissent, itemq; prisca illi piiq; sub lege reges, qui eā ipsam potestatem sua auctoritate & prudentia moderaverant.

derabantur: ut Academia, ppositis Joë & aliorū exēplis Carolū VI admonebat.

Quæ igitur hæcenus à nobis cōmemorata sunt, satis docēt Papas summa, quam jam sibi tribuunt, auctoritate in Galliis nostris præditos minimè fuisse: duosque illos ita terribiles, quos nobis proferunt gladios, non potuisse unquã in hujusce regni fines, ut in eo auctoritatis aliquid obtinerent, penetrare, quemadmodū Papæ superbissimè hodie jactant. Reges nostri de rebus & actis Ecclesiasticis cognoscebāt, in quibus majori quàm quotidiana eorum, qui Ecclesiis præerāt, auctoritate opus esset: ad eos cōfugiebatur, etiã adversus Paparū abusus: Apud eos Papæ accusabantur: ab iis edicta manabant, pet quæ rectè omnia cōstituerētur. Si quãdo in comitiis, quæ à regibus extra ordinem advocabantur: aut in suprema curia Papparum procuratores & ministri existerent (ut in eo cōventu quem Carolus VI habuit) illic assisteabant, nō decreta quidem ipsi in tribunali facturi, sed ut rei in subselliis causam acturi,

& quæ haberent postulata in publico
 proposituri: quæ eaten^o admittebãtur;
 quatenus regi curiẽq; p̄barẽtur. Si qua
 rescripta, mandatave à Papis in hoc re-
 gnum emissã sunt, ea certè hæctenus
 recepta non fuerunt (quum præsertim
 aliqua universalis nota in iis observã-
 batur) nisi regis codicilli, illius volun-
 tatis & assensionis testes, iis apponerẽ-
 tur, eãq; in supremo senatu lecta exa-
 minataque fuissent. Eadem quoq; ra-
 tio est legatorum, qui à pontificibus in
 Galliam mittuntur: quibus nullus est
 ad eam neq; accessus, neq; aditus, ne-
 que auctoritas nisi cum bona regis
 venia, quam suo diplomate testatam
 fecerit: nisi etiam hæc declaratione
 scripto expressã, quæcunque facient,
 ea omnia ex illius cõcessione & aucto-
 ritate, & pro temporis, quod ipse præ-
 stituerit ratione, se facturos: nisi de-
 nique eorum potestate in ipso senatu
 probata, qui eam pro suo jure mode-
 ratur & coangustat, quatenus id opti-
 mum factu judicat, ut videat nequid
 regis, regniq; jura & prærogativas, atq;
 Eccle-

Ecclesiae Gallicanae libertatem infrin-
 gat. Haec omnia quamplurimis actis
 confirmata in publicis curiae monime-
 tis videntur. Denique Franciae regnum
 libertatis semper Imperium fuit, non
 obedientiae ut nostri Jurisconsulti di-
 cunt, hoc est nullo modo Paparum po-
 testati & libidini obnoxium. Nec est
 quod Paparum patroni nobis persua-
 dere conentur, hanc totam auctori-
 tatem Paparum privilegio tantum & in-
 dulgentiam, penes reges nostros fuisse.
 Ea enim jure, quod sibi à Deo datum
 esse sciebant, nititur, etiam in causae
 adversus Papas contestatione, si forte
 illam vel digito attingere tentarint: ut
 proximis etiam annis tentarunt: Unde
 factum est ut reges, ordines, & Parisien-
 sis senatus concilii Tridentini (propter
 quod tantae flagitationes adhibitae, tot
 contentiones factae sunt: propter quod
 etiam Papae praestomacho & iracundia
 hanc tam funestam nobis calamitatem
 cõflarunt) promulgationi tam strenue
 & constanter intercesserint. Interces-
 sionis autem illius haec inter alias caus-

sa præcipua fuit, quòd sine maxima per-
 petuæ regum nostrorum authoritatis,
 & veteris Gallicanarum Ecclesiarum
 libertatis pernicie, conciliū illud pro-
 mulgari non posset. At è contrario Pa-
 pæ nisi admodum ingrati essent, debe-
 rent ingenuè agnoscere & cōfiteri, re-
 ges nostros de suæ libertatis & potesta-
 tis jure in eorum gratiam multum sæ-
 pe remisisse: idque eo duntaxat animo
 fecisse, ut eorum operâ concordia &
 consensio cum cæteris Ecclesiis fove-
 retur. His accedunt assiduæ nostræ,
 quæ postremis temporibus nobis cum
 Anglis intercesserunt, dimicationes,
 necnon ea quæ in Italia & cum Hispa-
 niæ gente gessimus bella, quorum ne-
 cessitate adducti multa Papis præter jus
 tradidimus, ne in eorū odium incurre-
 remus. Neq; id Papis fugiebat, qui da-
 tâ operâ his nos bellis implicatos & cō-
 strictos tenebant, ut id à nobis etiam
 invitis extorquerent. Verùm, non in-
 de consequitur, id regis auctoritati &
 regni liberrati fraudi esse debere, unde
 Papa pro animi arbitrio de reb⁹ nostris
 con-

constituere, & sub Hispanicum jugum nos redigere aut possit, aut debeat.

Vt majorum nostrorū propositū rectè accipiamus, tot tāq; præclaræ, & constantes eorū actiones nobis aliunde testificantur, eos nunquā penitus credidisse summam esse Papis jure divino in reliquas omnes tum hujus regni, tum aliorū etiā Imperiorū Ecclesias auctoritatem, qualē sibi arrogat. Id enim si credidissent, ut pii & religiosi viri erāt, sic nunquā profectò ea de re cū Papis cōtendissent. Equidem cū populo & nomine & animo verè franco hoc est libero, tū tot tamq; magnanimis regibus indignissimū & gravissimū erat, bestiae reviviscentis imaginem videre, & urbis Romæ jugo iterum subjici, postquam tamdiu tamque acriter pugnatum fuisset, tantumque sanguinis effusum, ut injustè erepta libertas postliminii quodam jure aliquando recuperaretur. Attamen pietas, religiosusque Dei metus, quo tātō opere apud omnes celebrati erant, eos procul dubio nec invitos impulisset, ut Papis

se subjicerent, rerum divinarum & humanarum sui regni dispensationē eorundem arbitrio potestatique permetterēt, si ea Dei voluntas fuisset. At cum id prætermiserint, ut satis cōstat, immo verò Papas longissimè à suis finibus repulerint: persuasissimum habeamus, longè aliter eos persuasum hoc habuisse: Etenim quod rei caput est, summos habebant sua ætate doctores, à quibus quid ea de re in sacris scripturis contineretur, didicerāt. Eorum testimonia nulla jam, brevitatis causā proferam: nec ad rem totam pernoscendā ultra ea, quæ antea proposui, exempla progrediar. In Parisiensis Academiæ admonitione, quam Caroli VI decretum sequutum est, hoc nominatim scriptū extat: Prærogativam summamque auctoritatem, quam Romana Ecclesia sibi vendicaret, à Constantino delatam ei fuisse: quam tamen Constantinopolitana, Alexandrina, & aliæ certatim sibi deberi contenderent. Atque hoc unum illud est, quod in Gallia de Romanæ Ecclesiæ jure tenebatur.

tur. Quinetiam poterant eam Constantini donationem in cōtroversiam vocare. Illis enim non difficile erat ex regum etiam nostrorum historiis probare, præcipuam Paparum potentiam & dignitatem multis post Constantinum annis extitisse, Papasq; totam ejus rei laudem Pepino præcipuè & nostris illius successoribus regibus debere. Sed nulla moti ratione id agnoscere & cōfiteri volunt. Summa tamen rei huc redit, Ecclesiæ Romanæ sedis prærogativæ caussam ad Constantini donationem vulgò referri: hoc est, majoribus nostris cognitum & exploratum fuisse, jus illud omne, quo se venditabant, positivum esse, hominis donatione, non ulla Dei constitutione sacris literis comprehensa, constans: Eo autem nomine regnū hoc illi nullo modo obnoxium esse posse: immo cōfictam illam donationem nullam omnino exigendæ pecuniæ potestatem Papæ permittere, tantamq; illi duntaxat concedendam esse, quantam Ecclesiæ facultates ferrent, citra suum ullum

derrimentum. Hæc illorum verba sunt. Quòd si de Constantini donatione aliter sensissent, indéque consequutum fuisset illius vi & auctoritate Papam pecuniæ ex hoc regno exigendæ jus habere, Parisiensis Academiae & Gallia Antistites secum ipsi pugnasent. Verùm id probè sciebant, Constantini donationem nō esse Dei mandatum, quo tenerentur, Constantinique munificentiam imperii Gallorum libertati ac dignitati fraudi ac damno esse non posse. Sciebāt hoc quoque, jus illud qualecunque tandem esset, ab iis, quas nominant, Ecclesiis in contentione poni. quod quidem de illius vi & veritate multum detrahit. Itā certè majores nostri de ea loquebātur, quia certò scirent totam orientalem & occidentalem plagam de primatu adversus Papas multis gravissimisque rationibus dimicasse, & Africanas Ecclesias D. Augustini tempore in magnam ea de re contentionem venisse. Romana Ecclesia assererat transmarinas Ecclesias sibi subjectas esse: Con-

se: Contrà D. August. aliiq; Africæ patres & Episcopi id negabant. Ea cōtro-versia utrinque sic agitata fuit, ut Papa Romanus falsi compertus sit, quòd concilii Niceni in eam rem decretum supposuisset: nihilque aliud in Episcopi Romani gratiã reperiri potuit, quàm ut Romæ locorúmque vicinorum rationem, curámque haberet: Et ex cōcilio auctoritate vetitum fuit, ne ad Romanum pontificem in posterum provocaretur. A Cypriani usque tem- *De simplici-
tate pra-
latorũ &c.*

poribus Romani Episcopi aliquid huic non dissimile in Africanos movere in animo habuerant. At D. Cyprianus adversus Romanum Episcopum hanc constantissimè causam egit, firmissimisq; argumentis docuit, nullam esse illius in alios prerogativam & auctoritatem. Unum Christum summum esse omnium Episcopum, sub quo alii omnes Episcopi idem munus & onus haberēt. Postea D. Hieronymus (quã- *In epist. ad
Evagriũ.*

quam Ecclesiæ Romanæ presbyter) professus est, scriptoque confirmavit tantum esse oppiduli (cui Eugubium

nomen erat non procul ab urbe) Episcopum, quantus ille Romanus esset. Id ipsum quoque D. Bernardus Papam Eugenium (ut supra dictum est) edocuit, dum ait eum non esse Episcoporum dominum, sed ex iis unum. Parisiensis Ecclesiæ primarij & Antistites Caroli VI imperij tempore hæc omnia nõ ignorabant, quæ hodie etiam in sanctorum Patrum libris & Ecclesiæ historiis extant. Sciebant quoque quantæ cõtentiones ob istam Episcopi universalis prærogativam & auctoritatem inter Constantinopolitanum & Romanum Episcopum exarsissent, & quo animo ac studio D. Gregorius Romanus Episcopus adversus alium, nempe Joannem Constantinopolitanum, qui summam hæc dignitatem sibi arroganter attribuebat, in vectus fuisset, in multis librorum suorum locis testificatus, eum qui Episcopi universalis nomen & auctoritatem sibi arrogaret, Antichristi præcursorem esse. Hoc ergo majoribus nostris adversus usurpata Romani Põtificis auctoritatem probè cognitum

lib. 4. epist.
 76, 78, 80,
 83, & *lib.*
 7. 124. &
lib. 6. epi.
 188.

gnitum erat, illudque Parisiensis Academia & illi adjuncti Gallicanae Ecclesiae Antistites in sua adversus Papam expositione praecipue commemorabant. Quin & rex, & suprema illius curia id minime repudiarunt, sed confirmarunt, & suo etiam decreto, solenni quodam ritu, inseruerunt: nimirum tanquam rem certissimam, & validum adversus Paparum usurpationes fundamentum, id esse rati. Deinde Ecclesiasticus ordo in concilio Turonensi non dixit Papam ullum in se jus potestatemque habere, sed regem tantum, nulli alii praeterquam illi subjectum se asserens. Quod si Papa ista primatus opinione elatus regi molestus esse pergeret, nihil obstare, quin rex illum iusto bello ad retinendam suam auctoritatem persequi posset. Atque haec de Papae auctoritate, quantum quidem in majorum nostrorum monumentis scriptum extat.

In illis autem discemus etiam, quomodo Paparum excommunicationes & interdictiones accipi debeant. No-

bis enim constabit tales excommunicationes, in quibuscunq; temporibus vana fuisse tonitrua brutaque fulmina, quæ magnum quidem sonitum ederent, sed nullam tamen lædendi vim haberent: majoresque nostros ea nullo modo unquam timuisse, sed rejecisse potius, contemptuiq; & ludibrio habuisse. Atque adeò supremam ipsam curiam & legibus & majorum exemplis fretam, licere sibi arbitratam fuisse, ea ut inania & falsa damnare, & eos in quos ea distringerentur, absolvere, noxaque liberare. Patres verò nostri id non susceperunt, quin scirent quid sibi vellet excommunicatio, & quorsum Deus in Ecclesia eam constituisset: eos, quos in terris Ecclesia ligat, ligatos quoque & excommunicatos corâ Deo esse, vt in Evangelio scriptum est. Sed iidem tamen patres non ignorabant etiam Deum suas promissiones explere, quum ipsius voluntati paretur, & ex ejus præscripto res quæque geritur. Nam unicum illius verbum, cujus homines ministri tantum sunt,

Matth. 18

sunt, propriè & per se ligat. quòd si aliter quàm Deus instituit ac præcepit, ab hominibus usurpatur, nullum est jam Dei promissum, ac inde excõmunicationes nihil amplius sunt, quàm mera hominũ verba, & minæ, quæ momento evanescunt, nec ullis aliis, nisi autoribus ipsis nocere possunt. Neq; enim Deus peccatorũ, quæ in iis admittuntur, aut perverfarum affectionum, quas ad eas adhibet, actor & executor est. Tales nimirum erant summorum Hierosolymis pontificum eorumque consistorii contra Apostolos & Christianos excommunicationes. Id inquam patres nostri noverant, atque ex sacris scripturis priscorumq; doctorum D. Augustini maximè libris didicerant, qui præclaras ea de re sententias edidit, quarum nonnullas DEUS sua providentia Paparum decretis inseri voluit, quibus adversus illos ipsos uteremur. Itaque Paparum excommunicationes meritò pro nihilo ducebant, quòd nullo jure aut potius præter omne jus, ut multis & gravissimis

rationibus probari potest, fierent. Ac primùm, quòd Papæ eas emitterèt, ista utriusque gladii potestate, quam sibi in univèrsam orbem datam esse volunt, freti: quod nostri patres minimè credebant. Ita enim falsò fundamentò jacto, quicquid in eo superstruebatur, omnino corruebat. Deinde quòd id omni legitimæ actioni repugnaret. Priusquam enim aliquis excommunicetur, tum probatam culpam, tum justas causas, & eas, quæ excommunicationem commereantur, esse oportet. Ut autem de illis planè constet, in rem præsentem veniendum est, ubi delictum admissum fuit, auctoresq; adeò ipsi, si fieri potest, inspiciendi, ut nihil præcipiti iudicio fiat: cavendumque diligenter, ne ad ultimam hanc (quæ tantam à reliquo grege separationem continet) resectionem antè veniatur, quàm salutaribus & appositis admonitionibus tentatà fuerit ejus, qui peccavit, ad meliorem mentem reductio. Præter hæc etiam, de illius pertinacia & propositi obstinatione judicandum.

Ac

At nisi à pastoribus & senioribus, qui in locis ipsis degunt, fieri hoc non potest, nisi etiã res illic, ubi admissa fuit, disceptetur, ut vetus Ecclesiæ disciplina præscribit. hoc præterea requiritur, ut excommunicationis fines pii sint, & ad nocentis hominis salutem referantur: ut ad extremum hoc remedium non similtate & odio, sed pio sinceroque in fontem affectu veniatur, totiusque Ecclesiæ utilitati consulatur. Si hæc in excommunicatione desiderentur, Dei sanè cõstitutio pervertitur. Nec est quòd putemus Deũ id raturum unquam habiturum. Quinetiam si id per alios fiat quàm per eos, quos Deus ei muneri præfecerit, nullo auctore fit, nullo etiam fructu. Atque hic verus est summatim excommunicationis à Deo institutæ usus. Patres verò nostri omnia his omnino contraria in Papis animadvertēbant, sine munere, sine ulla causæ cognitione, nulla legitima actione observata, sine iusta causâ, stomachosos & animo affectos homines non ad servandam sed

perdendum potius, & diris suis fulminationibus, si modò id potuissent, opprimendum. Proinde sine ulla dubitatione infimos etiam quosque homines excommunicationis nexu solutos, ac nulli pœnæ obnoxios judicabant, eorumq; provocationes ex Paparū tyrannide profectas recipiebant. Sed imprimis, si fortè Papæ in reges sua fulmina contorquerēt, gravissimè hoc ferebant. Non quòd nescirent, reges etiam ipsos disciplinæ censurisq; Ecclesiasticis, itemq; pastorum suorum reprehensionibus, & correctionibus, atque hujus etiam excommunicationis pœnæ, siquid ea dignum admisissent, obnoxios esse debere, ut hac via se ad Deum, ad sanitatem, melioremque frugem cõverterent. Verùm in illis Paparum contra reges nostros excommunicationibus, gravissimæ aliæ præter eas, quæ supra jam commemoratæ sunt, causæ erant, ob quas non illi solum meritissimo damnarētur, sed universi etiam regum subditi justo dolore accensi uno animo conspirarent ad suscipiendam eorū, qui tam indignis

modis à superbis illis accipiebātur, de-
 fensionem. Cōsiderabant enim patres
 nostri, reges esse Unctos Domini, in
 quib⁹ illius Majestas nobis, quodāmo-
 do ante oculos ponitur: quod nobis ar-
 gumento esse debet ad eos summa ob-
 servātia prosequendos, & nunquā, nisi
 eorū amplitudinis rāione diligenter
 habita, nominandos. Sciebant, ut sacrā *Exod. 22.*
 scripturā cōtinetur, à Deo nominatim
 fuisse hoc vetitū, ne quis sui populi prin-
 cipi malediceret: Et ab Apost. eos cō- *2 Pet. 2.*
 dēnari, qui de principibus aliter quā *Juda 1:*
 honorificè loquerētur: dum iis, qui in
 principes & reges cōtumeliosi essent,
 ipsorū etiam Angelorū exemplum op-
 ponūt, his verbis: Non horrent cōvitiis
 dignitates incessere: cū ipsi Angeli
 qui sunt robore ac potestate majores,
 nō ferant adversus eas apud Dominū,
 maledicum judicium. Id autem ab A-
 postolis dicebatur de illius ætatis prin-
 cipibus, licet Ethnicis, iisque ut pluri-
 mū sceleratis. Majores igitur nostri,
 literas cōtumelias in principes suos re-
 fertas Romā ad se perferri, facinus pla-
 nē indignum, & sibi etiam nullo modo

tolerandum putabant. adde quòd facile existis bullis animo cerneret, quòd Papæ sua consilia & cogitationes referrent, nempe ad Principum suorum perniciem, cum de eorum salute nullo modo laborarent: quippe illorum plerique omnes profligatissimi & perditissimi, omnisque pietatis expertes, ut Platina & alij historici eorum facta & mores suis scriptis nobis depingunt. Sed aut flagrantissimus principum nostrorum ulciscendorum & opprimendorum ardor erat, si quid pro regni dignitate & cõmodis, quod Papis minimè cordi esset, effecissent: aut artificia hæc erant, & insidiosa cõmentata, per quæ & reges & regum consiliarii metu perterriti ne hiscere quidem auderent, miserum popellum & Clerum præcipuè immensis Papparum exactionibus objicerent, & ipsos, ut a libi, sic in hoc regno tyrannidem suam stabilire finerent: (Academia Parisiensis & Antistites de iis ita loquuntur) Aut deniq; , hoc inter eos & hujus regni hostes ex mutuo fœdere conve-
nerat,

nerat, ut dum hi regnum infestis armis invaderent, illi vicissim hunc ludum luderēt, & (quomodo Jupiter quidam in tabula depictus) ab excelsa sua sede fulmina sua ejacularentur, quorū strepitu & reges ipsos & eorum populos percellerent, eorum uni pro jure summo imperantes, ut de ea possessione, quam in Anglum justè acquisierat, illi concederet: Alteri, ut Italica, quam jure possidebat, ditione excederet: alii, ut regnum suum spoliari & diripi sineret, & aliā ejusmodi. Ea neminē hominem fugiebant: omnibusq; hoc cōstabat, Papis nihil curę esse de sequendis rectis excommunicationum finibus, & hoc maximè uno, Ecclesię utilitate & ædificatione: quibus contrā scopus hic unus esset propositus, suas ad hunc præcipuè finem excommunicationes de arce sua emittere, ut & in Ecclesiis & imperiis ipsis miserrimè omnia permiscerēt & everterent. quippe quæ his nominatim verbis conceptę essent, ut populos fidelitatis, quam principibus debebant, juramēto libe-

rarent, imperarentq; iis, ut arma in eos caperent, contra quàm Dei mandatis præcipitur, totiesq; repetitur, obediendum regibus esse licet impiis, quales Christi & Apostolorum ævo tum Imperatores tum alii etiã magistratus erant. Hæc omnia majores nostri non sine horrore intelligebãt: ideoq; justo dolore permoti, quòd Deum illiusq; constitutiones pedibus adeò proteri, regum suorum dignitatem ita exauctorari & convelli, regnum ipsum vastitati hostiumq; libidini exponi viderent, Bullas arreptas dilacerabant, & eos qui eas in regnum auderent inferre, in crimen judiciumq; vocabant: certò scientes ejusmodi fulmina nõ è cælo, sed ex imis inferis emitti. Cuncti eò conveniebant, ut gladium è furiosorum illorum manibus eriperent. Reges ipsi palam testificabantur minimè se unquam passuros, ut sui hostium servituti objicerentur. Principes, nobilitas, universus populus ultrò ad id suas opes, & vitam adeò ipsam offerebant. Supremus senatus vim legum & judiciorum polli-

pollicebatur: Clerus tam superbū primatū dominatum abnuebat, illiq; palam renuntiabat: universi deniq; regi obsequium & fidem perpetuā pia conspiratione promittebant. Qui nostras historias percurrūt, nec satis accuratè harū justarum offensionum dolorūq; causas ponderant, accusant nostrum illū Augustum, quòd nimia in sacram sedem irreverentia fuerit: accusant Philippum alterum, quòd stilo paulò acerbiori ad Bonifacium scripserit: accusant nostros senatus, quòd sanctorum istorum patrum ministros & legatos carnificibus cum summo dedecore & probro tradiderint: accusant nostram Nobilitatem, quæ bullarum istarum invidiā Alpes superarit, Papamque ad eò ipsum armis perquisitum, & in carcerem pertractum, ad furiosum mortis genus adegerit. Sunt ergo nonnulli, quos id offendit. atque Paparum assentatores, quum de his scribunt, has eorum actiones verbis lenire conantur. At contrā hæc summa est Gallici nominis gloria:

Ubi nimirum studium, virtus, libertatis amor, Gallorūq; fides multò quàm ullo alio in facinore clariùs extitit & emittit: quod sit posteris (qui à majorum virtute degenerare minimè omnium volunt) exemplo, ut idem quoq; in eadem caussa pari animo & fide suscipiāt, caveantq; furiosorum istorum bullas ita reformident, ut ab ea, quam suis regibus, sibi ipsis, patriæque debent, fide & officio vel minimùm avocētur. Religionis nomen & prætextus ut nunc, sic & olim Papis nō deerat. Principum nostrorum accusationis caput hoc erat & fundamentum, quòd illi essent hæretici, schismatici, atq; Ecclesiæ hostes. Id nominatim ab historicis cōmemoratur: Nec illi alio stilo aliaq; scribendi forma, atq; ea, quam nunc videmus, utebantur. At patres nostri non ita rudes erant, rerūq; imperiti, ut levissima quaq; de caussa se ad defectionem & perfidiam induci paterētur. Ad hæc adversus omnes Paparū accusationes provocatio ad concilium præstò erat, usitatum ac potentissimum ad eorum furo-

furores, dum cōcilium haberetur, coercendos remedium. Et hæc quidem de excommunicationibus.

Quod autem ad istas Interdictiones attinet, de iis nihilo certè magis laborabant. Paparum adversus Ecclesias & Imperia, interdictiones eò spectant, ut templorum fores occludantur, ideòq; nulli Christianorum conventus agantur, nullæ sacræ cōciones, nullæ etiam preces publicè habeantur, nulla sacramenta administrètur, ac ne Baptismus quidem infantibus. Quid plura? ut ne mortui in cœmeteriis sepeliantur. En præclaræ illæ interdictiones, quæ patrum nostrorum temporibus indicabantur, ut à nescio quo Martino v, Julio XI & aliis ejusdem notæ pontificibus. Atq; haud satis scio, an hoc unquã planè creditura fuisset posteritas, nisi noster hic Papa, ingenii, cōsuetudinisq; & instituti aliorum successor, idẽ prorsus nobis minitaretur. Patres verò nostri, qua erant prudentia, animiq; magnitudine, illa omnia pro nihilo habuerunt, nō quòd pietate religioneq;

deficerentur : sed illud probè tenebant , totam Papatum simul & inferorum omnium potestatem non posse sibi vero harum rerum omnium usu interdiceret. hæc siquidem interdictiones omnes , excōmunicationum ab illis latarū , quæ divino & humano iure nullę erant , naturã & vim sequebantur ; idq; totū vnico summæ ubiq; terrarū in rebus divinis & humanis potestatis nomine , quasi fundamento nitebatur , quòd patres nostri planè falsum esse sciebāt : ac proinde , quicquid inde cōsequeretur & exædificaretur , falsum quoque & irritū credebant. Iidem patres illud quoq; intelligebāt , quicquid fit in Ecclesia , ex uno Deo , qui id præscripsit , non autē ex ullius mortalis hominis , qui pro animi libidine dispēsare omnia vellet , auctoritate pendere. Illud quidē constat , si quis excōmunicatus fuerit , illū ad sacramentorum communionē admittendum non esse. verū hoc planè cōstare debet , an eiusmodi excōmunicatio legitimè adhibita fuerit , necne. Deinde pastorū est ,
qui

qui ei muneri obeundo præfunt, id agere. Interim illa sacramentorū interdictio, illis quoq; sacrarū concionum, quæ in tēplis celebrari debēt, auditione nō interdicat. Nā contra, ut iis sæpe & studiosè interfint, omni ratione curandū est, ut divini verbi virtute moti resipiscant. Quin D. Paulus hoc nominatim præcipit, nō esse eos pro inimicis habendos & duriùs tractandos, sed tanquā fratres admonēdos, & ad officium lenitate & humanitate adducendos. Præterea sicui rebus sacris & piorū hominū cœtu ob aliquod à se admissum scelus interdictum sit, rationi profectò juriq; consentaneū est, ut in eo plectatur: sed rationi & æquitati repugnat, illius uxorē & liberos, nisi in eadē culpa fuerint, in eadē excōmunicationis pœna esse. Immanior quidē certè hæc esset crudelitas, & in liberos præcipuè, qui in Ecclesia geniti & nati fuissēt. At totā civitatē, universum etiam Imperiū eadē pœna cū sceleris auctore p̄mistè implicari, immanitas p̄fectò & barbaries atrocissima fuerit, & cujus exemplum

2 *Theff.* 3.

nusquam, nisi Romæ, extare puto. Fin-
 gamus enim animo & cogitatione to-
 rum Ecclesiarū corpus peccasse, De-
 umq; offendisse; quid tunc faciendū?
 Intercludendus ne omnibus ad tem-
 pla aditus esset? Immo verò aperienda
 tunc maximè forent, cogendusq; etiā
 ad sacras cōciones frequentandas po-
 pulus, ut Dei verbo audito, officii sui
 admoneretur, & vitam antè actam me-
 liori vivendi ratione commutaret; cul-
 tuiq; divino & precibus studiosiùs quā
 antea interesset, ut iræ Dei occurrere-
 tur. Nempe Joel & alii Prophetæ, quū
 populus Deū offenderat, ita se omni-
 no gerebant, præcipientes ut tubæ al-
 tius canerent, ad populum in templa
 convocandum. Templorum autem
 aditus Christianis nunquam, nisi à Ty-
 rannis & acerrimis Ecclesiæ hostibus,
 prohibitus fuit. Imperatores Romani
 Pagani, exempli causa, id postremis
 Ecclesiæ persecutionibus fecerunt,
 ex quo primùm Christiani publica lo-
 ca habere cœperant, cōcionis haben-
 dæ ergo. Julianus Apostata idem po-
 stea

Joel. 2.

stea fecit, & ab eo, Arriani Imperatores aliquot. Sed hic infidelium furor erat. Christiani verò nihilo minùs cõsuetos cœtus celebrabant, Deo preces publicè fundebãt, sacramentorũ communioni intererant (idq; in ipsis etiam sylvis & speluncis, si alibi non liceret) sine ullo minarum, quæ à furiosis illis jactabantur, metu. Postea verò Theodosius & pii alii Imperatores Ethnicorum templa claudi quidem jusserunt, sed ob idõla quæ in iis erant, & quia quicquid illic gerebatur, impietatis & superstitionis plenum esset. Nulla possunt alia templorum clausorum exempla proferri. Quare, quũ Papa imperabit, ut ædes sacræ in hoc regno claudantur, aut eodem furore, quo primi illi Tyranni Ecclesiæ hostes, corripiantur, aut certè impietatis idololatriæ, quæ illic aguntur, damnet necesse est. Patres nostri ea omnia considerabant, & Christianorum priscorũ more istas omnes Interdictiones ridebant. Hoc verò illorum animos justa indignatione vehementer exulcerabat (Id quod

etiam piorum virorum pectore aciori vulnere transfodiet) quòd Papæ pio populi affectu & religione sceleratè abuterentur, ut eum ad flagitia confidentius suscipienda impellerent. Videbant, quàm cara Gallico populo essent Religio, templorum ingressus, sacrarum rerum usus : Itaque sancti illi viri comminationes suas illi intentabant, & ea ipsi erepturum se minabantur, ut facilius ad principibus suis renuntiandum, & ab iis deficiendum inducerent. Hi profectò abusus sunt, & profanationes planè intolerabiles. Siquis vim in aliquem adhibet, & gladio districto jugulum illius petit, capitis periculum minitans, ut flagitii alicujus aut admittendi assensionem & societatem, aut jam admissi dissimulationem silentiumque extorqueat : id sexcentis tormentis & crucibus dignù iudicabitur. At pij isti totius scilicet Ecclesiæ præfecti & moderatores, ut sacrù & devotum Deo populù contra Regè suum arment, atq; ex illius animis & manibus iustissimam publici
 status

status defensionem eripiant, duos illos fulgentes gladios, quibus se instructos dicunt, illius capiti inferunt: &, nisi impia cōjuratione ac perfidia tum regem suū regno spoliaverint, tum seipfos externorū servituti dediderint, tunc vitā se illi adempturos interminantur. At quam randē vitam? Non corporis quidē, sed animorū vitam, spirituale pabulū, salutem æternā, dum & Christianis cōcionibus, & publicis precib⁹, & sacramentorū usu nefariē iis impiēq; interdūcunt. Id verò præcipuē pravas Paparū mentes manifestiūs aperiebat, patrumque nostrorum animis & pæne oculis ipsis subiciebat, quonam genio afflati, quo etiā ingenio præditi essent: ut ea re perspecta & planè comperta, patres citra ullā dubitationē & religionē, conscientiaē & dignitatis suæ labem, ad tollenda eorum decreta conspirarent: facileque judicabant quod olim à Christo scribis & Pharisæis ut probum objectabatur, id ipsum meritissimò & convenientissimè Papis nostris exprobrari posse, eos scilicet

putare se regni cœlorũ claves, omnẽque earum pro animi arbitrio dispensandarum potestatem adeptos esse, cùm interim non solùm nullam eò ingrediendi voluntatem haberent, sed etiam illius ingressu populum excluderent. O detestabilem impietatem! O facinus execrandum! Populum, templorum in quibus Dei præcepta discat, auditu prohiberi, nisi priùs Papæ, à quo ad defectionem sollicitatur, mandatis pareat! Populum nõ decere Deo supplicare, numenque illius & fidem implorare, nisi priùs gratiam à Papa ineat, illique patriæ suæ libertatem perfidè vendat! Populum sacramentorum usu privari, nisi priùs Hispaniæ insignia & arma sumat! Populum nõ posse amplius Deum colere, nisi priùs Papam, ipsiusque bullas colat! Quantum autem ad mortuorum sepulturam attinet, tam immanis est ejus rei atrocitas, ut de ea plurib⁹ agere nihil sit opus. Nostri igitur piique illi patres, non sine acerbissimo animi sensu & dolore hæc secum reputabant. Ecclesiæ doctores, & ejus
seculi

sæculi Jurisconsulti suis scriptis lacry-
 mas & suspiria in posteros derivabant,
 ut hodie apparet. omnisq; Gallica Ec-
 clesia hoc certò sibi pollicebatur, regni
 & libertatem & dignitatem, simulque
 rerum omnium sanctarum (quæ quidẽ
 omnia Papæ indignissimè distrahere
 conabantur) usum bona fide à se reti-
 neri. Atq; adversus Paparum excõmu-
 nicationes & Interdictiones tam præ-
 clararum & constans majorum nostrorũ
 propositum fuit, ut Papæ aliquãdo ce-
 dere coacti sint, promiserintq; se non
 amplius nec contra regem, nec contra
 regnum iis usuros. Ea de re Martini 3
 & 4: tum Gregorii 8, 9, 10, 11 & aliorum
 quamplurimorũ conscriptæ Bullæ in
 Tabulario regio adhuc extant. Id quo-
 que jus ad Franciæ Patricios, atq; adeò
 ad minimos usq; regis ministros perti-
 nuit, cujusdam capitularis, ut vocatur,
 à Carolo magno, ejusq; filio sanciti vi &
 virtute, cujus hoc est initium, *Si quos
 culpatorum, &c.* Quod si Papæ severita-
 tem censoriam in nobilem quendam
 virum, aut Galliæ civitatem adhibuis-

sent, cogebantur eiusmodi sententiam revocare, & eos quibus censoria illa nota iniusta fuisset, in pristinum statum restituere. Quinetiam Maiores nostri impetrarunt, ut eiusdem libertatis beneficio fruerentur reliquę civitates & principatus, qui huius regni beneficiarij & clientes essent: quemadmodum anno 1448 Bullę contra Gandavenses & Brugenses decretę oppositum fuit, quę ob id abrogata & antiquata est. Idq; adeo ad nostram usq; ætatem valuit, quum Senatus certior factus anno 1580 Gregorij 13 Bullam clandestino introitu in hoc regnum irrepisse, communi decreto 4 Octobr. in eam rem facto, cavuit ne ea promulgaretur: hac etiã sanctione addita, ut eorũ, qui eam recepissent, sacerdotiis manus regia injiceretur: decretumque est, ut illud Senatusconsultum typis mandaretur. Majores igitur nostri, ut ex his constat, quandiu sententię suę perseverantiam retinuerunt, tandiu & regni dignitatem libertatemque retinuerunt.

Papę in suis Bullis proponebant, si
Reges

Reges nostri sibi non obtēperarent, eorū imperia pro suo arbitratu, ad aliū translaturus, eorumq; populis minabatur se alios principes ipsis præfecturos: summā illam ubiq; gētium imperandi in tēporalibus & spiritualibus rebus potestātē arrogātissimè, ut jam antea diximus, venditātes nobis, & ostētantes, ac diram funestamq; imprecationem in id imperium immisuros se minitātes, nisi ad suum nutum & arbitriū regeretur. Sed his rebus omnibus Patres nostri ob ea quæ diximus nihil prorsum terrebantur. Sapientius nimirū instituti, & usu rerū peritiores facti erant, quā ut nugis istis vel tantillū moverentur, qui satis scirēt Deum auctoritatē illam sibi vni reservasse, illiusque unius esse imperiorū statum mutare, & reges in iis pro jure suo summo constituere; iisq; ut & reliquis ab eo constitutis magistratibus parendum esse: alioqui Dei mandato & auctoritati repugnari, nec impunè id quidem aut inculpatè, quęcunq; tandē causā cōtrā obtendi possit. Diabolus idem

Matth. 4. agebat in sua illa contra Christum temptatione, mundi regna illi ostendens, atque se traditurum etiam pollicens, si honorem sibi cultumque tribuere vellet. Perditus ille dicebat omnia se regna in manu sua habere, de quibus pro animi libidine constituere posset. Qui verò hanc tantam in mundi regna potestatem, quæ uni Deo debetur, sibi assumunt, ii certè Dei sunt hostes, fallacesque spiritus. Majores nostros, prudentesque probosque viros minimè latebat, Christum, ut hereditatem inter fratres divideret, rogatum id recusasse, quantum ea hæreditas minimi fortasse pretii esset. Inde concludebant, Christum nunquam hujus facti rationem probaturum, si Papa, pro ea, quam sibi arrogat, potestate sceptrum & imperia partiretur, venderet, transferret. Enimvero ex sacris libris cognitum hoc habebant reges, ut Davidem, Salomonem, & alios à Prophetis reprehensos fuisse, severiusque & minaciter admonitos, nisi morem Dei mandatis gererent, summum esse periculum, ne iusta Dei offensione
suam

suum sibi regnum eriperetur. At pii illi viri eam calamitatem Dei nomine minabantur, nec eorum quisquam eò audaciæ unquam venit, ut regna per se à propriis Dominis alienata interverterit & ad alios transtulerit. D. Ambrosius Theodosio sacris quidem interdixit, sed non Imperio, atq; ista cõminatione in eum nunquam usus est, nec aliter eum cõpellavit, nisi cum ea animi submissione & observantia, quæ civem clientemq; decet. Patres nostri in eo quidẽ probe se institutos ostendebant: & præter Dei mandatũ, quo præcipitur colendos esse reges, iisque obtemperandum, ingenio etiam ad principes suos imprimis amandos proposito semper fuerunt. Unde præ cæteris omnibus nationibus, celebrati fuerunt. Itaque Papis, quos videbant tam infirmis fundamentis niti, fidem non habebant, sed eorum Bullas detestabantur, & justo dolore accensi universum suum studium operamq; regibus suis pollicebantur & deferebant, à quibus mandata ad retinendam PAPA-

rum insolentiam reciperent: satis patrū & sua ipsorū memoria experti, neminem unquam illorū fulminibus sauciatum fuisse. Quinetiam quum reges tot tantisq; indignitatibus à Papis se affici, tot onerari cōtumeliis, regnumq; per illorū artes hostibus prædæ objici viderēt, tunc nec ullū religionis & Ecclesiæ falsò usurpatū nomē moram afferebat, nec ulla Paparum sanctitas obstabat, quo minus reges suorū tum sentētis freti, tum studiis moti, armis se tueri, & superbos istos, hostilē in modum tractare decernerent: quippe qui nullam belli gerendi causam justiorē dari posse arbitrarentur. Neq; id tamen sine maximo dolore sic statuebant, ob eam, qua sedem illam semper coluerant, observantiam, & eam etiam, quæ inde consequi posset, offensionem & invidiam, cum aliqua nec minima Ecclesiæ pars cum eo dimicaret, qui præcipuam illius administrationē ac moderationē sibi sumeret. Verū publica salus, suprema lex esto. Aut sui defensio justē strenuēq; suscipienda erat,
aut

aut rex perfidè deserendus & prodendus, collūq; servitutis jugo turpiter offerendum Quòd si ut sui regis facta tētaq; cōservedur auctoritas, ut status & patria tota defendatur, ut libertas, qua nihil est dulcius & carius, retineatur, bellū à nobis suscipitur: idq; adversus eos maximè, quorū amicitiam expetimus, ac nobis cōciliare imprimis studemus, & qui sub pietatis specie ambitionem, avaritiā, & arrogantiam (à quibus ad status everisionē machinandam impelluntur) prę se apertè ferūt: cui jam dubiū esse potest, quin cum eorū, qui necessariā sui defensionē suscipiunt, causa, unā cum justitia, tū Dei assensio tū optima cōscientia conjungantur? Nunquid sanctitas, pastoris officium, Deiq; nomen, iis qui res p̄turbare & imperia bellis & cōfusione p̄miscere vellēt, occasione ad id & causā esse deberēt? Abiathar summus sacerdos muneris sui oblitus, ad Adoniam factionē contra Salomonē transit: putās se, pro ea qua p̄ditus erat auctoritate, jus imperii ad quēcumque vellet trāsferre posse, neglecto Dei,

1 Reg. 1.

qui aliter ea de re constituisset, mandato. At in sacerdotii dignitate tantum momenti non fuit ac præsidii, ut non is morte damnaretur, cēfereturq; dignus cum quo tanquam cum hoste ageretur. Omnis anima potestatibus super-

Rom. 3.

eminentibus subiecta esto, ait D. Paulus. Nec Apostolus nec Episcopus, nec ulla alia Ecclesiastica persona excipitur, ut D. Chrysostomus in eum locum scribit, ac proinde ne Papa quidē ipse. Qui est omnium supremus, gladium sibi à Deo cōmissum gestat, ut eos qui se præter modum contra suam auctoritatem efferre audeant, æquè omnes reprimat. Patres nostri id sciebant, credendumq; est eos, nisi perquam consideratè, eiusmodi bellum non suscepisse. Et certè in illo Turonensi concilio palam statutum fuit, bellum salva conscientia Papæ inferri posse. Ac illud ipsum decretū usurpatum jam aliquādo fuerat, ideòq; normæ instar esse debebat, ad quam hoc regnum sua consilia & actiones in eadem re dirigeret.

Non ignorabant autem reges, item-

que

que alii, qui in celeberrimos illos cœtus accersebantur, quæ sit Episcoporum habenda ratio, & quo sint honore & observantia digni. Nam si Romani Episcopi in officio suo permâsissent, nunquam nisi perhonorificè appellati fuissent. Quinam verò majores honores in Rom. Episcopos effuderunt, aut eorum auctoritatē magis amplificarunt, quàm nostri Caroli, Ludovici, & nostri alii principes? Sed quum muneris sui limites prætergressi, pro pastoribus lupi fiunt, & in media regna irrunt, ut ea funditus evertant, nullam officii partē attingentes, sed cōtrà præter officium & decorum facientes omnia: tum verò demum nullus est honori & observantiæ relictus locus: non enim laus personam sequitur, sed munus, si quis in eo fungendo præclarè se gesserit. Si munus desinit, honor & meritò desinit. Nostri igitur patres, qui Papas erga se non pastores, sed perditores, non mandatorū Dei præcones: sed è contrario bellorum civilium tubas, & rebellionis adversus principem concitatores: nec

jam patres & servatores, sed hostes veneratorumque infestissimos, perniciem sibi & exitium machinantes experirentur, rectissime profectò & rationi convenientissime facturos se putarunt, si erga eos ita se omnino gererent. Parisiensis Academia sentiebat, quod D. Paulus monet, discessionem ob omni fratre qui se inordinatè gerit, faciendam, de Papis intelligendum esse, quum rerum superbo dominatu potiri ubique volunt, omnes miserè divexant, & furiosè permiscunt omnia.

Cæterum hæc patrum nostrorum adversus Papis contentio fieri non poterat, quin fieret quoque discidium. Itaque Papis adulescentes iræ pleni, cupidissime inculcabant nihil hoc aliud esse, quàm se à Catholica Ecclesia segregare. Uti etiam Papis videri volebant eos suis excommunicationibus ab Ecclesia Catholica abstraxisse. Verùm patres nostri de iis admodum securi erant: immò verò instabant atque urgebant summo cum studio, ut sibi à Papis qui se in suo munere obeundo ita tyrannicè

rannicè gererent, consortio quam primum recedere liceret. Censebatque Turonense concilium, bellum etiam illis inferendum. Non quòd pii illi patres hoc unquam in animo habuerint, cum Ecclesia Catholica divortium facere. Illud enim probè sciebant, quicumq; in Catholica Ecclesia sit, eum esse in domicilio Dei, in filiorum ipsius cœtu, & in recta, quæ ad vitam æternam ducit, via: Contrà verò quisquis in ea non fuerit, extra Christum esse: non domesticum, sed externum esse, nec hæreditatis promissiones habere: quisquis, ut breviter dicã, extra Ecclesiam sit, huic nullam salutis spem relictam esse. Quid ergo? A Papa cõmunionem separatam esse, annon ab Ecclesiæ cõmunionem separari erat? Hoc sanè quidẽ pro ea, quæ majorũ nostrorum pietati & integritati debetur, observãtia, nobis pernegandum, cùm ipsi se à Papis ultrò segregarint. Alioqui eò nũquam venissent. Verùm hoc inde factũ ab ipsis fuit, quòd aliter ab Ecclesia instituti essent, quàm põtificiæ dignitatis

studiosi ac fautores nobis inculcant. Etenim, si eos audiamus, non est hoc in Ecclesia esse, nisi Papam errare non posse credamus. Patres autem nostri, ut ex superioribus cōstitit, eorum sententiæ minimè assentiebātur. Non est hoc in Ecclesia esse (si modò fides illis habeatur) si quis pro certo non habeat Papam summum ubiq; moderatorē & præfectum esse, atq; utrumq; gladium habere: At patres nostri hoc illi nunquam cōcesserunt. Non est hoc in Ecclesia esse; ut id etiam nobis objiciunt, si quis ingenio sit ita comparatus, ut omnibus Papæ mandatis, qualiacunq; tandē illa sint, parère nolit. Patres verò nostri ad hunc sibi modum imperari passi non sunt, sed judicio prudentiaq; adhibita, quicquid sacris scripturis minimè consentaneum videbatur, etsi à Papa manaret, id planè rejiciebant. Iidem appellant eos hæreticos & excōmunicatos, qui ea nolunt in suos etiam reges admittere, quæ suis Bullis imperant. Patres autē nostri id prorsum negabant, atq; Paparum excōmunicatio-
nes

nes cùm deridebant, tũ minutatim dif-
 fecabant: quinetiã Papas, qui potestatem
 in hoc regnum sibi vendicarēt, fatuos,
 insanos, atq; adeò hæreticos appellare
 nõ dubitabant. Atq; hæc ita omnino,
 ut dictum est, se habere, senatuscõsul-
 tis, decretis, variis quoque scriptis & a-
 ctionib⁹ suis nobis cõfirmarunt. Quòd
 si aliter, quàm faciebant, credidissent,
 in eo conscientia repugnassent: quod
 de tot claris piisque viris, qui nos ætate
 antecesserūt, vel cogitare est nefas: sa-
 nè, si in Ecclesia esse is non est haben-
 dus, qui in Paparum obsequio nõ ma-
 net, neque illi totus adhærescit. Si ve-
 rò nulla conscientia labe aliter facie-
 bant quàm crederent, tunc aut errore,
 aut ignoratione peccaretur necesse e-
 rat. At extra omnẽ controversiam est,
 nostros illos patres iis, qui Paparũ de-
 cretis omnino addicti & cõsecrati sunt,
 prudẽtia, eruditione & fide longè præ-
 stitisse. Quomodo igitur, dicet ali-
 quis, se in Catholica Ecclesia esse cre-
 debãt, interim dum à Papis dissiderēt,
 eosq; adeò armis peterent? Nempe ex

sacris scripturis & piorum Doctorum
 libris persuasum benè penitus atq; cõ-
 firmatũ habebant, Dei Ecclesiam nec
 ex Papa, nec ex ullo alio mortali pēdē-
 re. Nam si in Papa esset illius caput &
 fundamētum, malè equidē ipsi cõsul-
 tum fuisset, & adhuc esset, si quis mise-
 rum hominum etiã perfectissimorum
 statũ consideraverit. Præsertim quum
 tot Papæ à multis extiterint seculis, va-
 riis infandisq; sceleribus (ut ab ipsorũ
 historicis describũtur) cooperti & cor-
 rupti, nullis etiã bonorum pastorum
 notis insignes; quippe maxima ex par-
 te Simoniaci, & viis atq; artib⁹, quæ cũ
 legitimæ vocationis regulis (quales in
 propriis ipsorum canonibus scriptæ
 reperiuntur) è diametro pugnant, ad
 Papatũ ingressi: alii manifestò hæreti-
 ci, & à fide aberrãtes, atq; alieni, quos
 ideo Academiæ nostrę causã diligen-
 ter disceptata gravi infamia multatos
 dānarunt. In iis verò, quas ppè conti-
 nuas adversus Germanos Imperatores
 habuerunt, cõtentionibus, necnon in
 suis ipsorũ, quas inter se quum de sedis
 prima-

primatu dimicarēt, exercuerunt con-
 troversis & dissensionibus, quānā re-
 cta illorū conscientia, quis pacis & cō-
 cordiē amor, quē etiā integritas & sin-
 ceritas exstitit? Patres nostri qui horū
 omnium testes erāt, omnemq; Papa-
 rum vitā penitus cognitam habebant,
 non potuissent unquam in animū hoc
 suum inducere ac planè credere, Ec-
 clesiam ex eorum auctoritate pēdere;
 ac, si in Ecclesia esse velimus, Papis ne-
 cessariò adhærescendū esse. Quid er-
 go? Christiani illi erant, profitentes se
 Prophetarū & Apostolorū doctrinam
 credere, Christū ut servatorē suum a-
 gnoscere, Deū colere, & in ea, quē fuis-
 set in factis Patriarchis, Prophetis & A-
 postolis, & in omnibus Dei electis, qui
 in universo mūdo vocati fuissent & es-
 sent, fide manere. Ex his certò sibi per-
 suadebant, etiā si Papa destituti essent,
 se tamē in Catholica ecclesia esse: ac dū
 Christū haberēt (in cuius tutela & du-
 ctu longe tutiori, q̄ in illo Papatū con-
 quiescerēt) Ecclesiæ spōsum verūq; p̄-
 fectū & caput, ac pastorem pontificēq;

summum, se habere. Nec firmiora & arctiora concordia, qua Ecclesia Catholica coniuncti essent, vincula requirebant, quàm eiusdem corporis in Christo membra esse, eodem cum fidelibus omnibus spiritu regi, eadem fidem, eundem etiam Baptismum habere. Patres nostri à Papis distracti, atque adeò ad bellum iis inferendum coacti, hisce cõsolationibus & persuasionibus aduersus eos, qui divortium à se cum Ecclesia factum sibi exprobrarent, animos suos confirmabant: atque totius veteris Ecclesiae, quae Papis subiecta nunquam fuerat, statum, uti eas etiam Ecclesias quae de Primatu cum Papis contenderat, sibi proponebant, quas tamen Catholicae Ecclesiae membra esse negare non poterant, etiamsi in eo graves Papis adversariae essent, ut & Africanæ Ecclesiae D. Augustini tempore fuerunt. Papparum fautoribus, à quibus probrosè excommunicati appellabantur, objiciebant summos in Israelitica Ecclesia pontifices nec semel nec iam primum à recta via defle-

deflexisse, & tyrannicum dominatum occupasse, dum excōmunicabant, atque anathemata, execrabilesque eos pronuntiabant, qui secum non facerent. At enim illi, quos diris ita devovebant, Apostoli erant, veriq; fideles & Christiani, qui vera Ecclesia Catholica erant, non autem ambitiosi isti Christi hostes, qui primum sibi in Ecclesia locum tribuebant, in qua tamen nihil loci omnino haberent. Confidebant, quandiu ex vero Ecclesiæ capite, & nostræ omnium salutis auctore pendērent, non posse unquam à Deo & Ecclesia, quantumvis & Papæ & inferi omni ope retinerentur, divelli: omnesque Paparū omnium Imprecationes gloriæ sibi & saluti fore. Ex his igitur apparet patres bona fide à Papis se abstraxisse, regiis edictis, supremæ curiæ decretis & conciliis, & eò quidem usque, ut bellis etiam eos invadere nihil dubitarent.

Ego verò imprimis optavi ut in majorum nostrorum historiis hæc & alia hujusmodi attentè considerarentur,

ut ea in his, quæ Papæ per suas Bullas nobis faceffunt, negotiis, in usum nostrū referremus. Papa Sfondrat^o quod his cōtrā objiciat; nō habet. Ille enim ipse in sua ad Nobilitatē & populum univērsū monitoria Bulla eximiam regū maiorūq; nostrorū pietatē ac religionē laudat, quōd piis in Deū Deiq; Ecclesiam officiis Christianissimorum nomen adepti fuerint: additque eos, quo propiūs avorum suorum exempla sequentur, eō propiūs ad veram quoque nobilitatē accessuros. Quid autem illi præstiterint, suo nos exemplo docēt. Primi ex Merovingiorum prosapia reges ad Pepinum usq; (quantū ex historiis colligere licet) non magnam admodum Paparum notitiam unquā habuerunt. Per ea enim tempora non magni adhuc nominis erant. Carlinis Papæ subiecti erant, eorum gratiam & subsidium emendicantes, in suisque electionibus & gravioribus etiam aliis rebus ab illorum nutu & auctoritate pēdentes: ut ex Chronicis & aliis eorum

tēporum monumētis facilè p̄b̄ari potest. Non quòd maxima jam tunc ambitione & summo crescendi desiderio non flagrarent. Sed non audebant ita apertè, ut postea, regibus nostris molestiam exhibere. Unas tantummodo occasiones cupidè captabant: ut ii facere solent, qui clàm, & occultè aliquid moliuntur. Si qua in regum familiis discordia esset ob uxorē quandam repudiatam, quæ magnæ auctoritatis principes cognatione contineret, eò, tanquam ad rem patrociniò dignam, & ex qua præmii aliquid se relaturos sperarent, avidè se conferebant, sua & obsequia & excommunicationum fulmina oblaturi. Si ad has controversias disceptandas ac componendas adhiberentur arbitri, ea re ad potestatem suam constituendam abutebantur, hinc scilicet jus in dirimendis principum omnium litibus captantes: Ut Nicolaus primus in Lotharii regis caussa. Sed iræ imprimis & contentiones, quæ inter principes erant, luculentæ illis & valde speciosæ

causæ videbantur, quas etiam cupidissime arripiebant, ut inde compendij aliquid facerent, & in aqua, ut dicitur, turbida piscarentur: ad eos se adiungentes, per quos potentiam suam amplificarent. Omnibus tamen suis artibus & machinis efficere non potuerunt, ut juris aliquid in hoc regno consequerentur. Magna extitit filiorum Ludovici pij adversus suum ipsorum patrem coniuratio. Ecce Papæ in mediam hanc tempestatem illico se concitiant, nec ad patris, cuius causâ iustior erat, sed ad filiorum partem, eamque deteriorē se applicāt, ex qua nimirum maiorem quæstum se consequuturos putabant. Nam Ludovico patri semper subiecti fuerant, nec quidquā uberius & quæstuosius ex eo obtineri posse sperabant. Sed suum studium & operam ad liberos deferendo, sibi certò pollicebantur, si superiores essent, amplam se remunerationem adepturos. Gregorius igitur 4. in Galliam venit, Ludovicum ab Ecclesia abdicaturus, ut quidē plerorumque omnium opinio

opinio hæc erat: sed continuò comperit Regem eare nihil moveri, ac regni Episcopis certum deliberatumque esse, sibi resistere: Itaque à consilio suo destitit, simulavitque se eo animo venisse ut pacem inter patrem & liberos conciliaret. Qui res eo tempore gestas memoriæ prodiderunt, ajunt Episcopos summa voluntatum & sententiarum consensione decrevisse, se Papæ quanquam excommunicationes suas minanti non obtemperaturos, voluntatique illius nulla in re cessuros: eumque adeò, si excommunicatus veniret, excommunicatum rediturum. Ea ipsa sunt eorum verba: propterea quòd perspectum penitus ac persuasum haberēt, Papæ non majorem quàm sibi ipsis potestatem esse. Hoc verò & in ejus temporis annalibus, & in eo qui Aimonii Monachi historiam persequitur, & in pervetusto quodam, quod D. Dionysii dicitur, Chronico scriptum extat. Atque illud primum habetur Paparum adversus Reges nostros tentatum præludium.

Deinde ex cōtentionibus inter Ludovici pii successores exortis, commodis suis consulere conati sunt, sed nihil plus quàm antea promoverunt. Post primos autem Carlinorū familiæ principes, ut major Papis ab aliis nationibus honos tribuebatur, sic Reges nostri plusculum aliquid, aliorum potius exemplo, quàm ullius juris ratione, iis tribuerunt. At ut sibi dominarentur, ut regno imperarent, ut de se, suoque statu pro animi libidine statuerent, pati certè nunquam potuerunt: immo verò protinus omni ratione, & Marte etiam aperto, infestisque armis sese illis interdum objecerunt.

TER.

TERTIA PARS,

*Quae est rerum à majoribus nostris ad-
versus Papas gestarum, ad eas, quæ hoc
tempore occurrunt, accommodatio, ut
quid nobis hîc agendum sit,
intelligatur.*

PRÆCLARE admodum ab ora-
tore olim dictum est, cùm historiâ
sit fidelis temporum testis, lux veri-
tatis, vita memoriæ, nuntia vetusta-
tis, eam quoque nobis eadem operâ
magistram vitæ esse. Cùm enim quæ-
dam incidunt, quæ aliquando antè
acciderunt, tunc veterum monumen-
ta exquirimus, ex quibus quid viri
doctrina virtuteque præditi in iis ege-
rint, & quid iis inde evenerit, planè
cognoscamus: illudque nobis magi-
stri fidelisque consilii vice est, à quò
docemur, qua fide animique præsen-
tia, sublata omni dubitatione, nos
in iis gerere debeamus. Ad ea igitur,
historias, quæ supra commemoratæ
sunt, & quid in illis observatum sit,

referemus & accōmodabimus. Francorū historiæ, in iis quæ ad prima hujus Monarchiæ tempora pertinent, mancæ quodammodo & imperfectæ sunt: quòd prisci illi Galli benè rem gerere mallent, quàm multa scribere. At de postremis temporibus, in quæ Paparū cōtentiones inciderunt, pleniores eæ sunt, certiores, & pluribus testibus instructæ. Nec dubitandum est, quin hoc Dei providentia ita cōtigerit, qui multò antè provideret, quàm difficile nobis fuisset in tã gravi & ancipiti contentione certi quidquam statuere, nisi narratum nobis probatumq; scriptorum diligentia fuisset, quid Patres nostri à Papis indignè provocati, & sacris interdicti præstiterint: propterea quòd de religione hïc etiã agatur, quæ scrupulum & dubitationem animis nostris injicit, unde optima sæpe consilia impediri solent. Verùm Majores nostri ejus rei viam, quam ducebant esse rectissimam, tam multis ac præclaris exemplis tritam passim reliquerunt, ut si modò velimus, errare minimè possimus.

simus. Ea verò non semel, sed sæpe numero acciderunt. Consilia non unius, aut paucorum hominum sunt. Solennia sunt senatusconsulta, & gravissima ordinum conciliorumque decreta. Quod ad eorum exitus effectaque attinet, si paulò attentius consideremus, quales fuerint Paparum & factiosorum, quos suis artibus & opibus ad suam causam suscipiendam alleverant, conatus & machinæ: quàm luctuosæ tragœdiæ in Germanorum Imperio ab iis excitatæ, quæ item aliorum ruinæ & mutationes: fatendum certè ac prædicandum nobis est, saluberrima fuisse ejusmodi majorum nostrorum consilia, sine quibus nullum jam regnum teneremus, nulla libertate frueremur. Ea igitur exempla magni apud nos esse debent, quippe quæ sint ejusmodi, ut nos fallere non possint. Ita ut, si quærat quid nobis hodie faciendum videatur, quum Papa excommunicationis fulmen nobis intendant, si regi parere sit animus, non magna hîc deliberatione & consulta-

tionem sit opus, in eo etiã quod de conscientia agitur. exstat jam hæc, constatque planè sententia. Regni propria super hac re sunt nobis axiomata: Rex inde intelligit, quam virtutem, quamque animi firmitatem & constantiam adhibere debeat: Senatus præscriptam in iis legem habet, quam sequatur: Clerus illic cernit, quid veteres regni hujus Episcopi & concilia de eo statuerint ac responderint: Denique nobilitas, militares viri, ac reliqui omnes docentur, qua fide & alacritate suo hinc Principi obsequi debeant.

Quoniam verò nullus est exemplorum usus, nisi res, ad quas probandas & illustrandas adhibentur, persimiles fuerint: ut nullus sit objectionibus relictus locus, docere mihi propositum est, nos in eadem omnino causa versari in qua olim patres nostri versabantur. Si quid in ea re discriminis inesse videtur, id sanè quidem aut in Papæ proposito & consilio, aut in ipsius, & eorum, qui hunc tantum motum mutationemque moliantur, aut in regis ipsius persona
 insit

insit necesse est. In Papæ autem scopo nullum omnino discrimen existit. Papa quidem Sfondratus in suis Monitoriis Bullis, speciosis prætextibus nempe verbis sanctimoniam plenis, Dei nomine, Ecclesiæ cura, non caret: sed ea verba præpostero inversoque sensu accipienda sunt, & eadem omnino significatione, qua cætera quæ usurpare, nobisque identidem obtrudere solet, quæ se servorum servum nominat, dum in thronum longè omnium excelsissimum ascendit, se omnium summum profiteretur & gerit, ac regibus, principibus, Imperatoribus, imperiisque omnibus præfici dominarique conatur, quum de sua submissione, & sua in nos benevolentia loquitur, dum tota mente in hanc curam incumbit, ut nos in miseram servitutem redigat, pedibusque suis conculet & proterat: quum & is ipse & reliqui se Bonifacios, Clementes, Innocentios, Gregorios appellitant: præclara quidem ea nomina, quorum splendore, simplicium & rudium hominum oculos præstinguat, dum pessimè de nobis merentur, dum

luporum noctu grassantium more res-
 publicas diripiunt, mortiferisque vul-
 neribus cruentant: dum nos in imum
 inferorum barathrum conjiciunt, &
 tanquam furia quædam dies noctesq;
 pervigilant, quieti nec tantillum in-
 dulgentes quò nova malorum genera
 excogitent, civiles motus concitent,
 universum (ut verbo rem complectar)
 orbem incensione, interneccione, va-
 stitate & interitu perdant. Sed venien-
 dum ad rem est, videndumq; quò po-
 tissimum isthæc lenitatis species & ver-
 borum blanditiæ spectent. Sfondratus
 ægritudinem animi summã præ se fert,
 quòd in hoc regno tantopere ac tan-
 diu afflictemur, aitque se acerbissimo
 cordis cruciatu rumpi, quòd ita per-
 turbemur, & à nobis ipsis discerpamur.
 At si tot tantæque nostræ calamitates,
 quibus ita divexamur, ejus mentem
 vel modicè tangerent, pacis ineundæ
 viam nobis aperiret, & ad eam ingre-
 diendam hortaretur: aut, si ad rem tam
 salutarem necessariamque mentem
 atq; animum adhibere negligeret, sal-
 tem

ad rem
 tandem
 aliquid

tem pateretur, ut de his controversiis componendis, & nobis in pristinam concordiam reducendis cogitaremus. Illum fugere non potest, non nunc demum Ecclesiam dissensionibus religionis ergo concitatis exagitari. Ab ipsis Apostolorum temporibus, sæpeque postea id mali Ecclesiam invasit. Nec ignorat harum controversiarum dirimendarum rationem, arma apud veteres non fuisse, quæ jam tanto furore & pertinacia intentantur, sed concilia & placida colloquia. Si tranquillitati, utilitatisque nostræ consultum vellet, ille quidem se in nostri pacificationem interponeret, à diuturniore gravioreque contentione nos revocaret, has ad regni incendium accensas faces restingueret, & ad arma deponenda hortaretur: Regem etiã Hispaniæ & alios principes finitimos deprecaretur, ut per eos nobis aliquando quiescere liceret. Deinde regi nostro & aliis Christianis eodem animo & studio principibus præsto esset, suam opem & ope-

ram pollicens ad salutare piumq; concilium convocandum, in quo omnes de religione controversiæ quietè dirimerentur, & Christiana Ecclesia à tot perturbationibus cladibusque liberaretur. Si id efficeret, nosq; ad omnem animorum acerbitatem exuendam, ad omnes injurias ex animo delendas, ad nos mutuò reconciliandos exhortaretur: equidem illum nostris malis misericordia commoveri, nosque amore prosequi crederemus: ac tunc verum illum & Apostolicum spiritum, qui in D. Petro, in D. Paulo piisque aliis Dei servis, Ecclesiæque patribus elucebat, in eo agnosceremus, & laudaremus. At nihil aliud quam bellorum cōtinationem proponit: etiamsi potuerit, quot quantisque miseris ab annis triginta oppressi fuerimus, intelligere, & longa experientia cognoscere, bella inter nos civilia non esse accommodata ad nos in eadem religionem concordiamq; revocandos, remedia: sed & potius addere oleum, quod aiunt, incendio, ac totius

totius regni perniciem & exiliū accerere. Idem conjurationem rebellionemq; auctoritate sua cōprobat. Bullæ illius huc tantū spectāt, ut à rege nostro deficiamus, si nōdum defecimus; hoc, inquam, suadent, ut bellum adversus principem, cui non desunt idonea ad sui defensionem subsidia, perpetuemus, & ad mutuam internecionem ac lanienam immortalī exitiali-que bello ruamus. Illius igitur omnia de sua misericordia, tristitiaque verba, Crocodyli sunt lacrymæ, mera simulatio est. Qualis cæterorum Paparum scopus fuit, dum summi iuris in temporalibus & spiritualibus nomine, hoc sibi olim sumebant, ut hoc regnum, cui pro arbitratu suo imperare liceret, sibi subiicerent. Talis omnino Sixti postremi scopus fuit: talis etiam hujusce Sfondrati nostri mens & cogitatio, qui suas ad nos bullas hoc consilio mittit, ut obsequiū à nobis extorqueat: sperans tantillā mēbranā plūbeis orbiculis armata, totū terrarum orbē permiscere posse. In verbis quidem totaq;

oratione plusculū artificij, plusculum etiā moderationis inest, quàm in Bonifacii & aliorū ejusmodi literis, quòd sciant in ea se devenisse tēpora, quum Papa non eo loco & numero habetur, quo antea. At imperandi vbiq̄e cum summo jure eadem certè omnino voluntas. Nomina hæc Bullis illius præfixa, *Servus servorum*, *sancta sedes*, & ejusmodi alia, tituli sunt perhonorifici, qui ad alios summam auctoritatem deferebant. Et quidem Sfondratus nō ita potest ingeniū suum dissimulare, quin velit hoc de se nobis penitus persuasum esse has suas omnes cogitationes noctes diesq; (sic enim loquitur) cōduntaxat pertinere, ut alium nobis regem substituat. Ea est sollicitudo, quæ cor illius exedit & urit: ille animi labor est & vexatio, quæ illum respirare non sinit. nempe obtinere à nobis vult quod decessores à majoribus nostris nunquam obtinere potuerant, summam in hoc regno potestatem, per quam totius regni status ab eo uno pendeat. Nam si hanc, quam molitur, rerum

rerum mutationem invehere potest, & regem ex animi sui sententia constituere, quid jam majus ad summam in totum hoc regnum potestatem desiderare poterit? Atque hæc ambitio non minus in hoc, quam in majoribus ipsius instructa est affectibus, iracundia & odio in hoc regnum concepto. Non minus etiam quam cæteri in animo habet, regiam familiam funditus extinguere, & ad mutuam carnificinam nos concitare: Ut impedimentis omnibus, quæ illi obstant, quo minus regnum ad alium transferat, sese hac ratione explicare, atq; viam Hispanis (quo spectat illius animus) aperire, nosq; omnes durissimo miserrimæ servitutis jugo subicere possit. Hæc cuivis obvia cognituq; facillima sunt. Vis semel dicam? In Papæ Sfondrati & decessorum ipsius, infestorum regni Gallici hostium proposito nullum certè discrimen apparet, nisi hoc verè unū, quòd furor major jam exardescere videatur, quàm antea. Conjuratio enim aduersus regni statum eadem semper

conflata est, cum qua finitimi hostes
 sua arma, populus religionis specie de-
 lusus & excæcatus, rebellionem; Papa
 verò suas de more fulminationes con-
 jungunt. Pactio de hac regni aliena-
 tione jam dudum inter Papas & Hispa-
 nos facta est. Papa præmium hoc ab Hi-
 spano pactus est, ut Ecclesiæ universæ
 primatum in hoc etiam regno pecu-
 niis & armis Hispaniæ tranquillè obti-
 neat: Rex verò Catholicus hoc vicif-
 sim à Papa est stipulatus, ut Papæ ex-
 communicationibus instructus, & in
 Gallia & in reliquis Christianæ p̄fessio-
 nis finibus summū Monarchæ impe-
 rium & auctoritatem consequatur. Ita-
 lia, ut eò facilius perveniretur, no-
 bis adempta est. Illius principatus, Ro-
 manæ Ecclesiæ beneficiarii, ad Hi-
 spani ditionem & Imperium translati
 sunt: suffragia in purpuratorum Car-
 dinalium cōclavi imminuta nobis, Hi-
 spanis verò aucta sunt: Concilii Tri-
 dentini actu, præcipua sedes nobis e-
 repta fuit, & Hispanis attributa: Ideoq;
 seditionum faces in nobis, sub zeli &
 religio-

*Cōspira-
 tio
 rē*

religionis nomine accendunt, ut nos viris, viribus, opib⁹, & mutua benevolentia exuti, illis ipsis, qui infestis animis, funestisque armis nos invadunt, dedamur.

Quod ad Papæ Sfondrati (ut & Sixti decessoris, qui defunctum regem suo quoque fulmine aggressus est) personam attinet, non plus equidem pietatis, non plus veri zeli & integritatis in eo, quam in aliis reperiemus. Romanum se Papam vocat: nomen illud est, quo veteres Episcopi cognominabantur. Hoc nimirum innuit, si saperet & optimi Episcopi Romani (quales primi illius Ecclesiæ Episcopi fuerunt) munere fungeretur, nihil curare & agere aliud debere, quam gregem suum Evangelii prædicatione pascere. Constat, qualis fuerit à multis sæculis Urbis Romæ status: Quàm amplam piis & eruditis viris ut Petrarchæ & aliis, ipsi etiam divo Bernardo de illa scribendi materiam suggesserit, tanquam de fecunda omnium flagitiorum, turpitudi-

num, & abominationum matre, de Babilone quadam, atq; adeò de Sodoma & Gomorrha ipsa, & si quidquam aliud in universo Mundo unquam fuit sceleratius & detestabilius. Sed ea hodie longè depravator & corruptior evasit. Si Sfondratus bonus esset pastor, qualis haberi vult & dici, atq; aliquo duceretur muneris sui obeundi studio, satis domi haberet quod ageret in expurgandis & emendandis Clericis sui fordibus, & omnibus urbis suæ partibus. Sed his minimè movetur: longè altiora & magnificentiora meditatur & suscipit. Quis tamen credit illum zelo satis ardenti flagrare, satisq; magna sapiëntia præditum esse, ut universum terrarum orbem satis dignè moderari possit, & bonum etiam pastorem, ut sese nobis venditat, inter nos agere, cum nullam suæ familię curam habeat, & vicinorum saluti nullo modo prospiciat & consulat? At Evangelii prædicatione gregem pascere, humilius quiddam est & vilius, quam ut Papã eò se demittere deceat. Hoc etiam

etiam restrictius est ac servilius, si aliis ad placidiorem & modestiorem vivendi rationem exemplo esse cogeretur. Arrogantia, quæ ab istis terrarum & imperiorum omnium dominis ad alios perpetua serie trāsit, longè sublimiora petit. Episcopatus jam dudum iis sordet. Successionis, paupertatis & ignobilitatis Apostolicæ eos jam pridē tædet ac pudet. Principatū spirant, Dominatum noctes diesq; cogitāt. Quod si Apenninus, superumq; & inferum mare, istam superbiam capere & coercere possent, ferenda ea utcunque videretur. At ea est isthæc ambitio & avaritia, quæ totum terrarum orbem pervadere, quæ omnia effodere, congerere & vertere, sibi que vendicare possit. Tot illa dignitas, mera est magnificentia, merus luxus, meræ voluptates & deliciae. Quin eò furoris & fastus vêtum est, ut si vilissimus quidam Caprarius (cujusmodi olim Sixtus fuit) hoc summum totius orbis imperium assequutus fuerit, amplitudo & sanctitas illius postulet, nō esse prius

ex hac sibi vita emigrandum, quàm filios ac propinquos suos Duces, Comitesque, de illo D. Petri scilicet patrimonio effecerit: & si fieri potest, bellum aliquod conflauerit, cui gerendo eos præficiat. Quod nunc Sfondratus agit, dum copias sub consanguinei sui ductu & auspiciis in nos immittit. Ut autem sumptus ad eam rem necessarii suppetant, illi sunt subvertenda, euel- lenda, dissipanda omnia (His enim ver- bis Sixtus in sua adversus defunctum regem Bulla utebatur, Jeremiæ loco abutens), hoc est, mundi regna & im- pèria evertenda illi sunt, ut nova alia excitentur. Sed diutius hanc Camari- nam movere non est animus. In ser- mone de illorum in principes nostros studiis & actionibus instituto manca- mus, & ex insignioribus quibusdam illorum actis videamus, an hi postre- mi Papæ saniores sint (quod ad ipsorū personas attinet) & sanctiori spiritu re- gantur, quàm alii quibus succedere. Sixtus ille (cujus modò memini) ex re- centioribus illis primus fulminibus & excom-

excommunicationibus principes nostros est aggressus. Audiamus verò quæ *ante expulsi ad Bullam* moderatione & modestia. Audita statim Guisii Ducis & ejus fratris morte, Papa iste videns cruentæ hujus contra Henricum tertium conflatae conjurationis (cujus caput & auctor erat) spem infractam & desperatam esse, pro ardenti suo in Catholicam Ecclesiam zelo, incredibili quadam iracundia vel potius furore correptus, nulla hîc legitima actione, ut nec in superioribus regis nostri, qui hodie rerum potitur, ac defuncti cognati illius Condeï principis excommunicationibus maturè observata, fulmina sua statim arripit: præ desperatione perstrepat, fremit, spumat ex ore scelus, crudelitatem anhelat, diras concrepat, insano murmure complet omnia, horribilibus minis ex arce sua tonat: & vindictæ æstu quodam absorptus, furias ex ipsis inferis excitare statuit, per quas populum Gallicum adversus regem & moderatorem suum concitet, eum & hæreticum & hæreticorum fautorem, &

Ecclesiæ hostem pronuntians : Eum ipsum, inquã, quem paulò antè ob singularem suam pietatem, laudibus in cœlum ferebat, quem filii nomine ornabat, quem etiam Christianissimum regem appellabat. Præclarum verò Papæ illius iudicium, recta conscientia, & paternus, quo se Galliam nostram prosequi dictitabat, animus : denique candor & integritas, quam tum ipse, tum alii in suis emittendis excommunicationibus adhibuerunt. quid enim causæ apparebat, quam obrem defunctum regem ut hæreticum, & hæreticorum patronū criminaretur? quænam occasio subesse videbatur, cur principem ab Ecclesiæ communionem abstraheret, qui à subditis suis debitas ac meritas pœnas gladio sibi à Deo tradito persequutus erat, & se quidem ab imminente ac dudum meditata cæde, populum verè à misera servitute vindicaverat? Deinde cùm nostri conjurati per emissarios suos Romam effulis habenis contendentes, pontifici & expetitam & machinatam tamque

que diu tantoque opere regis à Monacho quodam perfidè interfecti cœdem renuntiassent : quo ore, quâve fronte, effrænata illam ex facinore ita inaudito & horrendo, & ob quod stupore omnia percussa, lacrymis omnes perfusi erant, cōtractam lætitiā dissimulavit? Totâ Româ omni voluptatum & triumphorum genere exultante vel bacchante potius, Sixtus Cardinales & alios clientes suos in consistorium cōvocat, concionem Papalem apud eos habiturus. Id actum 11 Septemb. 1589. Ejus argumentum fuit, proditorem illum & perfidum Monachum sui regis parricidam, in Divorum numerum referendum, illiusq; zelū magnificis laudibus ad astra usque extollendum esse. Quoniam verò non ignorabat in comparationibus plurimū inesse momenti ad præclarum aliquod facinus exaggerandum, si cum laudabilissimo alio quodam conferatur: cū nullum satis gloriosum facinus in iis omnibus quæ de heroicis illustrium virorum actis referuntur, illi occurreret, quod cum illo

*Nota laudis
monachi
non negandæ*

conferri meritò posset : ex Deo ipsa
 comparisonem illam repetit (tantam
 scilicet Dei operam, & eorum maxi-
 mè quæ in nostra redēptione cernun-
 tur, rationem illius sanctitas habuit) ac
 principis Christiani parricidiū, mona-
 chi ipsius subditi perfidia patratū cum
 mundi creationis opere (horresco re-
 ferens) atq; adeò Incarnationis Chri-
 sti, & aliis salutis nostræ mysteriis com-
 parare nō veretur. In secunda pontifi-
 ciæ illius cōcionis parte, demortui re-
 gis, quē nefariis suis cōsiliis crudeliter
 trucidandum curaverat, infandis mo-
 dis lacerat. Tandē omni contumeliarū
 genere bacchatus (pro ea quam Papæ
 quod malū est, bonum judicādi, & ita
 quidem, ut nulli refellere id impunè li-
 ceat: itémq; ad inferos etiā ipsos quos-
 cunq; & quomodocunq; libuerit, de-
 trudendi sibi sumunt, potestate ac li-
 centia) è suo suggesto declarat, regem
 apud inferos damnatum esse, pecca-
 tum adversus spiritum S. admisisse, nec
 preces pro illo esse fundendas. Quin
 & sancit, ut omnibus justorum fune-
 brium

Nota
 de papa
 furem.

brium honoribus, quibus principes ornari solent, privetur. Quæ quidem egit omnia, tanta & animi acerbitate, & orationis acrimonia, ut, si mortui cadaver Romæ fuisset, proculdubio de illo aut in foetidam cloacam, aut in sterquilinum quoddam projiciendo sententiam fuerit laturus. Illius deinde sanctitas de Dei providentia & justitia sermocinatur, tanquam si divino spiritu Monachus ille afflatus impias manus Domini uncto injecisset, divina etiam virtute ideo confirmatus, tam immane parricidium confidentius patrare ausus fuisset. Ut paucis dicam, illius concionis hic unus scopus fuit, ut perfidum illum sicarium & sui etiam regis (à quo fuerat summa humanitate receptus & intromissus) homicidam magnificè prædicaret, & cum divinis adeo ipsis æquaret. En Evangelium, quod Sixtus Papa Romæ annuntiabat. Quis nostrum arbitratur id posteritati credibile fore? At Papa eam orationem intra cōclavis septum contineri non passus, in vulgus edendam

curavit: usq; adeò eam probabat, & ad prodenda nationibus omnibus, & toti etiam posteritati manifesta suæ eloquentiæ, doctrinæ & summi in Catholicam Ecclesiam zeli testimonia satis virium habere judicabat. In hac verò tanta, qua tunc fruebatur, alacritate & lætitia, ecce alius de Henrico 4 felicissimè recepto, deque admirabili principum, primariorum coronæ ministrorum, Nobilitatis, fideliumque Gallorum consensu ad restituendam illi regiam auctoritatem, & regis mortui cædem vindicandam, nuntius intervenit. Audito verò Henrici 4 nomine totus cohorrui Sixtus, simul & magis ac magis furere bacchariq; cœpit, quum videret, eum, quem suarum excommunicationum vi omnino exaugurasse putabat, in thronum regium evectum esse. Comminiscitur, secum animo volutat, consilium cum suis captat, decernitque tandem universum potius Acheronta movere, quàm patiatur regni Gallici administrationem in ejus manu esse, cujus nomen egregiæque

giâque facinora & virtutes terrorem sibi horroremque singulis horarum momentis incuterent. Dum ea dubitatione æstualet animus, seque in omnem partem subinde versaret, Jesuitarum & Ecclesiasticarum Parisiensium decreta ad eum afferuntur furoris & sanguinis plena. Sixtus occasionem arripit, speratque satis inde & argumenti & præsidii nactum se esse, ad regem vel chartulæ frusto opprimendum, dummodo chirographum suum illi apponeret. Sed in ea jam tempora ventum est, quum Papæ non tam facile quàm olim tenebras nobis offundunt, nec in suam qualemcunque sententiam trahunt. Earû propositionum hæc erat sententia, jure divino (hoc est eorum, qui se Deos in terris profiterentur, jure) Gallos non posse Henricum 4 pro rege suo agnoscere, sed debere infestis armis usque persequi eum, qui de pace cum illo facienda vel cum animo suo cogitabit, pro hæterico habendum: cōtra, qui in sacro hoc bello pro Romana Ecclesia, pro regni libertate,

14 martii
1590

pro harum propositionum auctoritate tuenda suum sanguinem, vitamque effunderent, beatissimos Martyres, uno quidē martyrii genere, perpetuo fore. Id factum est 14 Martii mensis die Anno 1590, eo ipso die, quo Deus in Santandræa planitie ad fluvium, qui hodie Eurus dicitur, longè alia manu consignabat futuri coniuratorum excidii decretum, per victoriam quam Regi nō Bullis .i. verbis & nugis, sed re vera dedit. Atq; hæc consiliorum & actionum Sixti contra Reges nostros & hoc regnū specimina q̄dam feruntur.

de gregorio
xiv 14

Sfondratus illi in Papatum successit (Deus enim per feralem & atratum licitorem, provinciæ administratæ rationem ab illo mox repetiit). Hic summus pontifex inauguratus decessoris sui Spiritu imbutus illico, indutusque fuit. Atq; ut pacationem cum Hispano rege (cujus cōsiliis & corruptelis pontificatum erat adeptus) factam præstaret, & Galliæ occupationē faciliorem illi efficeret, majora etiam & graviora quàm Sixt^o in animo suo molitur. Sixtus

tus enim bullis nos terrere & decretis contentus, de ærario augēdo magis laborabat: Hic verò ut olim Julius 2, clavibus S. Petri & spiritualibus armis, quæ in Sixti manibus parùm omnino poterant, nō admodum confidens, utendum sibi gladio putavit. valde stomachatus, quòd per ingravescentis senectutis incōmoda thorace quoq; armari, & in equum infilire, Julii in modum, non posset. Sixtus brevi tempore ingētibus gazis arcas suas collocupletaverat; hic sacrilegas manus illis afferre audet, tantum nummorū erepturus, quantum ad cōparandum exercitum satis esset. Deus tunc ex alto intonuit, & fulmine Capitoliū percussit: Unde populus Romanus id, ut infaustum & ominosum incœpti pōtificii auguriū, accepit, obmurmurans illiusq; consilia detestatus, quòd pecunia, quæ adversus infideles Turcas destinata erat, contra Christianos impenderetur, & cōtra illud regnū præcipuè, quod præcipuum semper fuisset, Christiani imperii propugnaculum & salus. His igitur auspiciis Sfondratus pontificatum

Nota

init. Ego autem istorum pontificum
 qui & harum perturbationum auto-
 res fuerunt, & perneciale hoc bellum
 nobis conflatum, facta aliquot de in-
 dustria proponere volui, ut docerem
 inter eorum, qui olim & regum & re-
 gni hostes fuerunt, & horum, qui ho-
 die dominantur, furores nihil omni-
 no interesse: Ac proinde, ut in belli
 quo nos vexant, causa nihil dissimile
 est, ita quoque, quod ad eorum per-
 sonas attinet, nihil omnino nisi forte
 majori ad minus fiat collatio, dissimile
 esse. Nam verè fatendum nobis est su-
 periores illos Papas, quàmvis effra-
 nata adversus Patres nostros audacia
 & vafania insignes, ab horum tamen
 odiis, furoribus & violentia longissi-
 mè abfuisse.

Iam hoc restat, ut expendamus, An
 in Regis persona dissimile aliquid vi-
 deatur. Nihil autem omnino dissimi-
 le esse, ex his quæ dicam, probaturum
 me spero. Et quidem quin Rex verus
 sit & legitimus regni successor, coniu-
 ratorum adhuc nemo in disceptatio-
 nem

De rege
 Henrico
 4to

nem quaestionemq; vocare ausus est, nec Hispanus, nec Sabaudus, nec Guy-
 sius, nec Lotharingus, nec Papa: etsi
 horum singuli, pro sua quisque parte
 in regni societatem venire conten-
 dant. Quin ille etiam regno sit dignif-
 simus, & præclaris omnibus virtutibus
 ad amplissimum regnum gubernan-
 dum necessariis instructissimus, con-
 juratorum certè illiq; infestissimorum
 hostium (etsi ambitiones & impu-
 dentia eos omnes qui antea fuerunt
 superatium) nullus id negare unquam
 auit. Etenim pacis belliq; artes, qui-
 bus inter cæteros maximè princeps il-
 le floret, tam magnæ tamque illustres
 sunt, ut nullus existat, qui de eo aliter
 aut sentire aut loqui possit. Quam ob-
 rem, eū tot animi corporisq; dotibus
 clarum omnes (eos dūtaxat unos, qui
 cum insignibus barbarū pectus, arma-
 que Hispaniæ hostilia induentes, Gal-
 licum simul animum exuerunt, sem-
 per excipio) veri, inquā, Galli omnes
 cum, Dei beneficio amplectuntur, a-
 mant, prædicant & colunt, ut nullum

ex ipsius maioribus unquam magis. Quin & ingenuè agnoscunt ac profitentur, tali nobis Dei ipsius benignitate peropus fuisse, qui sua prudentia animique magnitudine Gallicum regnum ex hoc, quo demersum est, naufragio, eripiat, & in optatum portum, in pristinam videlicet dignitatem ac splendorem restituat. In quo igitur à priscis regibus differt? Coniurati eum esse hæreticum, relapsum, excommunicatum criminantur. Mihi autem non est iam propositum longam & accuratam defensionem instituire, vt doceam id quod obiicitur falsissimum: & quanquam verum esset, eum tamen quando talem nobis Deus dederit, pro Rege habendum, illiq; obtemperandum esse. Hæc pluribus & accuratius in multis libellis in eãrẽ præcipuè editis disputata extant, quos lectoribus perlegere & diligenter examinare operæ esse pretium puto, ut huius quæstionis cognitionem explicatã illustremq; habeant. Paucis tantummodo dicam quantũ satis esse vide-

videbitur ad intelligendum statuen-
dumq; nihil prorsus in hac tota cōtro-
versia scrupuli esse, quod obstare de-
beat, quominus majorū adversus Pa-
pas exempla in hac & animorum cō-
tentione & armorū dimicatione con-
sulamus, atq; ad imitandū etiam nobis
proponamus.

Papę Regem hæreseos crimine da-
mnarunt & à sacris abdicarunt. Ea ve-
rò damnatio nullius momenti esse de-
bet. hic enim mos pro Paparum tyran-
nide & furore invaluerat, ut Reges no-
stri quancūq; iis ita liberet, hære-
tici, schismatici, & Ecclesiæ hostes, ut
antea patuit, pronunciarentur, etsi lō-
gè aliter se res haberet. Ita Sixtus Hen-
ricum 3 in crimē hæreseos recens vo-
cavit, etsi falsum id esse omnibus con-
staret. Papę ergo, qui mentiri consue-
verunt, & qui furore atque amentia
cæci in summos quosque & optimos
principes iniurias temerè & incōsīde-
ratè, ut brutà quædam fulmina, ja-
ciunt, non sunt audiendi. Papæ etiam
ipsi Regis nostri infensi adversarii in-
festiq; hostes, ea de re sentētiam, quæ

fit alicuius quidem ponderis, ferre iure non possunt, nisi omnem & legum & iudiciorum ordinē pervertere velimus. His accedit regis ad concilium provocatio, quæ iudicio cuilibet moram afferre debet: & nulli, quanquam loco, genere ac dignitate longè inferiori, in re præcipuè tâta, denegari potest. Ac nostri maiores qui toties ea ulsi sunt, quoties à Papis hæretici & excōmunicati declarabantur, id tanquam verum atq; efficax adversus omnem Paparum auctoritatem remedium senserunt ac statuerunt. Addamus & hos Reges principesque nostros Paparum censuris ex ipsorum etiam (quum ad saniores mentes redierunt) consensu & canonibus minimè obnoxios esse. Verum, ut liberius dicam quod sentio, illud procul dubio constabit, etiam si Rex, qualem obiiciunt, talis revera esset (quod Dei beneficio falsum est, idque postea probaturum me spero) iustam tamen Papæ causam non fuisse, cur nequid obsequii illi præstaremus ediceret, atque eorum, qui con-

conjuracione facta eum bello persequuntur, rebellionem comprobaret. Neque enim Papæ est ea de re quidquam statuere: Dei unius est, qui ei rei jam providit, eamq; tam claris certisq; in Ecclesia testimoniis comprobavit, ut qui cōtrà differere volet, mala mente cum veritate ipsa pugnare sit iudicandus. Dei est, inquam, reges & principes in toto mundo constituere, & quidē tales, quales ipse voluerit. Quū verò eos constituit, Deiq; vocatio certa est, non jam contrà disputare, illique repugnare licet. Id enim si liceret, nulla unquam inter homines certa, firmaque vocatio constaret. huic nimirum contra regem de hac re certamen esset, illi de alia: & qui omni virtutum genere cumulat^o multis placeret, pluribus idem displiceret. Unde in regnis & imperiis nihil unquā stabile, fixum, ratumque permaneret; sed alia atque alia subinde nasceretur mutatio & cōfusio. Regum autem vocatio certa est, nec dubitare possumus quin Deus eos nobis dederit, quum ordine & via uni-

cuiq; imperio majorum exemplis usitata ac trita illos habemus: ibi electione, alibi sorte, hîc successione pro varia variorum imperiorum constitutione. De vocationibus ordinariis loquimur. In Galliis nostris Dei vocatio in successione cernitur: quem ordinem patres nostri probarunt, suisque & regni totius rationibus opportunissimū esse senserunt: atque reges suos à Deo ipso hac sibi ratione & via dari ita agnovērunt, ut potius, quàm ei repugnarerent, pueros pro regibus suis acciperent: aliquando etiam eos, quod mirēre magis, qui nōdum nati erant, expectantes dum matres puerum enixæ fuissent: Si qui verò ex iis mente non admodum valerent, id æquo animo tulerunt, ita ut nihil illis de cōsuetā dignitate & auctoritate detraherent. Cū igitur notum manifestumq; omnibus sit, Henrico 4 regnum successionis ordine obtigisse (nemo enim in dubium id revocat) haud dubitandū nobis est, quin Deus illū nobis præfecerit, præceperitq; ut omnes illi obsequiū præstemus,

Itemus, alioqui illi^o voluntati repugnaturi. Omnis anima potestatibus supereminentibus (Apostolus ait) subjecta esto. Non est enim potestas nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinate. Itaq; quisquis se opponit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autē resistunt, ipsi sibi condemnationē auferēt. En Dei decretū, contra quod contēdere est nefas. Optandū quidem, ut principes omnes pii p̄biq; essent, sed optio in uno Deo est, qui non semper bene moratos reges nobis constituit, seu populi plectēdi cōsilio, seu quacūque alia causa ductus, pro variis iudiciorum suorum causis, quæ plerunq; nobis obscuræ & ignotæ esse solent.

Infideles verò, atq; in vera religione peregrinos & hospites, atq; ad eò illius hostes, paganos aut alios ejusmodi, dubiū non est quin Deus etiam ipse constituat, velitq; ut omnes iis subiciantur. Ad Dei enim mandata exempla etiam, quibus id probatur, multa accedunt. Nō citabo hīc omnia Apostolorū testimonia, quæ in novo testamento

*Rom. 13.**August. de civit. Dei lib. 5. c. 21. § 33.**Rom. 13. Tit. 3. 1 Pet. 2. 2 Pet. 2. Jude 1. 1 Tim. 2.*

cuique obvia sunt. Summa illuc pertinet, ut sciamus in iis à Deo præcipi, regem & eos, qui publico alicui muneri ab eo præficiuntur, principes & gubernatores honorandos esse: Ut breviter dicam, omni humanæ politiæ parendum, principum nostrorum prosperitatem optandam, votaque pro iis facienda. Illud autē de Imperatoribus & Magistratibus, qui tunc inter homines agebant, dictum erat. Nam Christus etiam ipse, ut omnē dubitationem

Matt. 22. Imperator erat, dū ait, Reddite Deo, quod Dei est, & Cæsari, quod Cæsaris. Atq; corā Pilato, qui Imperatoris nomine Judææ procurator erat, id de illo agnoscit. Illi autē omnes Pagani erant Ecclesiæ hostes, & fortasse omniū, qui unquam fuerunt, sceleratissimi principes. Sub lege, Assyrii totius orbis Monarchiam adepti, armis Judæos subegerunt. Deus populū suum per Prophetas docuit id ita ex decreto suo fieri, seque velle ut Nabuchodonosoris & filiorum ipsius imperio subjiceretur,

tur, ac pro eorum, quanquam flagitiosorum, & Ecclesiæ persequutorum salute deprecaretur. Non quòd obtemperandum iis esset, siquid contra honorem & cultum, quem Deo imprimis debemus, imperarent. In eo enim genere, honor qui Deo debetur, primum locum tenere debet, ut monent Apostoli his verbis: Præstat obedire Deo quàm hominibus. Sæcti Prophetæ, Apostoli & martyres illud etiã ad hunc modum observarunt. Ut verò cives contra Principes se cõmoveant, seditiones concitent, imperia perturbent, obedientiæ & officii erga eos sui munera abjiciant, & relinquunt, Deo certè nunquam placuit. Quòd ad exempla attinet, id semper ita usurpatum fuit. Populus Israeliticus in Ægypti regum dititione potestatiq̃ue fuit (quanquam illic tantum commoraretur ut hospes & peregrinus, non ut civis & incolahabaret) & servitutis, quavis durissima, jugum cervicibus suis impostum patiẽter tulit, nec de eo excutiendo cogitavit, donec Deus liberatorẽ si-

Act. 4. 25.

bi extra ordinem suscitasset: neque id tamē aggredi voluit, nisi cum bona regis ipsius venia. Postea captivi ad Assyrios abducti sunt, eisq; paruerūt. Christi verò tempore, & trecentis circiter ab eo annis, fuere imperatores perpetua serie pagani, & in provinciis Magistratus, crudelissimi Christianę religionis hostes, qui multos vel potius innumerales Christianos omni suppliciorū genere excarnificatos trucidarunt. Mos tamen illis perpetuò gestus fuit, nec ulli unquā Christiani obsequium illis recusarūt, etiā si potuerint: sed potius eos coluerūt, de illis honorificè loquuti sunt, tributa contulerunt, sub illis stipendia in bello meruerunt, in iudicio se stiterunt, pro illorum salute & prosperitate preces fuderunt, aliāq; o-

Euseb. lib. 4. c. 15 & 7. c. 11. *Justin. Apolog. 2.* *Tertull. in Apolog. 2.* *omnia* (ut in Ecclesię historiis, eorundēque Apologiis & testificationibus perspicui potest) obediētię *mūera* iis præstiterunt.

Quod verò de obediētia & submissione paganis debita dictū est, ad principes etiam hæreticos referri debet, si

Deus

Deus tales dederit. Non minùs enim paganus à salute alienus est, quàm hæretic⁹, cùm sit Idololatra, atq; in omnibus fidei partibus & capitibus corruptus: hæreticus verò in paucis aliquãdo. Ut ut se res habeat, divini mandati ratio utrobiq; eadem est: Uterq; enim à Deo est constitutus, quum ordine & vocatione in imperiis usitata & solenni, in rerum administrationem venit. Atque exempla ab omni antiquitate, eam semper fuisse hac de re Ecclesiæ mentem, satis ostendunt. Sub lege sæpenumero principes quidam à fide veraq; doctrina deflexerunt, in ejusque locum, idololatriam falsumque & impium cultum substituerunt: neque solùm, sed crudelissimi etiam Ecclesiæ vexatores fuerunt, ut Saulus, Achabus, Manasses & alii, quibus tamen propria & stabilis fuit regia sua auctoritas. In Ecclesia similiter Christiana fuere imperatores hæretici, Arianiani, qui hæreticis pro virili faverent, crudelissimè verò Domini Ecclesias, & pios atque orthodoxos Episcopos

vexarent: nemo tamē Christianorum se contra eos commovit. Quinetiam eorum quidam Paganus fuit simul & hæreticus, & siquid deterius dici aut etiam fingi potest, cognominatus Apostata: quo Ecclesia nullum infestiorē hostem unquam habuit. Julianus ille fuit. Imperator tamen habitus est, illiusque mandatis obtemperatum. Harum rerum exempla, eaque permulta, sibi omnia cōstant, nec ququam in doctrina fidei probè institutus contrā unquam sensit, faciendumve censuit. Prophetarum quidem temporibus Iudæi seditiones concitarunt, & ab Assyriis Chaldæisque defecerunt: sed ob id & à prophetis reprehēsi, & à Deo ipso gravissimè multati sunt. Per Apostolorum tempora perversi quidam turbulentiq; homines extitere, qui malè de Magistratibus loquerentur. At D. Petrus & D. Juda in eos scripserunt: ex eorumque verbis satis colligi potest, seditiosos illos fuisse nequissimos quosdam nebulones, qui libertate Christiana abuterentur.

rentur. Post Christi mortem Judæi idem quoque adversus Romanos tentarunt, dictitantes se esse Dei populum, ideóq; infidelibus Imperatoribus obnoxios esse nõ debere: Sed iustas gravesque Deo suę rebellionis pœnas dederunt. Anabaptistæ idem omnino ætate nostra fecere, sed satis superque perspicuum est, eos fanaticos homines & à mente alienatos fuisse. Denique quotquot senserunt, principes pietatis religionisque veræ expertes non esse colendos, illi omnes furiosi fuere, mentis impotes, iustóque Dei iudicio furoris sui pœnas luerunt. Papa tamen illud dogma suis illis bullis sacrisque admonitionibus, nostris animis inferere omnino tentat, Regem infidelem esse, & regno suo per nos demovendũ. Nempe hoc illud est Evangelium, quod ubiq; terrarũ per ministros suos Jesuitas, barbarum civilium faces, prædicandum curat: Illa etiam sunt Theologorũ Parisiensium, qui cum nostris conjuratis faciunt, decreta.

Rationes & fundamenta, quibus ad

has faciendas turbas utuntur, ea ipsa sunt, quæ seditiosi quidam Iudei, Anabaptistæ aliique principatum & Imperiorum hostes, imperiti vulgi auribus inculcabant. Proponunt rem esse indignã, Ecclesiam, quam Deus tanti facit, & populum, quem Christus suo ipsius sanguine redemptum in libertatem vindicavit, sceleratis principibus ita subiici atque auctoritatem & potẽtiã in eorum manibus esse, qui ad divexandam Ecclesiam ea impiè & crudeliter abutantur. At respondemus, satis quidem hinc causse esse, cur tanto pressi onere, vehementer ingemiscamus. Verùm respiciendus nobis Deus est, qui de eo ita statuit, qui quæ satis magnas id faciendi causas semper habet, sive pœnas sceleribus nostris debitas à nobis repetere, sive fidem patientiamq; nostram, salutis nostræ, gloriæque suæ gratia probare velit. Id quod nec gratiæ, ad quam nos vocat, nec Ecclesiæ dignitati, nec ei, quam Christus nobis comparavit, libertati quidquam obstat: quoniam

ea omnia spiritualia sunt. Addunt quoniam inde sequuturi sint casus & pericula, ac proponunt Ecclesiam gravissimis ob id incommodis & calamitatibus multatum iri, præcipuè si Principes heretici fuerint. At respondetur à Deo hæc non fieri, quin casibus & incommodis illis, quæ metuuntur, providere, eaque ab Ecclesia sua propellere facile possit. Summum quidem in eo periculum est, ne hæresis sub heretico, ut Paganismus sub Pagano, ad plures serpat, & in dies latius manet.

At D. Paulus nos docet hæc non ita evenire sine Dei consilio, oportereque internos hæreses etiam esse (hæc sunt illius verba) ut, qui probati sunt, manifesti fiant. Deus varia in Ecclesiam probationum genera immittit, non ad perdendos suos electos, sed ad eorum potius salutem promovendam, suamque ipsius gloriam propagandam. Inter eas autem probationes, hæc præcipua est, ut Evægeliū veritas aliquando ab hæresi & mēdacio invadatur: sed ex eventu qui consequitur, Deus eos qui ve-

1. Cori. II.

rē sui sint, dijudicat & patefacit, ipsius-
 que veritas quotidie magis elucet, eni-
 tescitq; magis, ut experientia probat.
 Papa Sfondratus Theologiæ valde pe-
 ritus vult videri, ejusque rei probandæ
 gratia quendā secundæ ad Corinthios
 epistolæ locū pfert, nullū consortium
 justitiæ cum injustitia, nullam cōmu-
 nionem luci cum tenebris, nullā con-
 cordiam Christo cum Belial, nullamq;
 partem fidei cum infidei esse: unde
 concludit ejiciendos esse principes,
 deque rerum administratione detur-
 bandos, qui non eandem cum Papis
 religionem profiteantur. Si Papa ma-
 jorem sacræ scripturæ cognitionē, in-
 telligentiamq; in cæteris locis non est
 assequutus, meram sanè ignorantiam,
 vel insignē potius malitiā apertissimè
 indicat. Nam ut Apostoli mens & sco-
 pus attentè consideretur, locus ille ni-
 hil prorsus ipsius sententiā juvat. Apo-
 stolus enim sæpius alibi verba fecerat
 de obedientia & obsequio, quod prin-
 cipi debetur, docueratque impieta-
 tem quæ in iis apparet (qualis in ejus
 sæculi

sæculi principibus re vera inerat) nulli
 impedimento esse debere, quo mi-
 nus illis pareatur. In hoc tamen loco
 vetat, ne impari iugo cum infidelibus
 copulemur. Nec verò à se ipso dissen-
 tit Apostolus. Nam quum præcipit ut
 principum nostrorum partes sequa-
 mur, iisque cedamus, id ad res huma-
 nas, quæ in illius imperio sunt, referen-
 dum est: Hic verò quum prohibet, ne-
 quid commerciis cum impiis habea-
 mus, id de rebus divinis, & quæ ad fi-
 dei Christianæ professionem spectant,
 est intelligendum. Corinthii, qui non
 satis animo percipiebant, quantũ ma-
 li adferret sacrificiorum, quæ idolis à
 paganis fierent, & aliarum rerum quæ
 ea comitarentur, participem & con-
 scium esse: ad idololatrias, in eorum
 viuendi ratione, inconsideratiùs sese
 adungebant, ut D. Paulus pluribus
 prima sua ad eosdem scripta Episto-
 la, ea de re differit. Illud verò erat
 iustitiam cum iustitia, lucem cum te-
 nebris, Christum cum Belial misce-
 re velle: quod fieri minimè debuit.

Deus enim maiori puritate & sinceritate colendus est, atque ab iis omnibus quæ Evangelicæ fidei, & illi, quem verbo suo præscribit, cultui adversantur, nobis discedendum. Hæc est Apostoli in eo loco sententia: ut clarius de ea nobis cõstabit, si quæ in utraq; Epistola scribit, diligenter cõferamus. At in iis quæ ad res humanas seu tẽporales attinẽt, non idem est nec sentiendum nec agendum. Nam si in illis nulla omnino esset nobis cum impiis & sceleratis, quibus mundus est refertus, habenda ratio & cõsuetudo, è mundo ipso nobis esset exeũdum, ut idem Apostolus ad Corinthios scribẽs docet: Scripsi, inquit, vobis in Epistola, ne cõmisciamini cum scortatoribus. At nõ omnino cum scortatoribus Mũdi huius, aut cum avaris aut cum rapacibus, aut idololatriis: alioqn debetis scilicet è Mundo exire. Hic idololatrẽ & infideles ipsi apertẽ nominantur. Innuit autem Apostolus ex hoc cũ rebus ad hanc vitam pertinentibus cõmercio, (veluti quum principes pagani & infideles

deles nobis regendis præficiuntur) cō-
 scientiam nostram pollui non posse,
 dummodo in nullam cum falsis illo-
 rum religionibus societate veniamus.
 Christi & Apostolorum ea fuit mens.
 Christus enim ipse Cæsari obediebat,
 tributumq; pendebat: sed in iis quæ ad
 Dei cultū resq; divinas attinebāt, eum
 non audiebat. Unde hanc præscribit
 regulam, Reddenda esse Cæsari, quæ
 sunt Cæsaris, & Deo, quæ Dei: docēs,
 hæc duo minimè secū pugnare, nem-
 pe Christianum esse Deumque cole-
 re: atque, si Dei voluntate Princi-
 pem vel Paganum nati fuerimus, il-
 lius potestati & obsequio nos totos
 submittere, vt hac ratione Dei etiam
 mandatis pareamus. Apostoli in iis,
 quæ ad res spirituales, Evangelique
 professionem spectant, asserunt, Deo
 quidem potius quàm hominibus ob-
 temperandum esse: sed in aliis, quæ
 ad vitam humanam referuntur, iis
 non inviti obsequebantur. Atque ab
 omnibus veteris Ecclesiæ Christia-
 nis id semper ita intellectum observa-

túmque fuit. Papa igitur ineptissimus est Theologus, apertéque ostendit se, dum suis monitoriis bullis ad eum, quem à Deo constitutum habemus, Regem repudiádum incitat, omni fundamento destitutum esse, cùm unicum duntaxat sacræ scripturæ locum ad suam confirmádam sententiam citet, & falso etiam citet. Debit paulò attentius secum reputare calamitates & discrimina, in quæ, dum hanc nobis doctrinam subiicit, imperia mundi coniicit. Experientia satis quotidiana comprobatur, quàm facile populi ad rebellionum concitentur, & quicquid de Principibus in vulgus spargitur, nullo iudicio moráque adhibita, libentissimè credant. Ubi semel quis dixerit principem suum sceleratum esse, Paganum, hæreticum, qui tamen fortasse & Catholicus erit & probus, factis magna & luculenta ea esse occasio putatur. An non enim de Davide in Absalonis conjuratione dictum fuit eum improbũ esse, execrandũ Deo, & detestabilem, & qui dominatum in Dei

2 Reg. 16.

Dei populum obtineret, planè indignum? Mahometem & Mahometis sectæ vindices cōstat, illud sacrū quoddā fidei axioma habuisse, ut eos principes, qui non essent ejusdē secum religionis, de sua ditione dejiciēdos esse crederent, nullo ferè alio ad bellū gerendum fundamento & argumentō freti. Nisi Papis cordi voluptatique esset, rerum omnium perturbationem & confusionem in rebus humanis videre, non ita hæc populo prædicatum irent. Verūm, ut summatim dicā, nullā hīc objectio quantumvis specie probabilis, satis magna est ad affirmandū & persuadendum, principibus infidelibus obtemperandum non esse. Nequēspiam probari etiā potest, Christianos ullam eorum, quæ de recusando illis obsequio dici contrā poterant, rationem unquam habuisse: id quod de veteribus Gallis majoribus nostris, qui & Pharamūdum, & alios reges primos paganos habuerūt, dici eodem modo potest. Christianis, qui Principes infideles adepti erant, hoc unum propo-

tum erat, ut se in Dei veritatis confessione confirmarent, atq; ad cruciatus constanter perferendos, ad magistratum suorum severitatē summa animi æquitate superandam, ad preces pro iis fundendas, & ad eorum animos omni obsequii & obedientiæ genere sibi conciliandos, inter se hortarētur. Illis verò nunquam hoc in mentem venit, ut vel minimam rebellionis suspicionem darent, vel iis, qui adversus suos principes, quippe paganos vel hereticos rebellionē molirentur, exemplo essent: nec id ab iis factum aut verè obiici aut certò probari potest.

Cæterum reges ac principes excōmunicatos nihilo est æquius de sua sede & statu demovere. Si enim sunt principes legitimè à Deo vocati, illud pro firmissimo, nec vlla ratione labefactando fundamento nobis esse debet, eos imperandi ius & auctoritatem habere: cum potestates sint à Deo cōstitutæ, quibus, ut dictum est, resisti nō debet, quæcunq; tandē causā adferri in excusationem possit. Equidem, ea
quæ

quæ nobis cum Christo eiusq; Eccle-
 sia est communio, liberorum jus nobis
 dat, verosq; & legitimos in bonorū vitæ
 præsentis (quatenus ad Deum perti-
 net) possessione, & usu etiã ipso hære-
 des facit. Verùm nulli est hoc impe-
 dimento, quin aliud præterea gene-
 ralius hominum & Imperiorum con-
 stitutionis respectu jus sit, quod eorū
 etiam, qui hujus communionis non
 sunt, interest: in eo quod Deus ipse
 hujus Mundi bona partitur, tantū o-
 mnibus seu liberis seu alienis tribuēs,
 quantum pro suo arbitrato statuit, &
 cuique proprium esse decernit. Prin-
 cipatus & ditiones eodem modo se
 habent. Nec eo nomine, quòd in ea
 communiōe simus, Deus iis nos or-
 nat. Nam Deus ea sæpe illis donat qui
 in ea communiōe nec sunt, nec erūt
 unquam. Quòd si jus illud in hoc ge-
 nere, ab Ecclesiæ cōmuniōe ut à sua
 causa non proficiscitur, sequitur profe-
 ctò hoc jus illi minimè perituum, qui
 ab hac cōmuniōe fuerit segregatus.

Excommunicatio Ecclesiasticæ disci-

plinæ pars quædã est. Ecclesiastica autem disciplina regiminis spiritualis est, quod res humanas & ad hanc vitam pertinentes nullo modo attingit: ut hujus etiã disciplinæ animadversiones & censure à civilium judiciorum pœnis multùm differunt. Nusquam scriptũ probatumq; extat privatũ quenkũ, quòd ab Ecclesiæ communionẽ abdicatus esset, bonis suis exutũ fuisse, si res probè in ea cõstitutæ fuerint. Sõtis animã & conscientiaẽ ea pœna tantùm afficit, quãdo tum civitatis, tũ privilegiorum & prærogativarum, quæ Dei filiorum propriæ sunt, tum tesserarum fœderis, optimarũq; salutis promissionũ jure abalienatum, quando etiam per excommunicationem ex Christi domicilio & corpore abstractũ se videt. Idq; ut hujus miserix (in quam se sua culpa incidisse reputat) cogitatio & horrorem urgeat, & ad resipiscendũ impellat. Ex his igitur videre est, eã pœnã bonorũ hujus vitæ privationẽ nullo modo contineri. Quòd si privati homines nec bonorum suorum possessionẽ & usum,

usum, nec alia sua jura excommunicationis vi amittunt: quæ tandem causa est & ratio, quam obrem major in principes severitas adhiberi debeat? Ad hæc excommunicatio ad tempus duntaxat vim suam retinet. Quamprimum enim reus peccatum suum confitetur, ejusq; se pœnitere profitetur, Ecclesia ex Dei mandato cū noxa liberat, communionemq; illi restituit. Si bona per eam separationē auferrentur, per cōmunionis restitutionem, bona illa in quorum possessionē alter fortasse jam venisset, restitui quoque necesse esset. Neq; enim Ecclesia omnia excommunicatorū bona tandiu sibi vendicaret, quoad resipuisset: quod fortasse in nōnullis nunquam fieret. Regi excommunicato jus regni abrogaretur: Itaq; è vestigio illud ad aliū quempiā transferri necesse esset. Monarchia enim in hoc præcipuè regno interregnum pati non potest. Rex igitur resipiscens, in integrum esset restituendus: quod quidem non ita facillè fieret, si potestas summa penes alterum jam esset. Ad-

damus familiarum & liberorum, quos etiam excommunicationis pœna tangeret, detrimentum, quanquam tamen culpæ patris nec socii nec consocii essent: quod legitimo excommunicationis usui planè repugnat. Magnæ interim in imperiis confusiones existerent, si privatis duntaxat id accideret: at si in principatū & Imperiorum iure hoc quoque locum haberet, ea certè in extremo discrimine versarentur. Nunquam hoc fuit Dei consiliū, censuras animadversionesq; Ecclesiasticas cum judiciis humanis ita commiscere, & fenestram ad cōfusiones perturbationesq; rerum patefacere. Theodosio Imperatori per D. Ambrosium sacerdotum usu interdictum fuit: ac tantam in illum severitatem vir ille pius adhibuit, ut aulicos illius clientes plurimū offenderet. Illū tamen pro suo principe semper habuit: nec in ullius mentem hoc unquam venit credere, ut per excommunicationem imperii jus abrogatum illi fuisset. Veteri Ecclesiæ nec cognitum nec usurpatum unquam

quam fuit, vi excōmunicationis imperii administrationē cuiquam eripi. Postremi Episcopi Romani hoc primi cogitarūt & ausi sunt, ut inde se principibus formidabiles redderent, eosq; sibi hoc terrore subjicerēt, suæ summæ auctoritatis ubiq; stabiliendæ gratia. At Deus id nec voluit, nec verbo suo unq̄ statuit. Itaq; patres nostri Dei voluntatis non ignari, toto studio & conatu isti Papatū tyrannidi reluctati sunt, eamq; opinionem in Bonifacio 8 hæresin vocarunt. Cumq; ita ratio cōparata sit vitæ naturæq; nostræ, ut omnes ad peccandū propensi simus, & ita graviter aliquando peccandum, ut nisi Dei virtus præstò sit, cēsoria excōmunicationis notareprimēdi simus: ecquis princeps, aut etiam vir privatus, qui modò aliquid possideret, in tanto amittendorum bonorū metu, discipline Ecclesiasticæ submittere se vellet? Quanta hæc remora, quātum etiam impedimentū esset, principibus maxime, ne se ad Ecclesiam Christianā adjungerent, si ab ea semel ob delictū aliquod abdicati,

à suo etiam imperio abdicarētur? Statuamus igitur hoc tandem & concludamus, principes per excommunicationem suo principatu & ea, quam antea in suos habebant, potestate & auctoritate nec jure privatos fuisse, nec esse privandos.

Idem quoq; de relapsis quos vocant est statuēdum. Nam etsi poenæ graviores in eos constituantur, ea tamen non debent regiminis spiritualis fines excedere. Atque Ecclesia debet ad eos, si ad se redeant, absolvendos prompta semper & parata esse: ac proinde ad ipsorum vitam ac salutem poenas referre, ob idq; lenitate, quæ in correctionibus omnibus necessaria est, severitatē temperare, ut qui in eandē culpam relabuntur, ad vitæ emendationem faciliùs attrahantur: qui misericordia eò digniores sunt, quò major infirmitas in iterato eorum lapsu videtur. Dicere autem relapsos deploratæ esse salutis, relabi hoc esset in Novati hæresim, quæ tanto omnium consensu à tota veteri Ecclesia damnata fuit. Privati homi-

homines si fortè in idem hæreseos crimen reciderint, aut alio quodam modo bis offenderint, nihilò magis sua bona amittunt, quàm si semel tantùm offendissent. Probandum esset aut locis ex sacra scriptura depromptis, aut idoneis aliquot exemplis, aliam quandam ob principes legem constitutam esse: quod nusquam, nisi in Papparum confistoriis, reperietur, ubi hæc perturbationes & confusiones ad principes opprimendos nullo nec auctore nec exemplo conflant. Subditorum in suos principes officia ejusmodi omnino sunt, cujusmodi liberorum erga parentes, servorum erga Dominos, & uxorum erga maritos officia esse solent. Deus enim hæc omnia uno legis mandato summatim complexus est, quo præcipit parentes honorandos esse. Nunquam verò visumve auditumve fuit, ut ob unicam religionis causam & eas quæ inde accidunt mutationes, uno ad fidem vocato, altero in infidelitate permanente, illo in Ecclesiæ cõmunionem hærente, hoc ab illa separa-

to, ulla fiat conditionis mutatio, ita ut filius è patris potestate emancipetur, servus ex Domini Imperio manumittatur, uxor mariti auctoritate solvatur. Nam contrà liberis citra ullam omnino exceptionem præcipitur, ut parentibus obediant. Apostoli etiam censent, ut fideles servi in fide & officio erga Dominos suos maneant: fidæ verò conjuges maritis suis subditæ perpetuò sint. In principum autem imperio & potestate, qua ceteræ omnes comprehenduntur, mutatio minùs etiam probanda est, quippe multò magis periculosa & lubrica. Porro ego, priusquam huic sermoni finem faciam, præclarum hoc majorum nostrorum facinus hîc addendum putavi, ut quid illi de hac Paparum doctrina senserint, planè intelligamus. Papa Urbanus I I Philippum I excommunicare in animo habuit, & postea Paschalis Ludovicum Crassum. Papæ his fundamentis nitebantur, quòd illi reges flagitiosi essent, ideòque digni,

gni, quibus regnandi jus ac potestas adimeretur. Tota Gallia, cui hoc erat inuisum & inauditum, adversus sedem Romanam vehementer irritata fuit, illique omnes, qui Papæ causam tuebantur, durius accepti sunt. Id perspicui potest ex Ivonis Carnutensis Episcopi ad Papas literis, quibus eos monebat ut consilium suum mutarent, ne gravius aliquid in se statui sentirent.

Quum verò ejus temporis Scriptores *Abbas Sigebertus.* de Gallie adversus Papas accensæ causis loquuntur, hæc commemorant: ea Paparum verba, novitatem esse aut hæresim, quæ antea nunquam in mundo extitisset, per quam scilicet populus doceretur, principibus sceleratis nihil prorsus obedientiæ & obsequii præstari debere: & quanquam fidelitatis sacramento illis obstrictus esset, omni tamen erga eos fidelitate solum ac liberum esse: nec perjuros eos esse habendos, qui à suo rege ad alium quemlibet desciscerent. Immò verò,

quicumque Regi pareret, pro excommunicato existimandum: contra, qui facinus aliquod adversus regem pararet, omni injustitiæ & perfidiæ crimine absolvendum. Historia nominatim hæc refert, ut doceat, quanto pere doctrinam ejusmodi, quam Papæ in totum orbem spargerent, & disseminarent, exhorruerint, & quòdnam esset istarum excommunicationum, per quas principes omni dignitate & auctoritate spoliarentur, & cives ad seditionem concitarentur, fundamentum. Verùm tam multis gravibusque Ivonis admonitionib⁹ Papæ nihilo sapientiores & meliores effecti sunt. Eadem enim omnino doctrinam Sfondratus Papa per suas Bullas nobis obtrudit, ad institutam hæc rebellionem confirmandam. Ea doctrina jam inde à Philippi primi ætate, nova, atq; adeò à nostris majoribus hæresis esse dicebatur. Res verò gravior est, quàm ut temerè Bullis fides habeatur, in quibus nihil quidquã adfertur, quod aut vero ullo sacræ scripturæ testimonio
nita-

nitatur, aut certo aliquo veteris totius in suis omnibus ætatibus & partibus Ecclesiæ usu confirmetur. Sfondratus equidem nescio quas Paparum cōstitutiones nobis inculcat: at nos solidas & expressas Dei ipsius constitutiones & placita postulamus. De Sanctæ etiam Sedis reverentia verba facit: At est alia sedes, cui summam observantiam debemus, longè sanctior, apud quam omnes sistendi sumus, nempe Christi tribunal: ex quo cōsilia & decreta nobis sumēda sunt, ut ne à recta vivendi ratione aberremus. Idem agit de præstanda Ecclesiæ obedientia: rectè: id etiam ipsi desideramus. Sed vera Ecclesia docet, vni Deo, cui ipsa in rebus omnibus cedit, seq; totam submittit, parendū esse. Edicit suis omnino mandatis parendum esse, cæteris omnibus, quibus studium, amorem, honorémq; & observantiā debeamus, postpositis. Et quis tandem Sfondratus iste est, cujus imperiis cæterorum omnium Imperia postponi, cujus Bullis Dei etiam ipsius, qui aliter omnino

præcipit, mandata subiici debeant? Atque hæc, quòd pluribus alibi explicata & illustrata fuerint, paucis tantùm hîc attingere volui: quæ tamen, licet paucula, ad eas dubitationes quas Papæ Paparumq; clientes Jesuitæ, harum quibus jactamur tempestatum concirandarum ergò simplicium animis injecerunt, penitus tollendas, satis magna, mihi quidem videntur: quamquam Rex noster divina gratia talis, qualis ab iis fingitur, non sit nec Paganus, nec Hæreticus, nec excommunicatus, nec Relapsus, si diligenter omnia, ut in re tanta decet, ponderentur.

Rex equidem Paparum doctrinæ fidem non habet, seque prorsus ab eorum consortio & communionem segregavit: Sed patres nostri docuerunt eos omnes qui Papis nō credunt, seque dum inordinatè se gerūt, ab iis separāt, non esse propterea hæreticos. Papam autē indecorè se gerere nemo nescit. At tam multis jam sæculis pii clariq; viri id conqueruntur ac deplorant; tota
Chri-

Christianorum gens eum accusat, & aliquando, si Deus dederit, re tota sapienter & accuratè disceptata, illum ipsum damnabit: quantumvis id refugiat, & suis omnibus quas ubique terrarum commovet, procellis, furiosisque consiliis impedire conetur. Sunt quædam religionis capita, in quibus Rex ab Ecclesia Romana dissentit: non propterea tamen cõperietur hæreticus, si dispiciatur, in quibus & quomodo in iis se gerat, & quid profiteatur ac testificetur. Hæreses, (ut ex hæresibus quæ veterem Ecclesiam excuerunt, videri potest) versantur aut in Trinitatis materia, aut in Christi mediatoris nostri persona, aut in illius officiis, salutisque rationibus, aut in Ecclesiæ definitione & natura, aut denique in iis, quæ ad scripturæ sanctæ veritatem & auctoritatem labefactandam spectant. Regis fides super his capitibus omnibus examinetur, nihil causæ reperietur, quamobrem hæreticus sit habendus. Nec Paganus est, nec Judæus, nec Mahometista:

quin falsas illas impiasque Religiones
 omnes ex animo detestatur: illum dū-
 taxat pro vero & unico Deo habet quē
 Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque
 Israëlitica Ecclesia ob omni ævo co-
 gnovit, venerata est & coluit: Illum,
 qui Mosi legem dedit, & per Prophe-
 tas cum patribus loquutus est: quique
 postremis temporibus sese in Christo
 Domino nostro manifestiùs nobis pa-
 refecit. De sancta Trinitate credit, quod
 quid ab universis conciliis de ea defi-
 nitum decisumq; atque summam A-
 thanasii symbolo comprehensum fuit.
 Ut id etiam, quod de Christo Media-
 tore est traditum, quem esse credit &
 agnoscit verum & in æternum prædi-
 candum Deum, simul & verum ho-
 minem è Virgine Maria natum. Per-
 suasumq; habet, eum, quē admodum
 à Deo constitutum ab omni ævo fue-
 rat, ita etiam redemptionem nostram
 omni ex parte explevisse, solūq; no-
 bis & salutis & æternæ vitæ causam au-
 ctoremq; esse: ac nos ipsius, ut in Evan-
 gelio docetur, per fidem participes
 fieri.

fieri. Ecclesiam Catholicam, & extra
eam nullam esse salutem, credit, pre-
cibus votisque omnibus in ea ad extre-
mum usque vitæ spiritum manere exo-
ptans. Sancta etiam sacramenta, pro-
ut à Christo fuere instituta, credit. Po-
stremò sanctam scripturam, certam
Dei veritatem esse, eaque omnem do-
ctrinam nobis necessariam contineri
credit: atque, quod tum ad salutem cõ-
sequendam credendum, tum ad ob-
servantiam quæ Deo placeat exhiben-
dam præstandum sit, non aliunde pe-
tendum esse. Atque eorum, quæ & Rex,
& ejusdem cum eo religionis homi-
nes tenent, ut ex eorum scriptis abun-
dè constat, hæc summa est. Rex itaque
his fretus & confisus, impias omnes
Arrianorum & Manichæorum, item-
que aliorum omnium hæreses, quæ
cum à sacris Ecclesiæ doctoribus re-
futatae, tum sanctorum Conciliorum
decretis una voce & consensu damna-
tae fuerunt, ex animo etiam damnat.
Controversiæ, quas cum Romana Ec-
clesia habet, eiusmodi sunt, ut siquid

errat, in hoc maximè erret, quòd cõcedere patriq; nõ possit, ut, vel hominibus vel rebus ullis creatis, præterquã Deo, cultus religiosus tribuatur: ut Christus non solus ad Deum nobis sit via & aditus, sed quispiam alius illi adjũgatur, & in nostræ salutis causis quidquã aliud habendũ sit, quàm unicũ Christi mortis & passionis, atq; ejus quam Deo patri præstitit, obedientiæ meritũ: utq; alius quisquã gratus Deo cultus censeatur, quàm qui ab eo in sacris scripturis fuit præscriptus & cõstitutus. In his omnibus si quis sit error, in eo duntaxat est, quòd omnia Deo uni, nihil autem hominibus tribuat. Ejusmodi autẽ error, si tamen error habendus est, non potest esse hæresis. Atq; hæc de controversiarum materia dicta sint.

Quomodo autẽ in his rebus se gerat, omnibus compertũ est. Neq; enim aut pertinax est, aut aliqua vel arrogãtia, vel malitia, vel pravo perturbandæ Ecclesiæ affectu ducitur: Papa in suis Bullis ait eum per matrem jam inde ab infantia hæresi imbutum fuisse: at, vel

at, vel hinc eum talem non esse male
mente, & insolenti ac voluntaria ever-
tendæ Ecclesiæ alacritate, manifestò
colligitur. Ac Divus ipse Augustinus
eos, qui sic à parentibus educati & in-
stituti fuerint, magis excusandos esse
tradit. Papa eorum meminit, quæ ne-
fastis illis D. Bartholomæi diebus illi
acciderunt, illiusque abjuramentum o-
mni colorum & exornationum gene-
re exaggerat, multa simulans, & veris
falsa consultò admiscens. At dies illi ita
nobiles sunt & insignes, ut unica vio-
lentia recordatio pro justa defensione
illi esse possit. Nihil ea de re amplius
dicã. Dira illa fuit & inaudita Tragœ-
dia, quam Deus pro sua bonitate huic
regno diutius nō imputabit. Equidem
rex multa tunc admisit: religione sua
ejurata, Romanã se amplecti professus
est, Missæ interfuit, Romã misit, vera
hec omnia sunt. Sed vi ad act^o hec facie-
bat omnia, cum p̄bi ac fideles servi in
ejus sinu atq; amplexu trucidati fuis-
sent, ipse quoq; in summo capitis discri-
mine quotidie versaretur, & in arctis-

simam jam captivitatem detrusum se
 & compactum videret. Illius adole-
 scentia, perpetuæ adversus ea quæ per
 vim ageret testimoniationes, mandata,
 quæ ad populum suum Bearnensem
 clandestina denunciatione pferenda
 curabat, viæ & rationes ex istis se la-
 queis extricandi toties captatæ ac ten-
 tata, & quæ primum evadendi oblata
 fuit, arrepta confestim occasio, vim illi
 factam fuisse, & quæcunq; tunc tem-
 poris faceret, ea vi coactum & præter
 voluntatem fecisse satis cõprobarunt.
 Metus ille fuit in prima & teneriori æ-
 tate incussus, & eo imminente pericu-
 lo, quo nullum aliud majus excogita-
 ri possit. D. Petri abjuratio non est illi
 jam ulli probro & dedecori. Nam for-
 mido, qua fuit correptus, eam extor-
 sit, & illum ad peccatum etiam longè
 gravius, audita unius ancillulæ voce,
 adegit. Verùm id factum illico acerbè
 deploravit & lamētatus est. Ergo pec-
 catum per metum admissum, culpæ
 excusationem in alio meretur, nō pro-
 brum & damnationem, ut Papa de
 prin-

principe nostro pronūtiat. Infirmetas hęc est, animiq; imbecillitas, quā Deus pro sua immensa misericordia tolerat. Quin apud homines, siquid gravioris pœnæ aut infamię metu factum fuerit, id ex legibus nominatim ad eam rem latis, pro infecto habetur, nulliq; pœnę obnoxium esse censetur.

Papa regē præceptis ad religionem necessariis abundè instructū fuisse proponit. At ut probè aliquē instruas, gladius illi non intentatur: sed ter quaterque cum lenitate summa de officio admonetur, ut Apostoli nos docent, nulla vi illius conscientię facta. Rex igitur de Papa, à quo hæreticus, & relapsus declaratus fuit, identidē quæret, quid officii tum ipse, tum ipsius decessores hîc præstiterint: quando testimoniis è sacra scriptura petitis hæreseos cōvictus damnatusq; fuerit: quando tutus suis ministris accessus patuerit, ad familiariter coram se cum Sorbonicis doctoribus disputandum, unde sibi de suo errore apertè constaret. Quod enim Papa objicit, regis mini-

stros illic adfuisse, ita quidē se res habet. Misellus quidam & verè miserā-
 dus minister, nomine Hugo Suræus,
 aliās Roserius Parisinam carnificinam
 fugiens, ab hostibus captus, Lutetiam-
 que retractus præ metu religionē ab-
 juravit, & sese ad eorum nutum arbi-
 triumque & dicturum & facturum om-
 nia promisit. Is ad Regem perdu-
 ctus, Doctoribus Sorbonicis assensus
 est. At postea culpam suam, libris in
 eam rem æditis palam agnovit, atque
 à Rege, ad quem pervertendum & in
 errorem inducendum adhibitus fuisset,
 veniam petiit. Fuit hæc igitur par-
 tis utriusq; collusio, non verum ac pi-
 um colloquium ad docendū accom-
 modatum. Rex igitur nihilo sapien-
 tior ab illis factus, in iis quæ à pueritia
 didicerat & crediderat, cōstanter per-
 mansit, quippe præclare se ac piè pa-
 rentum cura institutum fuisse, ac pu-
 rioris religionis fundamenta optimè
 jecisse persuasus. Neq; ulla mala men-
 te pravæque conscientia in eo perse-
 verat, quasi aut novitatis studio, aut
 quæ;

quadam contradicendi libidine ductus. Molestiæ & ærumnæ, quas tantum diu pertulit : negotia & impedimenta, quæ illi adhuc à cõjuratis tanta pertinacia inferuntur : hostium prava consilia & assiduæ interpellationes, amicorumq; importunitates, id satis confirmant : à quibus omnibus posset semel omnino se vindicare, religioni suæ renuntiando, nisi Dei offendendi, amittendæque salutis metus eum perpetuò moneret, ne invita & repugnante conscientia quidquam faciat : sed potius meliorem, si qua usquam extat, & quam à nemine hastenus accepit, institutionem exspectet. Præterea in hisce de religione controversiis non solus requiritur errorum, qui eam occuparunt, ac deformarunt, reformationi provideatur : Bona pars Christiani orbis idem ipsum cum illo postulat, & adversus Papam, qui rei tam necessariæ obstat, uno ore proclamat. Nemo ferè jam existit, qui non multa in Ecclesia peccari fateatur, idq; vehementer conqueratur &

deploret: qui non horribilem & prodigiosam in Clero confusionem corruptioneq; videat, & qui institutionem ac disciplinã illã quæ ad sacerdotum quæstum & avaritiam omnino accomodata fuit, frequentiore & fideliorẽ, per quã necessariam esse non censeat. A multis jam sæculis, permulti præstantissimi doctrina & pietate viri in hoc etiam regno, ut D. Bernardus & alii complures, libros in lucem editos querelis & expostulationibus obitas labe & confusiones refertos nobis reliquerant. Hęc omnia regis causæ inserviunt, qui nihil aliud vehementius desiderat, quã illud venire adesseque tempus, quum tot tantaque vulnera per legitimum piumque concilium sanentur, ac sancta totius Ecclesiæ recõciliatio summãq; omnium concordia fiat: testificans ex animo ac profitens primũ se iis, quæ illic summo omnium cõsensu & sacrarum scripturarum auctoritate decreta constitutaq; fuerint, libenter obtemperaturũ. Nullãq; re omnino in his tam diuturnis

turnis & infestis, quibus vexatur, bellis æquè offendi & angi, atq; lôgâ illâ, quæ tum percipiendæ ex sacro illo concilio utilitati, tum perficiendæ illi, quæ se regni sui statim initio ea de re obstrinxit, promissioni affertur, tarditate & morâ. Quum hæc omnia in rege considerabuntur, atque ex adverso dispicietur, quis sit habendus hæreticus, uti quidem in sacris scripturis describitur, & à piis Ecclesiæ doctoribus definitur: Ex iis profectò nec constabit nec probabitur, regem hæreticum esse. Siquis error inesset, humanus ille error esset, quo qui tenentur, nec deplorati nec ab Ecclesia abdicati censendi sunt: Ideòque apud eos ex D. Pauli doctrina adhibendæ sunt cum omni animi lenitate admonitiones, non autem ea, quæ hodie intentatur, violentia.

Nec verò rex noster ex iis, quæ Sixtus Papa illius adversarius edidit, vlllo modo habendus est excommunicatus, ut jam antea docui. Et quidem Patres nostri ex historiis, quæ com-

memoratae sunt, satis ostenderunt quid de Paparum Excommunicationibus sentire debeamus. Responsiones à doctissimis viris ad Sixti contra Regem excommunicationes, unà cum multarum Nullitatum declaratione hodie extant, eaq; ita eruditè compositae & ad rem praesentem appositae, ut ad Regem non apud Deum tantum, sed apud omnes homines, qui modo sincere iudicare volunt, absolvendum, omnique culpa liberandum momenti satis habere videantur. Magna Deo immortali habenda est gratia, quòd in Papae potestate non sit, eos qui in libro vitae inscripti sunt, ex eo expungere. Quòd si Papa idoneus Regis nostri Judex esset, suamq; jurisdictionem ad eum usque ac minimum etiam hujus regni incolam proferre posset, quod profectò non potest: si iudicium in Seniorum, ut Deus praestituit, cœtu factum fuisset: si justa eum damnandi causa extitisset: si actionum ex verbi divini regulis, & canonibus etiam antiquis via & ratio in iudicando observata

vata fuisset: si legitime excommunicationis fines propositi, rectaque & ejus qui peccavit salutis, & utilitatis Ecclesiae studia adhibita fuissent: si Ecclesia rectè congregata rem assensu suo comprobasset: Postremò, si Dei verbum in tota illa actione præcipuum locum obtinisset, fuissetque pro regula: ex his quidem certè omnibus excommunicationem rectè factam fuisse constaret. Sed horum omnium nihil quidquam usurpatum observatumque fuit. Consilia adversus Galliam nostram quotidie inita: inveteratum adversus reges ac principes nostros odium: indignatio, in quam erumpunt, quòd amplitudinem suam in hoc regno cum summa potestate nondum stabilitam esse videant: coitiones & pactiones, quas cum externis hostibus habent ad prodendum ipsis trandendumque hoc regnum: ut uno verbo dicam, furor & nocendi, perdendique omnia libido, solæ fuerunt veræque aliis Papis causæ cur hæreseos sententiam & excommu-

nicationem in superiores reges, & in ipsum etiam Henricum Regem, defunctum, pronunciaverint, & eâ quidem impudētia, ne impietate dicam, ut nihil suprâ. Hodieq; ad eò illis ipsius caussis adducti, suas ad nos bullas emittūt. Hoc verò planè nihil aliud est quàm stomachosum ac perversum & regiam gentem opprimendi, & regnum simul totum evertendi propositum. Religio autem quam illi admiscent, prætextus tantummodo est, ac mera simulatio.

Sfondratus contumeliosè nobis de rege loquitur, quali eum nos in hoc regno melius cognitum non habeamus, quàm ille in suo Capitolio. Ait eū, quia datam fidem fregerit, perfidum esse, nec fidem illi unquam habēdam. Væ tibi impure Sfondrate, qui tibi já-jam impendente, qua totus exentereris, ruina crepans, tam dirum tuæ acerbitatis virus in tantum principem eruētes, & evomas: qui contra Dei mandatum populi Principi, atque ad eò Gallix regi maledicere audeas. Dicis eum fidem violasse. Idem & grassator

Exod. 22.

tor aliquis diceret, si arrepto, exertoq; pugione promissum aliquod à quovis alio extorsisset, quod ille postea, quippe aut contra Deum, aut contra Rempublicam, aut contra bonos mores factum, perficere nollet. Non repetam quod jam dixi, de vi, quæ Regi incussa fuit. Promissis ita extortis nemo ullo aut pacto aut jure obligari potest: ubi autem nulla est obligatio, fidei quoque violatio nulla est. Si Rex putavit se contra Deum facturum, id præstans quod metu coactus promiserat, nunquid promisso suo stetit, Deum cōvictus conscientia offensurus? Cuinam potius fide & promissi religione obligatus tenebatur, quàm Deo? Longiori & accuratiori patrocínio non est híc opus. Regis fides & integritas satis spectata est & cognita: nec perfidus ullo modo dici potest, ut eum Papa nominat. Ex multis magnisque illius virtutibus, quarum omnes testes sumus (& quas infestissimi etiam illius hostes fateri & prædicare coguntur) hæc maxime una elucet, quòd in suis dictis

promissisque omnibus servandis, in iis sit numerandus, qui candore, firmitate, constantia, & integritate maximè excelluerunt.

Sfondratus cōtumeliis & calumniis quàm Apostolicis virtutibus fœcundior, addit regem Ecclesiæ hostem esse: Rex autem nullam unquã id suspicandi causam dedit. Armis aliquando sese propugnavit: sed legitima quidem propugnatione id fecit adversus eos, qui jam tum regiam stirpẽ adoriebantur, attractis ad suam causam sub religionis nomine regibus etiam ipsis, qui insidiosas eorum artes, occultaq; & impia consilia nõ satis tunc animadvertēbāt, ut ea postea, sed serò & magno suo damno animadverterunt, compertaq; penitus & perspecta habuerunt. Verum Deus sua providentia hostium regis animos aperuit, & quõnam zelus ille speciosiq; religionis prætextus spectarent, omnibus patefecit & illustravit. Quare hoc bonorum omnium virorum iudicio certum & manifestum semper erit, regem suosque injustè lacerassi.

cessitos iuste quidem se interdū propugnasse, Ecclesiam verò oppugnasse nunquam: hōsque pro sui principis salute, & pro sola Galliæ, proindeq; Ecclesiæ cōservatione arma cepisse. Nec in tanta animorum contentione, irarūmq; æstu testatum probatumq; usquam reperietur, Regem ullius hominis conscientiæ vim attulisse. Ut hodie etiam, ex quo regni clavum tenere & gubernaculum Rei publicæ tractare cœpit, tanta humanitate & lenitate cum clero ubiq; locorum egit, ut satis hinc probet se de molestia ulli omnino homini ob religionē exhibenda nullo modo cogitare. Accusatur, quòd sacerdotiorum fructus iis qui pro ipsius dignitate & salute arma ceperunt, largiri soleat. At hæc temporum culpa est, non illius: qui non voluntate sua, sed belli necessitate coactus hoc agat: atque magis in eos, qui arma contra se gerunt, quàm in reliquos, idque maxima prudentia & æquitate. Prisci Reges, ut accepimus, certum hoc & exploratū habuerūt, licere

sibi horum fructuum partem in sustentandis belli sumptibus impendere, si ea esset regni, rationumque illius necessitas, ut fieri aliter non posset. Publicæ verò rei necessitas tanta est hodie, ut major certè antea nunquã fuerit, aut in posterum esse unquam possit. Si eam ob rem Ecclesiæ hostis declarandus videtur: idem quoque de superioribus Regibus habendum ac docendum erit. Si qua tamen culpa hæc est, ea profectò ipsius hostibus, qui illum eò necessitatis compulerint, assignanda est. Quid sit Ecclesia, novit, & quantopere Deus eam principibus commendaverit, nō ignorat. Ex multis illius optatis hoc non est postremū, ut his bellis cōpositis summa temporum exoriatur tranquillitas, & animorū consensio, per quam conciliū congregare tutò liceat, ubi apertè vereque patefacere omnibus possit, quo amore Christianam Ecclesiã prosequatur, & quo studio atque animo illius dignitatem & commoda curare, atque adeò pro sua quidem facultate, augere velit.

Papa alio argumento in suis Bullis utitur, quo probet regem nostrum non esse legitimū regni successorem: Itaque à regni administratione repellendum. Argumentum è cladibus & calamitatibus, quibus in hoc regno tandiu afflictamur, sumptum est. Argumenti fundamentum hac præcipuè, quæ his verbis ab eo cõsignata est, propositione nititur. *Ubi Deus colitur, adversitas nõ habebit effectum, & contrà: Ubi adversitas locum & effectum habet, ibi Deus non colitur.* Dei autem cultui nullum inter nos locum esse ita vult inde intelligi, quòd regem legitimū & Deo earum, probatūmq; non habeamus. Usuenit sanè Sfondrato nostro, ut hac in re in eandem temeritatē inciderit, in quam alii complures, qui de calamitatibus & vexationibus quas Deus immittit, longè aliter senserunt quàm deceret. At primū quum ait, Ubi res adversæ vigent & urgent, ibi Deum non coli: Ea propositio, quæ ex publicæ calamitatis caussarū ignorance proficiscitur, falsa est: ut & altera huic cõtraria æquè

falsa est: Ubicunque Deus colitur, res
adversas nullum locum, nullam etiam
vim habere. Id enim falsissimū esse per
vetus ætatum omniū experientia con-
vincit, & Dei quoq; ipsius ea de re de-
cretum. Deus alibi non colitur, quàm
in Ecclesia: ipsa tamen Ecclesia durio-
res rerum adversarum effectus ac fre-
quētiores hīc sensit: Ei sorti conditio-
nique quamvis acerbæ Deus eam ob-
jecit ac subjecit. Quemadmodum et-
iam optimi quique, & qui Deū purio-
ri mente coluerūt, ut Prophetæ, Apo-
stoli, & clarissimi alii Dei servi, gravio-
ribus usq; casibus expositi fuerūt. Con-
trà patet, adversitates minora effecta
habuisse (ut ita cum Sfondrato loqua-
mur) in improbis, in quib. minor Dei
metus, illiusq; colendi studium minus
appareret. I nunc, & ex Sfondrati pro-
positione, quid hīc sentiendum statu-
endumque sit, conclude: Inde profe-
ctò & Ecclesia & optimi omnes impie-
tatis damnabuntur: improbi verò om-
ni culpa soluti, absolventur. Ita nimi-
rum olim de Davide, de Jobo & piis
aliis

aliis viris, atq; adeò de Christo ipso judicari solebat. Interim tamen non inficiabor, peccata nostra & non valde religiosum, quem Deo in hoc regno tribuimus, cultum calamitatum, quibus adeò vexamur, causam esse. Nobis enim omnibus in Dei conspectum est prodendum, ut judiciũ illius subeamus, damnationiq; nos ultro ipsos subjiciamus. Impietates & blasphemia, iniqua hominũ judicia, homicidia, & civium trucidationes, libidines, & in omnibus regni partibus cõfusiones hanc regni labẽ atq; eluviem, hanc etiã miseriarum & malorũ Iliadem in nos justo Dei judicio invexerunt. Verũm cùm tam multis magnisq; flagitiis Deũ offenderimus, cùm etiam & superstitione & impio cultu eũ irritaverimus, nulla certè ratione pro calamitatũ nostrarum causã id habendum est, quod nõ modò non peccatũ est, sed etiã unum ex præcipuis illius, quã Deus de nobis exigit, obedientia caput, nempe regi à Deo nobis constituto parendum esse. Quanquam verò hoc etiam iis assen-

tiremur, Deū aliquando in populos animadvertere ob malos principes, qui in iis dominatum tenent; non inde tamen consequeretur, quod Sfondratus contendit, regem, qui jam nobis præest, illegitimum esse. Regū enim peccata (ut iniustitia, crudelitas, & gravissima alia facinora, quæ Deus aliquando in populos derivare solet), efficere nō possunt, ut reges sint illegitimi, ac digni, cōtra quos populi conjurent, cōsque de sede sua deturbent, ut antea docuimus. Judicia hæc sunt ejusmodi, ut Deo ipsi disceptanda omnino ac decidenda permittere debeamus. Reges qui olim Dei populo regendo præferti erant, plerunque fuerunt Idololatræ, vitæque vitiosa & flagitiosa præditi. Ideoque Deus nō in illos tantum sed in subjectos etiam eorum imperio populos iræ suæ tela cōjecit. Nunquid tamen in ullius unquã mentem venit dicere, eos reges qui casus & clades suis sceleribus in populū attraherent, nullum jus potestatemque dominandi habere, populóq; imperatum hinc fuisse,

fuisse, ut obsequium erga eos exueret? Interim hoc necessariò non consequitur, si populus plectatur, id ad regem tanquam auctorem referendum esse, cum ejus rei causæ in populo ipso verè inesse possint. Qualia rogo Ezechie tempora fuerunt, quum tota regio ab Assyriis funditus direpta, vastataque fuit? Quale etiam Josiæ regnum, si calamitates illius expendantur? Veruntamen maxima piis illis regibus facta fuisset injuria, si quis ita, ut Sfondratus, argumentatus fuisset. Nempe, ubi res adversæ vigerent, ibi Dei cultum & frigere & penitus jacere: & quia populus Ezechiam Josiamque principes ac moderatores suos haberet, ideo Deum non coli. Sfondratus igitur calamitates nostras procul hinc videt, de his fert sententiam, easque nobis exprobrat: sed inconsultò & temerè. Si ad Deum respiciamus, satis magnas nos affligendi causas habet: sin, ad homines quod attinet, proximæ causæ inquirantur, nulla sanè major est, & quæ tot malis nos oppresserit, quàm Papa-

rum superiorū & Sfondrati ipsius futores, qui nobis universam hanc conjuratorum factionem conflare, illisque Galliam nostram bellis exitialibus vastandi facultates antea suppeditarūt & etiamnum suppeditant. Papæ tantummodo longissimè à nobis, rebusque nostris absint, nos omittant, nos vexare, res nostras quæ ad se nihil attinent, curare desinant: dicto citiùs miseræ nostræ desinent.

Ne multa, Papa quicquid volet de rege nostro effutiat (pro eo more quo Papæ principum nomen contumeliis lacerare solent) Nos regem nostrum satis notum exploratumque habemus, & locupletes eximiarū, quibus Deus cum cumulatissimè ornavit, virtutum testes sumus. Prisci reges illius decessores à suis semper celebrati, & summis laudibus honorati fuerunt, quantumvis Papæ illorū famam suis fulminibus obscurare & inquinare conati sint. Hic verò, qui ab eadem stirpe nobis à Deo est datus, illorū dissimilis minimè nobis videbitur: etsi Papa aliam
de il-

de illo animis nostris opinionem injicere nitatur. Si quis contra contendat atque asserat, hujus & superiorum regum facta inter se differre, quòd tunc temporis de religione non ageretur: Dicam in patrum nostrorum contra Papas cõtionibus aliquam religionis mentionem factam semper fuisse. De aliquo privatim capite non dimicabatur: sed de eo quæstio erat, quod Papæ tanquam religionis totius fundamentum statuunt, nempe de summa illa, quam in universum orbem sibi arrogant, auctoritate, per quam cõli ab omnibus, moremque sibi geri velint. Nam si hoc non maneat, fixumque sit, Papa in suis canonibus sepe declarat nullam usquam gentium religionem superesse. At patres nostri ei sententiæ toto conatu obnitebantur. Qua quidem re Papæ adducti, tanquam de religionis summa omnino ageretur, in sua quam adversus eos ferebant sententia, hæreticos, schismaticos, Ecclesiæque hostes nuncupabant. Ut verò apertius docerent,

ob istam obedientiæ & obsequii recu-
sationem, omnem è Gallia religionem
planè sublatam esse, suis interdictioni-
bus vetabant, ne templorum januæ
aperirentur, ne ullus Dei cultus ob-
servaretur, ne ulla sacramenta usurpa-
rentur. Contentio igitur in hoc capite
versabatur, quod Papæ fidei articulum
vocant, & religionis universæ funda-
mentū. Et quidem tota illa inter Papas
& protestantes, dum ad concilium ap-
pellant, orta jamdudum controversia
in hoc maximè uno cōsistit. Nam hac
parte controversiæ dirempta, Papæ vi-
delicet auctoritatem minimè esse tan-
tam, quantam sibi sumit: Deo uni, ut
Domino summo in sua Ecclesia auscul-
tandum & obtemperandum: Papam,
omniaq; illius mandata & decreta san-
ctarum scripturarum normæ submit-
tenda esse, eadē operâ reliquæ omnes
controversiæ discussæ sublataq; pror-
sus erunt. Verùm, cur ex religionis
controversiis hîc verba facimus, cū,
ut jam omnibus perspicuum est, de re-
gno quod hostes invadūt atq; usurpāt,

agatur: religio autem merus tantummodo sit prætextus? Cōcludamus igitur, inter hæc nostras de quib⁹ hodie ita digladiamur, & inter eas, quæ patri-
bus nostris cum Papis intercesserunt, cōtroverfias, seu in Papatū, qui bello nos persequuntur, consilio & proposito, seu in eorum personis, seu in regis quem Deus ex sacrosancta regni lege nobis præficit, caussa, nullum omnino discrimen, nullam planè dissimilitudinem interesse. Ac proinde nullum opportunius & melius consilium in rebus prorsum similibus, à nobis capi posse, quàm si ad patrum nostrorum exempla confugiamus, nosque totos ad eorum prudentiam, animique magnitudinem & constantiam conformemus.

CONCLUSIO.

A MPLISSIMAM hic locus & valde luculentam admonitionis ad omnes hujus regni ordines mihi daret materiam, per quam, priusquam dicēdi finem facerem, eos ad caussam hanc

pro communi dignitate & salute contra Papam & conjuratos suscipiendam exhortarer: nisi animi ampla quædam & splendida propositio passim in multis ita eluceret, ut acrioribus ad eos animandos incitandosq; stimulis nihil amplius opus esse videatur. Si ulla unquam causa certas divinæ vocationis notas habuit, quibus freti ad eam recta cōscientia propugnandā aggredieremur, hæc quidem certè est. Ubi primum privatorum aliquot hominum quies in aliquo principatu ab externo quopiã hoste interrupta, aut populi aliqujus libertas tantulū attentata fuerit, aut Deus aliquam aliam ob causam ad arma vocaverit, continuo ab universis accurritur, idq; persuasissimū & exploratissimū omnibus est bellū tunc legitime geri. Quæ verò ad bellū justè & legitime suscipiendū, atq; tum ad vitam, tum ad facultates omnes in illud pfundendas nos movere possunt, ea omnia ad hanc profectò causam concurrunt. Hispanus aliiq; finitimi hostes nos aggrediuntur, invadūt, hostiliter petunt, oppres-

oppressuri nos, & si possint, everfuri funditus, quanquã nullam in nos juris speciẽ, nullam etiã id tentãdi caussam habeant. Infert vim Papa, quẽ nihil offendimus, qui cõtrã maximã sui splendoris & amplitudinis partẽ, acceptam nobis meritissimò referri debet: qui etiam pacis inter nos cõciliandæ auctor esse deberet, si qualis haberi vult, talis & re vera esset: atq; interim ut hostiũ, quibuscum facit, libidini serviat, sua in nos fulmina armata; acies immittit, quarum vi adacti servitutis jugum subeamus. Cives adeò ipsi patriæ suæ proditores nefariè rebellant, & ii etiam ipsi, qui superiori rege à se impiè trucidato, alterius jam, atq; totius etiã gentis regiæ vitam petunt, qui nostras ferè omnes facultates diripuerunt, qui domos & urbes nostras ad interitũ & cineres redegerũt, & à seipsis ita degenerarũt, ut hostis in media regni ipsius viscera perfidè admissi insignia, cõculcatis Gallicis, ostentent. Hic Dei mandatum nominatim sancitũ & perscriptum est, quo præcipitur, ut regem ab

eo nobis constitutum honoremus, illiusq; vitam atq; auctoritatem adversus omnes conservemus. Hic bonorum omnium Patrú exemplum propositum est, qui in re simili ad communem & regni & regis sui causam, egregiam fidem alacri promptoq; animo adhibuerunt, nulla hominis cuiusquam ac ne Papæ quidem ipsius ratione habita. Aguntur hic nostræopes, vita nostra, familiarum nostrarum honor, liberorum nostrorum conservatio, & qua nihil in rebus humanis omnibus prius & carius esse debet, nostra libertas. Venditioni & direptioni à Papa, & quod longè est gravius atq; indignius, à nostris ipsis expositi sumus. Status publici mutationem molliuntur, ex qua quidem, ut facilè colligere est, universa partium omnium mutatio & conversio necessariò consequatur, per quam omnia horribili confusione permisceantur, funditusque intereant. Quos dominos in regis nostri locum substituere conantur, non sunt aut Scythæ aut Turcæ, sed

sed qui omnē totius orbis Barbariam
 immanitate & tyrannide longè supe-
 rant: ut in omnibus regnis, ditionibus
 & imperiis, quibus dominantur, ob-
 servare licet. Atq; hic est belli hujus-
 ce status, causæ, consilium & scopus.
 Quid verò in eo desiderari potest,
 quominus legitimum habeatur, atq;
 frigidissimorum & ignavissimorū quo-
 rumque animi ad belli hujus societa-
 tem nobiscum incundam excitentur,
 ut Dei qui nobis id præcipit, nomine
 ac numine freti, hæc omnes, quæ no-
 bis imminent calamitates à nobis pro-
 pulsemus? Religionis nomen obten-
 ditur. Papa honorificos illos, quibus
 insigniter est ornatus, titulos propo-
 nit. Atq; hinc eò gravior & indignior,
 quæ nobis infertur, iniuria videri de-
 bet, quòd & sacrofanctorum Dei no-
 men ita profanetur, & sacra omnia iu-
 ra pervertantur, ut adversus præscri-
 ptum Dei mādatum ad nos ipsos pro-
 dēdos, ad patriam ipsam perdendam,
 & durissimæ omnium crudelissimæq;
 servituti exponendam concitemur.

in reo / ancti

Patres nostri, seu quòd reges à Papis durius appellati fuissent, seu quòd Papæ contempta regum auctoritate pecuniam exigere ausi essent, seu quòd summam aliquam potestatem in hoc regno usurpassent, causâ diligenter ex legibus divinis & humanis, itemque ex regni institutis & moribus disceptata ac dijudicata, Papis sine ulla dubitatione damnarunt, ac relegarunt, eorum ministros ignominiosè acceptos è nostris finibus expulerunt, eosdem suis edictis & senatuscòsultis hostes declararunt, atq; justissimè bellum eis inferri posse censuerunt. Sed nò de bullis jam agitur: alia longè graviora urgent. Pontificiæ adversus demortuum regem excommunicationis virtute, finitimi ditionem hanc invaserunt, extrema regni propugnacula occuparunt, atq; in media etiam illius oppida suis & callidis consiliis & aureis Philippis se insinuarunt. Quin Sfondratus Sixti decessoris sui furores imitatus, in tam dudum rebellionem confirmat, omnem pacis inter nos conciliandæ

liandæ viam intercludit: vicinos, ut ad
 navis quasi laceratæ direptionem cer-
 tatim accurrât, enixè sollicitat: thesau-
 ros è nostris oculis eo animo (hic enim
 putabatur) & consilio, ut ad bellū con-
 tra Turcas gerendum cōverterentur,
 corrosos, expromit & totos exhaurit,
 per quos armata manu, nos invadat, &
 si modò potest, penitus etiam perdat.
 Huccine rerū venimus, hæc ne est ho-
 rum temporū ratio, hic ne regni status,
 ut deceat Gallos aut medios esse, aut
 quibusdam rationibus repressos frigē-
 re, aut publicæ defensionis aliqua in re
 deesse, & turpiter à Majorum suorum
 pietate, fortitudine, & fide degenera-
 re? Non mediocris equidē bonorum
 virorū, patriæq; studiosorum civium a-
 nimis incutitur dolor, quum ad arma
 venit: quæ si ob religionē capiantur,
 cōduplicatur mœror, suspiriâq; magis
 ac magis invalescūt. Non sine maximo
 igitur animi angore bellū hoc suscipie-
 tur, in quo Dei nomē in prætextū usur-
 patur. At Deus ipse sanctè præcipit, ut re-
 gi parcamus: rei necessitas & perpetua

majorum nostrorum exempla ad id nos invitant & compellunt. Papa nullam conquerendi occasionem habet. Non nos Ecclesiam perturbamus aut vexamus: ille ipse mali hujus est auctor. Quam responsionem Elias Propheta Achabo faciebat, eandem ipsi nos facere meritò possumus. Ille ipse tragœdiã hanc excitavit, ille ipse hanc nobis perniciem machinatur, ille ipse pro pace, quam suadere nobis debuit, classicũ canit, ad bellum etiam civile & intestinum nos concitat. Ille ipse pro pacifico Evangelio, & cõsolationibus, quæ in rebus adversis nobis peropus sunt, copias infestas, & excommunicationum tonitrua in nos emittit. Bonos Ecclesiæ Pastores maximi semper faciemus, & illum ipsum imprimis, si talis esset. Ille quidem se talem, ac Patrem sanctum in suis Bullis nuncupat, sed facta & mores repugnant. Patres in Benedicti 13. causa nos docuerunt, quomodo de bonis pastoribus iudicare debeamus. Ille enim tunc eosdem quoq; usurpabat titulos, quos & Sfondratus

dratus sibi jam arrogat: sed illi verba sibi dari non sinebant. Iudicii, quod faciebant, regula, statûs Prophetarum & Apostolorum, atque Benedicti conditionis cōparatione nitebatur. Quum enim Samuelis, D. Pauli & aliorû Dei servorum integritatem sibi proponebant, & cum ea Benedicti mores actaque componebant, liberè judicabant, Benedictum nō eum esse, quem se diceret, pastorem scilicet & patrem sanctum: sed avarû, Ecclesiæ vexatorem, ac tyrannum: hoc etiam verbum usurpantes. Id in Caroli v i edicto ita scriptum extat. Si hac majorum regula utimur, de Sfondrati pietate & zelo judicaturi, quid sentiemus, quid statuemus? Ecquid unquam aut in Apostolis, aut in ullis aliis Dei servis Sfondrati cōsiliis & actis simile reperietur: ut nimium cives in principes suos concitarint, ut etiam Ecclesiæ ærarium (quod satius & sanctius ad pauperû inopiam sublevandam, & alias res ejusmodi necessarias conferretur) emunxerint ad colligendos exercitus, & eò consilio

immittēdos, quorū opera, cūm alii suis opibus & honoribus, tum reges maxime ipsi dignitate & potestate sua exspolientur? Hoc sine Evangelium Apostoli prædicarunt? Itane omnē dominationem fugerūt? Siccine ab omnibus humanis negotiis abstinuerunt? ad cōne salutem omnium procurarunt? Tante ratione studio & cura hominū offensivē vitarūt, ut potius quām minimā etiam infimis cōquerendi occasionē darent, de suo aliis jure cōcederent? Nunquid senserunt, dixeruntve unquā, sua quibus maximē uterentur & niterētur, arma, aut in militū collectione, aut in opibus viribusq; humanis consistere? Si igitur Sfondratus se nec lupū, nec conjuratiōnis ad nos funditus perdendos conflatae caput esse, sed potius verū pastorem & pium patrē re ipsa comprobaret, nos omnium primi honorem illi & observantiā libentissimē deferremus. Sed patres suo nos exemplo docuerūt, ubi Dei mandatū proponitur, ubi publica salus agitur, nulli cuiquā quamvis præstantissimo & potentissimo cedendum.

dum. Subjiciat quantum volet se in D. Petri cathedra sedere: successionē suam objiciat: se Apostolū etiam vēditet: veritas ipsa id omnino falsum esse clamat. Tota illa, quā Episcopi vindicare sibi possunt, auctoritas, una est cult^o divini, cui regēdo & administrādo à Deo constituti sunt, nō dominationis, nedū tyrānidis, auctoritas. Omnia vestra sunt (ait Apostol^o) sive Paulus, sive Apollos, sive Cephas &c. omnia inq̄ vestra sunt: vos autem Christi: Christus verò Dei. Maximi quiq; in hoc Ecclesiæ servorū numero sunt, & in iis D. etiā Petrus, qui illic nominat^r Cephas. Atq; Academia Parisiensis in sua illa præclara ad Carolū VI admonitione, hujus loci meminit, eumq; ad eā, de qua tunc agebatur, controversiā scitè & appositè accōmodavit. Si qua igitur Papa est auctoritate præditus, eam ad opprimēdam Ecclesiam, vexādōsq; Christianos adhibere nō debet. Alioqui, si Apostolorum statum exuit, ut Monarche exercitū conscribentis statum induat: totus adeò ad regnū, quod in suis Monitoriis Bullis

1. Cor. 3.

præcipuū Ecclesiæ adminiculū nomi-
 nare cogitur, penitus evertendū com-
 paratus: si, inq̄, talē se gerit, nō item ser-
 vum, pastorem & patrē: nulla est j̄ il-
 lius auctoritas, merus est verusq; lupus,
 quem oves averfari & fugere debent.
 Quū patres nostri flagitiosos ejusmodi
 Papas habebāt (qui tamē pravis affecti-
 bus, odiis, & sceleratis cōtra hoc regnū
 conspirationibus, ab istorū furoribus
 longissimo intervallo aberant) solenni
 judiciorū ritu proclamabant ac decer-
 nebant, sibi ab iis discedendum esse,
 Apostoli cōsilio freti, dum ait, Segre-
 gate vos ab omni fratre, qui se inordi-
 natē gerit. Quinetiam eos ipsos, si pro-
 vincix suæ finibus egressi, in regnū hoc
 infestis armis irruere tentarent, hostes
 edixerunt, statuerūtq; bellum cum iis
 justē geri posse. Hæc nobis esse debent
 sacrosancta, inviolatēq; servanda judi-
 cicia, si hoc regnum esse salvum veli-
 mus. Publicæ salutis omnis dignitas &
 auctoritas, etiā pontificia, quanquam
 dirumpatur & crepet Sfondratus, ce-
 dat necesse est. Cū tot bonæ fidei re-
 atque

æque conscientiaë testimonia nobis non desint, errare jam & labi non possumus.

Nec verò mali quidquã nobis hinc metuendũ est, modò armis, quæ Deus ipse nobis tradit, rectè utamur. Sfondratus mira pollicetur, si quod imperat præstemus : contra dira minatur, si imperiũ detrectemus. Lenis quidem & benignus pater est, sed continuò fulmen arripit, arma & copias, quæ sanguinei sui ductu & auspiciis regãtur, insolèter jactat. Nunc sacri ad precandum vel imprecandum pontificis: Nunc armati ad bellum gerendum imperatoris, ut quondam Bonifacius, habitum & personam suscipit. Senectutẽ suam stomachatur & cõqueritur, per quam ipse rei gerendæ adesse non possit. Vitam etiam suam se profusurũ promittit, sed procul admodum, & periculi securus. Alter est Julius 2, furoris & cædis plenus, qui libenter D. Petri claves in Tyberim projiceret, ensẽ & lorricam arrepturus. Nempe ille Christi vicarius, ille Petri successor Sfrondra-

tus in suis Bullis talem se ostendit. Sed ea omnia meræ sunt minæ, & vana puerorum terricula. Patres nostri aliorum Paparum nec rabie, nec illis, per quas finitimi adversus regnum conjurabant, comminationibus ullo modo terrebantur. Nec Sfondrati copiis magis terrebitur Gallica nobilitas, aliique optimi viri patriæque studiosi cives, qui se animorum æquè ac nominis & facultatum avitarum successores verè præstabunt. Papæ fulmina, fumi umbra tantùm sunt: Illius monitoriæ literæ nihil sunt aliud quàm inanes, contractæ & ut ita dicam, exenteratæ bullæ, quæ levem duntaxat & evanidum strepitum edant.

Quòd si aut temeritate quadã, aut nonnulla imperii alieni invadendi cupiditate, aut aliquo alio pravo cõsilio, in gerendo hoc bello duceremur, næ metuendæ valde nobis essent non hominis cujusdam, sed Dei ipsius comminationes, qui nec vult nec patitur, ut bella ita injustè gerantur. At nos
hujus

hujus belli Deum ipsum comprobato-
 rem habemus, cum illius mandati
 auctoritas jubeat, cum Majorum ex-
 emplum moneat, cum (acerrimum
 ad res gerendas telum) maxima, &
 quam antea unquam longè major ne-
 cessitas moveat, ut ad justam ac legi-
 timam regis nostri regni que totius de-
 fensionem aggrediamur: cum deni-
 que regem, quem Deus tam multis
 sui in nos amoris & benevolentiae ar-
 gumentis nobis præfecit, ducem au-
 spicemque habeamus. Ea est Dei vo-
 catio, cui illius ipsius beneficio co-
 mes erit successus & felicitas. Qui bel-
 lum suo regi indicunt & inferunt, qui
 patriam hosti produnt, qui universum
 regnum incendio, sanguine, & con-
 fusione complent, his justum Dei ju-
 dicium, & quò tardius, eò gravius
 certò impendet. Certa enim hæc est
 stabilisque & immutabilis Dei senten-
 tia; Quicumque potestati resistit (Apo-
 stolus ad Roman. 13. de principe à Deo
 cõstituto ita loquitur) Dei ordinationi

resistit: qui verò illi resistunt, ipsi sibi
 condemnationem auferent. Hæ sunt
 autem Monitoriæ Dei vivi literæ, non
 hominis mēdacis Bullæ. Rebelliones
 atque nefariæ civium in principes suos
 conjurationes, impunitæ nunquam &
 inultæ relinquentur. Illæ demum mi-
 næ metuendæ sunt. Conjurati de suo
 Papa insolenter glorientur, eum nobis
 superbè ostentant, subindèque obtre-
 dunt: Putant illum Dei cujusdam in-
 star sibi esse, qui dextram ad nos pes-
 fundandos fulmine armatam habeat.
 Ex vexillis Papæ ipsius ore manúque
 consecratis miranda sibi promittunt.
 At eæ bullæ sunt & nugæ. Promissio-
 nes & cōminationes, itemque elogia
 & imprecationes, in Dei unius nec a-
 lius cujusquam manu & dispensatione
 fitæ sunt. Adversus Dei minas, istius
 furiosi benedictiones nulli planè auxi-
 lio & præsidio erunt: adversus verò ve-
 sani istius execrationes, quas in nos us-
 que jaculari se putat, Dei studium &
 patrocinium, tutissimū nobis semper
 erit certissimumque propugnaculum.

Con-

Nota

Convertetur perversitas ejus in caput
 ejus (ut in Psalmo dicitur): & super ver- *Psal. 7.*
 ticem ejus, iniquitas ejus descendet:
 Caroli VI tempore in Parisiensi con-
 ventu, concionis cujusdam à Doctore
 Theologo, dicto Cruricurto in Bene-
 dictum Papā institutæ atq; habitæ ar-
 gumentum fuit: Illud etiam hodie no-
 bis adversus Sfondrati, ejusque simi-
 lium conspirationes & fulmina, sacro-
 sanctum divinæ justitiæ decretū esto.

T. Berchetus Lectori S.

QUUM post conscriptum & pœne jam edi-
 tum hunc libellum gravissimum supremi
 senatus adversus Papam ipsiusque Bullas decre-
 tum, quo libri argumentum ita confirmatur, ut
 alterum ex altero confectum descriptumque esse
 videatur, ad nos perlatum fuisset: illud quoque
 Lector, Latine mihi vertendum, & in tuam gra-
 tiam huic libro apponendum putavi, ut de Bul-
 larum Papalium inanitate & errore, de causa
 regia justitia & veritate, atque de admirabili se-
 natus integritate & fide tibi magis constaret.
 Nempe par erat ut Patricii à patrum suorum ac
 veterum illorum senatorum, qui tam magno for-
 tique animo decreta ejusmodi non semel adver-
 sus Paparum tyrannidem fecerant, constantia &

animi magnitudine non degenerarent: sed potius in eadem causa eodem quoque animo essent, & virtutem illorum ac fidelitatem fortiter imitentur. Verè hoc profectò patrissare est. Sed jam senatusconsultum lege, examina, & perpende: nullum quidè certè aut justius aut sanctius aut magnificentius ea de re factum unquam fuisse dixeris. Vale.

Supremi senatus Decretum.

*In
dico
Kaly*

DECREUIT senatus ut in postica complicatarum literarum parte hæc inscribatur, lecta, publicata, in tabulas relata.

AUDITO, & hoc postulante generali regis procuratore, atq; habita reliquarum petitionum ab eo propositarum ratione, Monitorias Bullas primo die Martii Anno 1591 Romæ datas, irritas, fallaces, seditiosas, damnandas, impietatum & imposturarum plenas ac refertas, sacris Ecclesiæ Gallicanæ decretis, juri, immunitatibus & libertatibus contrarias esse declaravit ac declarat. Constituit ut literarum Marcilii Landriani sigillo consignatarum ac Sextilii Lampini nomine subsignatarum exempla

empla per † publicum supremæ Juris- † forenses
 dictionis executorem dilacerentur, viri nostra
 atque in ignem, qui hanc ob causam tes carnifi-
 ante præcipuam curiæ portam incen- cẽ hoc ver-
 detur, cremanda conjiciantur. O borũ cir-
 mnib⁹. Antistitibus, Curionibus, Vica- cuitu si-
 riis & aliis Ecclesiasticis viris ne ulla gnificant.

Bullarum istarum exempla promul-
 gent: itemque cæteris omnibus cujus-
 cunq; status, conditionis & fortis ho-
 minibus, ne illis pareant, ne ulla et-
 iam omnino habeant & conseruent,
 sub læsæ Majestatis criminis pœna in-
 terdixit. Gregorium Papam se vendi-
 tantem, hujus nominis XIII publicæ
 pacis, Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ
 & Romanæ concordiæ, regis Gallici-
 que regni hostem, Hispanæ conjura-
 tionis socium, rebellium & in regem
 contumacium fautorem: crudelissimi,
 immanissimi, & detestabilissimi par-
 ricidii in Henricum III fidelissimæ
 memoriæ ac Christianissimum & sum-
 mē Catholicum regem per proditionem
 patratum conscium pronunciavit
 ac pronunciat. Omnibus mensariis

† *vulgo*
Dispensac
vocant.

ne ad Bullas & Canonum † gratiam, atque ad aliam quamcunq; aliarum rerum facultatem impetrandam vel spondeant, fidemq; suam interponat, vel mensarie negotiationis opera, aurum argentumve Romam perferendum curent sub eadem poena interminatus est atq; interminatur. Siquid verò ejusmodi jam transactum confectumq; fuerit, Magistratibus ac Judicibus, ut in id diligenter animadvertat mandatur. Idem senatus sancit, ut Marcillus Landrianus dicti Gregorii Nuntius, qualem quidem se profitetur, itemq; Bulligerulus, injecta manu comprehendatur, & in curiæ carcerem captivus pertrahatur, causa dicta disceptataq; ex legibus pro merito condemnandus. Quod si capi comprehendiq; nullo modo possit, ut tribus perendinis. è quàm proximo suessionibus, accessuq; facili loco, ad causam dicendam vadimoniū illi denunciatur. Omnibus urbium gubernatoribus, atque artium & propugnaculorum in regis ditone & imperio constitutorum, præfectis, ut supradicto decreto exequen-

Griffonum
vadi qum.
in galara

quando opem atque auxilium ferant, juber. Atque, ut justa sanctaque regis voluntas ipsius subditis testata & manifesta fiat, edicit ut exscripta tum regis codicillorum, tum hujus senatus-consulti cum exemplari collata & recognita exempla, in hujusce urbis cōpitis ac præcipuis templorū portis apponantur & affigantur: atque ad hujus Jurisdictionis præfecturas ac municipia mittantur: quò illic publicentur, in tabulas referantur, & ut jam dictum est, affigantur: nec non ad Archiepiscopos & Episcopos qui ea deinde Ecclesiasticis suarum Diceceson hominibus patefaciant. Munus hoc † Juridicis provinciarū præfectis, eorum tum generalibus tum specialibus subpræfectis injungit, ut illorum promulgationem curent. Adhæc procuratoris generalis substitutis, ut omni studio & opera ad decretum hoc exequendum incumbant, in contumaces anquirant & animadvertant, senatumque de adhibita à se in eam rem totam diligentia intra mensem certiolem fa-

† *Balivos*
Esenescha
los hodie
vocamus.

1591
5 Augh
 ciant, alioqui Magistratibus suis abdicandi. Turonibus in supremo senatu Anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo, quinto Augusti die, quo ad hujus Decreti executionem pomeridianis horis ventum fuit.

Idem Berchetus Lectori S.

EN alterum adhuc, Lector, senatuscōsultum altero post prius illud die allatum & cōversum: idque superiori adeo germanum & simile, ut, si per pauca mutaveris, geminum quodammodo, & una pœne, aut potius plane anima in duobus corporibus inesse videatur. Facit verò id summa in tuenda regis maiestate ac propugnanda patria libertate cōsensus, & conspirans membrorum cum suo capite sympathia, ut, quot antea unicum supremae curiae corpus fuerat, nunc temporum iniquitate, longo licet a se locorum intervallo distractum, idem tamen prorsus & sentiat & sanciat, certatimque de fide & officio contendat ac laboret. Verùm, cum res ab his & illis gravissimis senatoribus iudicata ita bellè libelli huius sententia congruat, ut altera ab altera omnino probetur & confirmetur: opera aliquod pretium facturum me sum arbitratus, si darem pro mea parte operam, ut quae tam appositè & convenienter quadrant, eederentur simul, & eodem quoque

quoque libello concluderentur: unde haberes, in
 quo verè utilitèrque conquiesceres. Vos verò ò
 gravissimi patres, quotquot jam & Turonibus &
 Catalauni superestis non minima, immo potius
 potissima & splendidissima Danaùm atque im-
 mitis Achillei reliquia, cum pristina avorum,
 tum vestra ipsorum pietatis ac virtutis memores,
 vos fortiter ut facitis colligite, & ad Gallici regni
 conjuratorum scelere perfidiaque labantis sta-
 tum erigendum, & in antiquum splendorem re-
 stituendum summo consensu conspirate: atque,
 ut verbo dicam, ad divina & humana jura à
 Catilinariis istis ferè convulsa & eversa instau-
 randa stabiliendaque omni ope atque opera in-
 cumbite: ut publice rei conservata ac restituta
 partem non mediocrem vobis ipsi nulla invidia
 vendicare: Nos autem & tota adeò posteritas,
 tantam istam, quam in difficillimis Reipub. tem-
 poribus opportunissimè præstiteritis, virtutem ac
 fidem gratâ memoriâ, honorificisque laudibus
 meritissimo prosequi ac celebrare possimus. Vale
 iterum Lector, & tantillo hoc nostro labore li-
 benter fruere. 5 die Septemb. 1591.

Chalonsi
 un' qu'q;
 plauru.

5 Septemb.
 1591

SUPREMÆ CURIÆ CATALAUNI
*considentis Decretum in provocatio-
 nem per generalem regis procuratorem de
 iniqua & fallaci quarundam Bullarum quæ
 Româ emanarunt, concessione & execu-
 tione interjectam, factum.*

De la rorer
 a chalon
 29 aug 1591

OB Monitorium Bullarū, excom-
 municationū, & fulminationum
 Romæ aduersus Henricum huius no-
 minis III, & hunc qui iam regnat, de-
 cretarum concessionem & executionem:
 tum ob Bullarum de Cardinalis
 Caietani legatione, ac de iis omnibus;
 quæ inde sequuta sunt: atque aliarum
 quoque Romæ primo Martii die 1591
 datarum, actuumque & promulgatio-
 num per Marcilium Landrianum
 Papæ se nuntium profitentem facta-
 rum, quia irritarum, frustratoriarum,
 bonis omnibus inuisarū & odiosarum,
 seditiosarum, atque aduersus sacrosan-
 cta Gallicanæ Ecclesiæ decreta, jura &
 libertates confectarum editionē: Le-
 gitimâ inter generalem regis procura-
 torem jure, quippe de re fallaci & ini-
 qua

1591 10
 m. m. m.

qua provocantem, criminisq; ac maleficii nomine agentem: atq; inter ipsum Marcilium Landrianum Referendarium Papę se nuntium vulgò venditantem, in hoc regnum regis injussu clām ingressum, citatū reum, & ad nomen non respondentem actione instituta:

Curia ad provocationē à dicto generali procuratore factum judicium redens, & de absente secundū præsentiē judicans, statuit ac pronūciat, quicquid cōtra defunctum Henricum III felicissimę memorię regem, & hunc qui regni gubernacula nūc tenet, ejusque clientes, & ditioni atque imperio subjectos cives constitutum, tentatum, actumque fuerit, id perperam, vanē & falsō constitutum, tentatum & actum: ideoq; ab actore publico & regio rectē appellatum fuisse. Supra dictas omnes Bullas, acta, excommunicationes, & fulminationes ut brutas & irritas, odiosas & invisas, seditionis faces, imposturarū plenas, atq; adversus sacra decreta, canonicas cōstitutiones, approbatāq; concilia, nec non Gallicanę Ec-

clesix jura & privilegia contextas con-
 fregit, revocavit, antiquavit: confringit
 etiam nū, revocat & antiquat. Sanxit
 & sancit, ut, si qui ejusmodi Bullarum
 & actuum virtute excōmunicati fue-
 rint, hac pœna solvātur: istæq; Bullæ &
 omnes inde profectæ actiones, in pu-
 blica hujusce urbis platea per supremæ
 Jurisdictionis ministrum, carnificem,
 concrementur. Edicit ut prædictus
 Ládrianus, Nuntius vulgò habitus, qui
 clandestina via in hoc regnum nullâ à
 rege impetratâ veniâ, irrepsit, manu in
 ipsum injecta cōprehendatur, & in re-
 giam *Catalauni* oppidi custodiâ tradat-
 tur, quò in eū ex legibus extra ordinē
 statuatur. Qui si nulla cōprehendi ra-
 tione poterit, in trinundinū dies illi cō-
 sueto more dicatur: ei verò qui vivum
 illum in curiæ potestatem tradiderit,
decem aureorum millia persolvantur.

Omnes cujuscunq; sortis, dignitatis
 & cōditionis homines sub capitis pœ-
 na vetuit & vetat dictum istum Nun-
 tium apud se tenere, celare, absconde-
 re, aut hospitio excipere: Archiepisco-
 pis

pis etiã, Episcopis & Ecclesiasticis aliis viris graviter interminatur, ne ulla iudicia aut acta à Nuntio illo emanantia promulgent, promulgarive patiantur, ne in perduellionis pœnam incurrant.

Declaravit ac declarat Cardinales qui Romæ agunt, itemq; Archiepiscopos, Episcopos aliosque Ecclesiasticos, qui Bullas istas & excõmunicationes suaferunt & cõsignarunt, quiq; immannissimũ, perquã abominandum, & detestabilissimũ in Christianissimũ & Catholicum imprimis vita defunctum regẽ perfidiosissimè admissum parricidium cõprobarunt, sacerdotiorũ, quibus in hoc regno potiũtur, possessione exturbatos esse. Atque generali regis procuratori munus hoc imponit, ut regiam manum ejusmodi sacerdotiis injiciat, iis regis nomine vendicandis & dispensandis idoneos fidelissimosq; sequistros præficiat, deniq; curiam decollata à se ad eã rem diligentia cõmonefaciat. Hoc interim decreto edicit, ne quis aurũ vel argentum Romam aut ferat aut ferendum curet: néve il-

lic de sacerdotiorū possessione sibi cā-
 venda & cōfirmāda ullo modo agat,
 rationemq; ineat, donec ea de re con-
 stitutum quid à rege decretūq; fuerit.
 Postremò cavet & sancit ut regius pro-
 curator à se interpositæ ad proximè fu-
 turum legitimè quidem ritèq; congre-
 gatum conciliū, provocationis aucto-
 ritatem de Cardinali Sfondrato Gre-
 gorium XIII se mentiente, qui in san-
 ctam sedem Apostolicā grassatoris in-
 star invasit, cōsignatā penes se habeat.

Hoc verò Decretum in hujus Ju-
 risdictionis præfecturas & municipia
 perferendum curabitur, ut in iis ad-
 tubæ sonū promulgetur, & in urbium
 compitis ac præcipuorum templorum
 foribus affigatur. Procuratoris itē ge-
 neralis substitutis mandatur, ut eam
 rem totam diligenter curent: Judici-
 bus verò, ut ad rei conficiendæ ratio-
 nem aggrediantur, & curiam ea de re
 certiolem faciant.

Datum in curia Catalauni, 29 die
 Augusti, 1591, & pomeridianis ejusdem
 diei horis effectum.